

VITA
JOANNIS
MABILLONII

Presbyteri & Monachi Ordinis S. Benedicti, Congregationis Sancti Mauri,

A THEODORICO RUINARTO
EJUS SOCIO

Olim Gallice scripta,

Nunc vero ab alio ejusdem Congregationis Monacho in Latinum sermonem translata,

Rerumque nova accessione aucta.

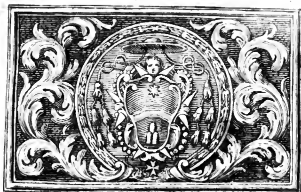

PATAVII, M. DCC. XIV.
Ex Typographia Seminarii.
Apud Joannem Manfrè.
SUPERIORUM PERMISSU.

Illustriss. & Excellentiss.

ALEXANDRO ALBANO
EQUITI ORDINIS HIEROSOLYMITANI,
MAGNO BAJULATUS ARMENIÆ PRIORI,

SS. D. N.

D. CLEMENTIS PAPÆ XI.
Fratris Filio.

Ogitanti mihi, cujus sub auspiciis prodire in lucem deberet vultus & animi sui

 ima-

imagine redivivus Mabillonius, Benedictinæ Familiæ decus, haud diu deliberandum fuit. Sive enim præcipuam, qua dudum Sodales noſtros totamque Congregationem dignaris, benevolentiam, ſive amorem illum, quo litteras litteratoſque omnes complecteris, ſpectarem, tibi præ cæteris uni nuncupanda illius acta exiſtimavi, ut nominis tui fulgore ornata clarius ubique luceant, adeantque felicius litterarium orbem.

Etſi vero attendenti ſigillatim eas animi dotes, quibus te affatim inſtructum ſuſpicit ac demiratur Italia, aut præcelſum illum, quem apud Supremum Eccleſiæ Principem, locum obtines, verendum erat, ne opellam hanc minimi duceres: eum nihilominus timorem levavit humanitas illa prope ſingularis, qua reliquas dotes ſic

tem-

temperas, ut earum copia magnus, usu major, contemptu maximus habearis. Neque enim is es, qui tuo demortuum Mabillonium patrocinio non dignum judices, quem viventem Sacra Purpura dignum non semel pronunciarunt claræ nec umquam interituræ memoriæ Cardinales Leander Coloredus, & Josephus Maria Thomasius non sine bonorum omnium luctu, gravique Reipublicæ cum Ecclesiasticæ, tum Litterariæ jactura nobis ereptus; quem litteris dignati Summi Sanctæque memor. Pontifices Alexander VIII., & Innoc. XII. in primis vero qui Christianam hodie Rempublicam sanctissime moderatur Clem. XI. P. M. a quo Mabillonius sive ante, sive post obitum nulla non accepit benevolentiæ, ac existimationis argumenta; quem Rex

Christianiss. Ludovicus XIV. viros inter Regni sui eruditissimos juxta ac modestissimos recensuit ; cujus pietatem prope venerabatur Majoris Britanniæ Rex Jacobus II. cujus denique doctrinam cum singulari prope modestia fœderatam ubique mirati sunt eruditi omnes.

Viro quidem modestissimo talem decebat sortiri patronum, quem undequaque spectabilem reddunt & clari splendor generis, & Familiæ dignitas, & venerandæ Sanctissimi Patrui virtutes cum publicæ tum privatæ, quæ omnes in te ceu in speculo expressæ conspiciuntur, quibusque Ecclesiastico ministerio nuper addici meruisti, dudumque jam fuisses addictus, nisi ad eas, quæ Melitensem Equitem decent exercitationes animum aliquandiu divertere

com-

compulisset temporum infelicitas, qua cessante, teipsum mox totum intermissis politiorum litterarum, ac rerum in primis Ecclesiasticarum studiis reddidisti, & quidem eo animi ardore, ut repudiatis omnibus etiam licitis vitæ oblectamentis, ad hoc unum incumbere, id unum cogitare videaris, quo te Ecclesiastico ministerio dignum, moribusque Sanctissimi Patrui tui similem efficias. Hinc ille omnium virtutum & exercitiorum spiritualium amor, disciplinæ studium, discendæ non minus quam comparandæ litterariæ supellectilis cura, cum lectissimis viris necessitudo, cum Purpuratis Præsulibus doctissimis, atque optimis commercium.

Cætera, quæ in te haud vulgari laude digna sunt, nec te mediocriter ornant, egregiam

& ad optima quæque comparatam indolem, assiduam in ea excolenda rerum bonarum disciplinis diligentiam, maturam in annis immaturis sapientiam, præclaram de omnibus bene merendi voluntatem, lenitatem morum, modestiam prope singularem, vultum denique liberalem & apertum, litteras illas commendatitias præferentem, quas ajebat Plato quibusdam a natura concessas, amoris ac benevolentiæ illices tacitus prætereo. Neque enim ea mihi dicendi vis, ea copia est, ut verbis exprimere valeam quæ de te, Abbas amplissime, probi quique sentiunt, quæ ipsa suspicit domina ac magistra gentium Roma, quæ in te demum amat is, cui non parere religio, in omnibus placere voluptas, proxime accedere felicitas, cujus denique sequi consilia, virtu-

tes

tes æmulari unum tibi ſtudium eſt.

Dum his porro commemorandis læta procedit oratio; ne ulterius pergat monet laudis impatiens, tibi, totique tuæ Familiæ innata modeſtia, jubetque ſic tecum loqui ut citra verecundiam æquis auribus ferre valeas. Præſtat igitur obteſtari te ut in ſinum tuum meo non magis ductu, quam ſponte ſua convolantem Mabillonium benigne pro more tuo ſuſcipias, ſub immortalis nominis tui præſidio altera immortalitate donandum; patiariſque eumdem Mabillonium noſtrum vel potius jam tuum & teſtem eſſe tuæ erga Sodalitium noſtrum benevolentiæ non vulgaris, & perenne ejuſdem in te obſervantiæ monumentum. Vale, Abbas Nobiliſſime, & de Republica Eccleſiaſtica & Litte-

raria

raria bene mereri perge. Ita vovet

Nobilitatis tuæ

Addictiss. & obsequentiss. Servus
D. C.
Presbyter & Monachus Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.

TY-

TYPOGRAPHUS
Ad LECTOREM.

Mabillonium siquis ignorat, is in Rep. litteraria non est, vel in ea hospes est. Typographus certe ignorare non potest, a quo Viri polyhistoris opera identidem postulantur. Hinc factum est, ut cum de ejus Vita in publicam lucem edenda Vir literatissimus mecum egisset, negotium statim arripuerim. Prodierat illa quidem non ita dudum Gallice scripta, sed nec ea lingua communis est omnibus, nec tam multa per Italiam disseminata exempla fuerant, ut ingenti hominum desiderio satisfacerent. Juvit ergo & Latinam edere, & multarum rerum notitia amplificatam, ut & nostri haberent quod Galli, & Galli ipsi de suo Mabillonio a nobis discerent, quæ antea non norant. Adde huc caussam consilii mei sane maximam, quod

Ty-

Typographiæ bujus Auctori Gregorio Cardinali Barbadico τῷ μακαρίτῃ, cui nihil unquam pro immortali meritorum genere ſatis tribuam, tribuere aliquid hac in re mihi videor, & ingentium beneficiorum memoriam grati animi ſignificatione renovare. Virum enim hunc amavit in primis Barbadicus, qui viros amabat omnes pietatis, ac litterarum laude ſibi ſimiles. Quam vero amaret inſigniter, non erit ſane difficile ex hoc ipſo libro cognoſcere. Fruamini illo, quo certe fruimini, veſtrorum laborum præmio, Sanctiſſimæ Animæ æterna ſocietate conjunctæ; fruamini divino ſapientiæ veſtræ fructu; fruamini pietatis, charitatis, virtutum denique omnium mercede illa, quam vobis unam contentione pari, mutuiſque auxiliis comparaſtis. Nulla jam loci, nulla conditionis diſſimilitudo ſeparabit & ſimul beatos, & æque beatos. In tuto res eſt. Sed quo me rapit animi ſenſus utrique devinctiſſimi? Ad inſtitutum redeo. Habes

hic,

hic, Lector, hiſtoriam elegantiſſimam, non ad unius hominis laudem, ſed ad multorum inſtitutionem exaratam. Hinc tibi probitatis exemplum, hinc ſtudiorum methodum, hinc rerum a doctiſſimo Viro ſcriptarum rationem, cauſſas, ordinem, quaſique compendium petito. Quibus ſi recte uti volueris, habebis tu quoque aliquando qui de te ſcribant. Vale.

NOI

NOI REFFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la fede di revisione, & approbatione del P. F. Ambrosio Lisotti Inquisitore di Padoa nel Libro intitolato: *Vita Jo: Mabillonii Presbyteri & Monachi Ordinis S. Benedicti a Theodorico Ruinarto ejus Socio olim Gallice scripta, & ab alio in Latinum translata* non v' esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Prencipi, & buoni costumi, concedemo Licenza à Gio: Manfrè Stampatore, che possi esser stampato, osservando gli ordini in Materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 22. Marzo 1714.

(
(Francesco Loredan Kav. Proc. Reff.
(Alvise Pisani Kav. Proc. Reff.

Agostino Gadaldini Segretario.

VITA
JOANNIS MABILLONII
Presbyteri & Monachi Ordinis S. Benedicti, Congregationis Sancti Mauri.

Amplissimo Viro

D. DUCI DE PERTH,
Majoris Britanniæ Regis JACOBI SECUNDI *Moderatori, ejusdemque primo Cubiculario:*

TAmetsi defunctorum Monachorum acta publicam in lucem proferre, a Congregationis nostræ moribus longe alienum sit, Vir Clarissime; votis tamen precibusque tuis adductus, quæ patris ac magistri mei Mabillonii vitam simul & obitum spectant, brevi ac compendiario stylo lubens referenda suscipio: arbitrorque fore neminem, qui perpensis egregiis, iisque quaquaversus disseminatis Mabillonii in rem litterariam atque ecclesiasticam meritis, virtutum ac doctrinæ splendore, hunc, quem ipsi deferri cupis honorem, sit vel minimum improbaturus: honorem, inquam, tanto magis demortuo debitum, quanto viventi semper ingratum fuisse testatus ipse non semel est. Enimvero

ob singularem, quæ in eo potissimum eminuit, animi modestiam, cæteris sodalibus liberalius haberi detrectavit; ac sæpe etiam ipsis longe inferiorem se gessit; talisque ut haberetur, vehementer studuit.

Si quid igitur, Vir Amplissime, quominus voluntati tuæ morem geram, me teneat; id unum erit, quod tantæ suscipiendæ provinciæ viribus me longe imparem sentiam profitearque: at timorem simul & pudorem tollere ipse videris: quandoquidem præclara, quæ vel ipse vidi, vel ab aliis accepi Mabillonii gesta simplici nec fucato stylo me tibi narrare jubes. Nec certe diffitebor, cum ab ineunte mea ætate sub tanti viri magisterio eruditus, sexque supra viginti annos rerum ab eo gestarum testis fuerim oculatus, quin etiam multos ejus æquales, a quibus non pauca accepi, familiariter noverim; me si non cæteris ingenio parem, at in præsenti negotio fide digniorem videri.

Cæterum in hoc compendio, uti jam inter nos convenit, ea potissimum memorabo, quæ ad virtutes, eximiamque Mabillonii pietatem pertinent: si quid vero aut de iis, quæ in lucem emisit, operibus, aut quæ Christianissimi Regis, Præpositorumque jussu suscepit itineribus, obiter attingam; id certe ad illustrandas at-

que

que adſtruendas ejus virtutes, texendamque narrationis ſeriem a me dictum velim.

I Ad ſui ſuorumque decus, nec non Benedictinæ atque Eccleſiaſticæ Reipublicæ ornamentum in Campaniæ finibus ortus eſt Joannes Mabillonius die XXIII. Novemb. MDCXXXII ortuque ſuo Vicum Sancti Petri de Monte Remenſis Diœceſis, duabus circiter gallicis leucis a Muſſi ponte ſupra Moſam, Belvallenſem Abbatiam inter & nominatiſſimum Cartuſianorum Montis-Dei Cœnobium, poſitum, mirum in modum illuſtravit. Ibi ſacro fonte ablutum, quam in eo hauſerat vitæ innocentiam, ad mortem uſque illibatam cuſtodiſſe cum ex morum integritate, tum ex aſſidua gratiſſimaque baptiſmalis ſanctitatis memoria, ac ne illam pueri violarent, ſed continuo in Deum adfectu ſtudioſe foverent, ſingulari propemodum ſollicitudine, tum denique ex piis quas ea de re paſſim adhibere ſolebat adhortationibus, haud temere conjici poteſt. Fuere Mabillonio parentes Stephanus Mabillonius, & Joanna Guerin, ambo honeſto loco prognati; atque hoc uno maxime inſignes, quod inſignem adeo filium in lucem ediderint, omnibuſque ſtudioſe curaverint imbui Chriſtianæ vitæ documentis: ex quibus eorum in primis memor erat, quæ ab optima ſed præma-

Mabillonii ortus.

Mabillonii Parentes.

A 2 tura

tura sibi morte erepta matre adolescens acceperat. Vixerat Mabillonii Avus sexdecim supra centum annos; Pater vero quem anno ætatis centesimo non sine stupore vidisse me testor exquisito judicio, roboreque florentem, annos vixit centum circiter octo. Ex multis porro quos iste susceperat liberis, superstes illi remansit Mabillonius noster, cum altero fratre, qui morum ejus suavitatem, vitæque innocentiam mirum in modum referebat; quique ut pie admodum vixerat, pie similiter quinquagenario proximus e vita migravit.

II Remos studiorum causa mittitur.

Sub parentum oculis primis litterarum elementis, duce potissimum ac Magistro avunculo, cujusdam vicinæ Ecclesiæ Parocho, primum instituitur Mabillonius: subinde provectior factus, cum eum uterque parens litterarum peritum ac ingenuis artibus perinde ac virtutibus expolitum vehementer cuperet, Remos litterarium cursum peracturus mittitur: ubi non pecunia modo, quam pater ad id paraverat, sustentatus est, sed opibus etiam Clarissimi Abbatis Boucher Remensis Ecclesiæ Præpositi, simul & Regis ab eleemosynis, qui illum ad studia pergentem & domo & sumptu, & quod plus est, animo liberaliter excepit. In hac eloquentiæ palæstra mox præclari ingenii specimen dedit, brevique cæteris so-

da-

dalibus longe antecelluit. Jam tum in Mabillonio elucebat singularis illa (quam postmodum tantopere suspexere omnes) mentis sublimitas sagacitasque ingenii, qua magistrorum captabat amorem, simul & existimationem sodalium, nullam istis (ea erat ejus modestia, animique moderatio) invidiam concitans; illos vero, quorum ipse nonnullos novi, ob magnos ad studia progressus incredibili lætitia afficiens, adeo ut ab iis velut virtutis ac doctrinæ assequendæ exemplar cæteris ad imitandum proponi soleret, unde hæc ei, rara cæteris, felicitas contigit, ut ab omnibus ex æquo probaretur & amaretur: neque enim aut existimationi officiebat livor, quem eximii ingenii dotibus superabat; aut amori odium, cujus causas propensissima de omnibus bene merendi voluntate procul amandabat. Necdum humaniorum deposuerat litterarum tirocinia, cum primam publice dixit orationem; quam subinde non sine auditorum applausu excepere aliæ non paucæ: in primis vero oratio illa gratulatoria, qua, ut fertur, & ab ipsomet, ni fallor, accepi, Dominum de Nemours post initam Remensis Ecclesiæ Metropolis possessionem, Academiæ gymnasium perlustrantem prosecutus est: quo in commisso sibi præ aliis munere obeundo, Archipræsulem

modo laudatum, omnesque auditores in sui admirationem convertit.

III In Seminarium Remense suscipitur, arisque devovetur.

Iis animi dotibus, quibus omnium ad se studia animosque rapiebat, ornatus adolescens Mabillonius, de gravissimorum virorum consilio aris devovetur; hujusque rei gratia a Georgio de Aubusson per tonsuram clericali militiæ adscribitur VII. Januar. ann. MDCLI. in Ecclesia Sanctimonialium Benedictinarum Parthenonis S. Petri. Anno proxime sequente, ineunte Julio, Magistri artium laurea insignitus, Theologiæ dat operam in Academia Remensi; subindeque cum Sancti Patricii, tum Sandionysiani Cœnobii magistros audit. Haud ita pridem locum obtinuerat in Remensis Ecclesiæ Seminario, quod e Concilio Tridentino redux Cardinalis Lotharingius, illius instar Sancti Caroli Mediolanensis, efformandis ad pietatem ac disciplinam ecclesiasticam Clericorum animis, institui, extruique curaverat. Horum munus est in Ecclesia Metropolitana chori ministerio per vices interesse; ex iisque deinde non pauci ad varia Diœceseos obeunda munia deputantur. Id porro officii eo libentius obibat Mabillonius, quo divinis inde officiis sæpius adesse cogebatur; indeque vitabat continua lascivientis juventutis discrimina. Diebus a schola feriatis,

eos

eos unos frequentare ſolebat ſtudiorum ſocios, quos noverat optimis vitæ moribus inſtitutos; cum iiſque lectitandis libris, qui vel ad pietatem vel ad ſtudia juvare magis poterant, libenter animum relaxabat. Suo muneri juxta ac Eccleſiæ miniſterio intentus, ejuſdem diſcendis ritibus, rebuſque in ea decantari ſolitis ſic animum adjecerat, ut ea pene omnia extremis etiam vitæ temporibus memoria teneret. id a me nuper ann. MDCCIII. non ſine ſtupore obſervatum in Aſſumptæ Deiparæ feſto; cujus prolixo licet ac ſolemni prorſus officio mecum adeſſe voluit; cujuſque ne verbum quidem aut ceremoniam ullam prætermiſit. Porro ſuſpiciens quanta cum dignitate, ſplendore ſimul & religione cuncta ibi ſacra peragerentur, incredibili pietatis ſenſu Deo Optimo Maximo gratulabatur, quod etiamnum perinde ac Superioribus ſæculis foret hæc conſpicua Metropolis, * cæterarum Galliæ Eccleſiarum norma & exemplar, ſive miniſterii majeſtate, ſive miniſtrorum modeſtia prope ſingulari.

* *Ivo Carnutenſ. epiſt. 48.*

IV Mabillonii pietas.

Nec officiebat is, quo in Remenſem Metropolim tenebatur, amor ac ſollicitudo, cæterarum urbis Eccleſiarum frequentationi, & earum maxime, quæ in excelſo Remenſis civitatis vertice ſitæ ſunt, quaſque Flodoardus ob locorum celebri-

tatem Basilicarum regionem nuncupare solebat. Quæcumque ibi aut scitu aut veneratione digna sunt, plane noverat; nec umquam ea loca sine pio quodam mentis adfectu aut brevi oratione pertransibat. Ea in primis erant, sepulchra Martyrum; Ecclesia S. Timothei, ubi ingens adservatur reliquiarum copia; subterranea S. Mauri cella, in quam, ut fertur, prisci Christiani convenire solebant; Sancti Nicasii tumulus; locus Martyrii Sancti Arnulphi; aliaque id genus monumenta variis in urbis regionibus, in miraculorum S. Remigii memoriam collocata. Clarissimum hunc Remensis Ecclesiæ Antistitem præcipuo pietatis cultu venerabatur Mabillonius; opem patrociniumque quotidianis precibus implorabat. nec perperam sane: ejus enim tumulum frequentanti primum Deo inspirante menti occurrit ineundæ vitæ religiosæ consilium. & quidem Remense Archicœnobium, in quo sacra Antistitis hujus ossa religiose adservantur, adeunti ita placuit quæ ibidem ducebatur religiosæ vitæ ratio, ut tunc eamdem amplecti, spretisque mundi illecebris Congregationi nostræ nomen dare constituerit: ad id potissimum consilii adductus fervore ac singulari prope Tyronum modestia, silentio, solitudine, morum integritate, præsertim vero tenero quodam, quem in ipsis mirabatur, quove, ut ipse testa-

Consilium init vitæ religiosæ amplectendæ.

ſtatus non ſemel eſt, ſummopere movebatur, naſcentis pietatis adfectu. Ne in hoc porro tanti momenti negotio temere quicquam moliatur Mabillonius, prius probare ſe, atque etiam explorandæ vocationis cauſa, ab iis quibus jam mentem aperuerat ſuam, probari voluit. nec diuturna probatio fuit. Siquidem Remenſis Archimonaſterii Prior Mabillonii conſilii conſcius, ejuſque cum enixis precibus, tum ardenti quo flagrabat ineundæ vitæ monaſticæ ſtudio, tum demum aſſidua nunc Eccleſiæ, nunc Cœnobii frequentatione permotus, illum brevi admiſſum voluit. Quis tum fuerit Mabillonii fervor, vel ex eo, quem quinquaginta poſt annis oſtendit, abunde colligi poteſt. mihi enimvero Remis cum eo moranti, atque ex murorum horti monaſterii, quos una circuibamus, aſpectu commotum advertenti, ingenue aperuit, incredibili ſe voluptate captum, quod ibidem accepta a Deo beneficia mente recoleret, ſibique videretur, ut ajebat, Remenſe Archimonaſterium tunc primum adire, vitæ religioſæ conſilium initurus. Mabillonii fervor.

V Habitum monaſticū ſuſcipit.

In hoc Remenſi Archicœnobio inter vitæ monaſticæ Candidatos, ſeu Poſtulantes, ut vocant, adſcitus die Sancti Joannis Baptiſtæ Decollationi ſacro (quem ideo quotannis tanti beneficii memor

pia

pia devotione celebrabat) monasticum habitum suscepit v. Sept. proxime sequentis a P. Mummulo Gaufrido, qui tum magni Prioris munus obtinebat non sine eximiæ apud cives omnes virtutis ac sanctitatis laude, ab eo potissimum die, quo celebrato ad Sancti Remigii tumulum Missæ Sacrificio, filia Marchionis de Rothelin Remensis urbis Præfecti, qua diu laborabat paralysi, mirabiliter sanata memoratur. Quæcumque in tyronibus illustria, pietatis ardor, rerum humanarum contemptus, & odium sui, quia sunt ipsi cum multis aliis communia, tacitus prætermitto. Evoluto probationis anno professionem emisit coram P. Vincentio Marsollio, qui non ita pridem Remensis Archicœnobii Prior renunciatus fuerat; cujusque venerandam prope memoriam, ac præclara in Congregationem nostram merita nulla apud nos delebit oblivio. Hujus viri virtutes, præsertim vero singulare regularis disciplinæ studium tanti fecit Mabillonius, ut ea scriptis suis posteritati commendare duxerit operæ pretium. Is generali Congregationis nostræ præpositura diu ac summa cum laude perfunctus, mortalem vitam immortali commutavit in Monasterio Sancti Germani a Pratis die v. Septemb. ann. MDCLXXXI.

Professionē emittit.

Sub

VI Mabillonii in pietate progressus.

Sub tanti, tamque religiosi Viri disciplina eruditus Mabillonius tantum in virtute profecit, ut omnium in se converteret sodalium oculos; moveret Præpositorum admirationem. Percepta sic diligenter scientia pietatis, idoneus visus est, qui aliis eam traderet, quare majorum judicio post emissam professionem in Remensi Archicœnobio per annos aliquot detinetur, quo suo Tirones exemplo ad pietatem animaret, vitæque monasticæ perfectionis assecutionem; immo quod ipsi juniori licet creditum est, eos ad omnia monasticorum exercitiorum officia effingeret, efformaret ad disciplinam. Verum cum ejus, qui in dies augebatur, mentis ardori haud responderent fluxæ tenuesque corporis vires; gravissimo capitis dolore assidue divexatus sic debilitatur sensimque frangitur, ut qui aliis recte studendi methodum traditurus erat, nullum ipse studii genus, ne divini quidem recitationem officii ferre posset. Id acerbe prorsus ferentes Majores nostri, nullum non adhibent remedii genus, quo tantæ spei juvenem saluti restituant. verum cum nec monasteriorum nec purioris cœli mutatione fieret inde melior corporis valetudo, id tandem excogitatur remedii, ut campestre aliquod monasterium adeat; ubi ab omni prorsus sive negotiorum, sive

In morbū incidit.

five studiorum sollicitudine expeditus ad unam recuperandam salutem animum intendat. Eapropter ad Monasterium B. Mariæ de Novigento sub monte de Coucy Diœcesis Laudunensis, hanc inter, & Suessionensem urbem positum mittitur Mabillonius.

VII In monasterio Beatæ Mariæ de Novigento commoratur.

Quam id acerbo animo remedii genus tulerit Mabillonius, facile quis intelligat, cum ex iis, quas initio abunde fudit, lachrymis; tum ex nobili, a quo discedebat, Remensi Archicœnobio; in cujus augustissima Basilica nihil ad officiorum splendorem juxta ac majestatem desiderari videbatur: tum ex sodalium, qua privari cogebatur, gratissima sibi consuetudine, ut desertum iisque pene omnibus vitæ solitariæ oblectamentis destitutum adiret Cœnobium; cujus Ecclesia solo pene æquata, inculta juxta ac incommoda ædificia ruinis minisque pendentibus horrida, grassantium hæreticorum furorem, luctuosumque fatum Cardinalis Odeti Castillionei horrendum in modum præferebant. Eo advenienti Mabillonio sex aut septem occurrunt multa jam ætate provecti Monachi, ac proinde juvenili genio parum accommodati. Ea mutatione non parum mœstus, pristinæque memor felicitatis, ingratam sui vicem per aliquod tempus amare deflevit. paulatim tamen huic

huic campestri vitæ assuefacto non parum arridere cœpit remota ab omni hominum frequentia Monasterii solitudo; eamque præter expectationem suavissimam reddidere Sodalium ibi degentium sincera in eum commiseratio, intimusque, quem ipsi certatim testabantur, amicitiæ sensus. Ibi porro favente interiusque consolante, qui pater est misericordiarum & Deus totius consolationis, sic vilissima quæque Monasterii munia lætus obiit, ut multis post annis, quæ ibidem expertus fuerat cœlestis gratiæ dona, non sine quodam suavitatis sensu in mentem revocaret, amaretque interdum animi gratia ab amicis vocari, *Joannes de Nogent*. In hoc Cœnobio quatuor una die minoribus ordinibus simul & Subdiaconatu; subinde vero anno proxime sequente Diaconatu in urbe Suessionensi initiatur Mabillonius a claræ mem. Carolo de Bourlon ejusdem urbis Episcopo. Interim Mabillonium acerbe adeo discruciant dolores capitis, totiusque corporis incommoda, ut ad scientias licet omnes natus, vix alicujus studio animum intendere valeat. elucebat tamen in eo ingenium ad præclara quæque comparatum; ac in primis innato quodam studio in rem antiquariam adeo incitatum, nullum ut intra ac extra Monasterium non moveret

Minores Ordines cum sacris suscipit.

ret lapidem; nulla non monasterii, vicinorumque locorum rudera, aliave, si qua detegendi spes affulgeret, antiqua monumenta sollicitus indagaret. hujus rei studio totius fere Ecclesiæ pavimentum effodisse narratur, spe potissimum ductus reperiundi tumuli clarissimi Abbatis Guiberti, quem ibidem sepultum audierat.

VIII Corbejam veterem mittitur.

Ubi porro Mabillonium sacræ illustrandæ antiquitati natum, maximeque propensum advertunt Præpositi nostri; Cœnobium, quo suo facile indulgere genio queat, cogitant, rati nec immerito fore ut id, quo tantopere oblectari videbatur, studii genus, recuperandæ valetudini plurimum sane conduceret. Eo consilio Corbejam veterem insigne agri Ambianẽsis Cœnobium ann. MDCLVIII mittitur. Ibi ferendæ regulari observantiæ viribus longe impari Mabillonio, janitoris, totiusque Monasterii rerum dispensatoris officium traditur; ut vel utriusque muneris sollicitudine, motibusque pene continuis sanaretur, vel saltem remitteretur, quo laborabat, dolor capitis. Nec mirere lector, si ad summa natus Mabillonius, vilibus adeo Cœnobii curis deputatus sit: ipse enim vilioribus mirifice tenebatur; eorumque frequentem copiam sibi quotidie postulabat. siquidem exorsus ab humilitate & despicien-

cientia sui, hoc indagabat unum, quo maxime se abjiceret, aliisque contemnendum præberet. Ea porro erat de reficienda ejus salute majorum cura anxiaque sollicitudo, ut ne ad excipiendas quidem Philosophiæ aut Theologiæ lectiones vellent ab eo scholas frequentari; ne forte morbus ingravesceret, studiorum contentione. cæterum commissa sibi prædicta Monasterii munia eo libentius amplectebatur, quod pauperes, ad quos propenso animo ferebatur, reficiendi, ac familiariter alloquendi occasionem suppeditarent. Et vero is erat ejus in pauperes amor ac commiseratio, ut quamvis Magnatibus, apud quos plurimum valebat, quemquam commendare ut plurimum refugeret: iis tamen juvandis suam apud eos autoritatem ultrò impendere non dubitaret, Christi memor dicentis: *Quæ uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*.

Anno MDCLX. die XXVII. Martii in pervigilio Paschatis a Francisco Faure Ambianensis Urbis Antistite ad sublimem Sacerdotii gradum promotus. Non inde tamen animo elatior, sed obeundis potius humilitatis caritatisque officiis longe ferventior visus est, ac religiosæ studiosior pietatis. Etenim vel lectitandis libris tam sublimi ministerio congruis, vel exercendis religionis operibus se to-

IX Ad Sacerdotiū promovetur.

tum

tum dabat: unde plenior Deo, inde humilior; inde ad obedientiam, cæterasque vitæ monasticæ virtutes paratior; inde demum caritas ejus vivacior novos sumpsit ignes ad amandum supremum Numen, cujus Sacerdos initiatus fuerat. Neque vero retardabat illa rerum externarum sollicitudo studiorum cursum, aut Theologicarum, quibus interdum intererat, concertationum frequentiam. In his porro sic eminebat Mabillonii ingenium, ut quæcunque inter disputandum proferret, non tam a discipulo, cujus nomen amabat, quam a Magistro prolata viderentur. In primis autem libenti animo frequens perlustrabat Corbejensis Cœnobii Bibliothecam, antiquis, quæ ibi adhuc adservantur, quibusque olim claruit, monumentis, manuque exaratis codicibus insignem. Iis evolvendis etsi ob afflictas vires haud diuturnam operam dabat: inde tamen vel minimam eruditionis partem cum colligeret, mirum in modum lætabatur. In singulis, quæ perlustrabat, sive nostræ sive aliarum Congregationum monasteriis, prima ei cura præcipuumque studium erat, de illorum historia, viris illustribus, sanctis locorum simul & Ecclesiarum patronis ac tutelaribus, eorumdemque reliquiis erudiri. & certe præclaris Corbejensium Monachorum gestis mi-

mirum in modum permotus, singula illorum acta, ac ea maxime, quæ illos posteris tantopere commendaverant, ediscere voluit: præ cæteris vero impensius historiæ studuit Adalhardi, qui spretis rerum mortalium blandimentis; ac ipsam quoque Carlomanni, cujus germanus erat, aulam regiam pertæsus, in Corbejensi Cœnobio libertatem abdicavit.

Hujus quam Sanctus Gerardus Corbejensis undecimo sæculo Monachus adornaverat, vitæ lectione, in spem recuperandæ salutis adducitur Mabillonius. ubi enim eam percurrenti compertum est Gerardum modo laudatum ob negotiorum peritiam, rerum temporalium curis ab Abbate deputatum, iisdem (quæ tum pessimo loco erant) redintegrandis nimio studio ac labore fractum, perperamque adhibitis remediis, una Sancti Adalhardi intercessione pristinæ saluti mirabiliter restitutum fuisse; statim ejusdem opem implorandam sibi proposuit, ejusque patrocinio omnia se consecuturum speravit. nec vana sane fuit spes. licet enim neque illico neque miraculo, (non enim id sibi pollicebatur) sanitatem sit assecutus: exinde tamen paullatim levari ac remitti, quibus dudum conflictabatur, dolores capitis; studiis denique paullo expeditior fieri. Tanti, dum vixit,

X
Saluti restituitur.

beneficii haud immemor Mabillonius; Adalhardum præcipua pietate coluit; utque se accepti beneficii memorem præberet, Gerardi (qui præter vitam, antiphonas & responsoria in ejus honorem concinnaverat) exemplo ductus, hymnos ipse quoque condidit, qui etiam nunc in Adalhardi festo, in Ecclesia Corbejensi decantari solent. Quantum præclaris hisce in Adalhardum laudibus hymnisque glorietur vetus Corbeja, vel ex duorum auctorum, quibus præstantiorem habuit neminem, vitæ doctrinæque meritis facile quisque conjiciat. Hymnis modo laudatis alios subinde in laudem Augustissimæ Sanctissimæque Reginæ Bathildis (cujus munificentia ac pietate conditum legitur Corbejense Cœnobium) suadentibus Præpositis superaddidit, una cum multis huic Monasterio propriis officiis; quæ vel de novo edidit, vel instauravit. Hæc omnia in unum collecta typis edita sunt, interque primos Mabillonii partus, quos postmodum excepere longe uberiores jure ac merito recenseri possunt.

Hymnos in honorẽ S. Adalhardi condit.

XI Obtinebat tum temporis Mabillonius depositarii, seu dispensatoris officium in Corbejensi Cœnobio; cum de Præpositi judicio ob affectam valetudinem, qua studiis impar omnino putabatur, ac probatam vitæ integritatem, Cellerarii munus, rerum scilicet totius monasterii tempo-

Rerũ temporalium curis præficitur.

po-

poralium ſollicitudo ei committitur. Quod ſane munus ob ingentes vaſtiſſimaſque Cœnobii ditiones longe licet honorificum, quanto cæteris acceptius, tanto illi moleſtius accidit. Terrebat namque in eo munere ingens ac multiplex negotiorum moles; frequentiorque cum ſæcularibus, iiſque clariſſimis, a quibus plurimi æſtimari jam cœperat, regionis hujus hominibus conſuetudo; de quorum mundano pulvere non ſordeſcere religioſa corda difficillimum. vitam præterea ſolitariam, etiam non ſine valetudinis diſcrimine, ſeverioris diſciplinæ obſervantiam frequenti gratiſſimoque hominum conſortio longe anteponebat: mallebatque (ſi quæ ſaluti recuperandæ neceſſaria forent) quæ ſibi ante commiſſa fuerant janitoris ac diſpenſatoris officia: per ea quippe pauperum, quos impenſe diligebat, frequentiam, conſuetudinemque ſibi curabat. Muneris hujus impatiens nullum non movet lapidem, quo ab eo abſolvatur: qua in re ſemel tantum in vita Præpoſitorum ſuorum voluntati repugnaſſe, atque apud illos expoſtulaſſe obſervatum eſt. Inſolens ſane atque Præpoſitis non parum accepta religioſa hujuſmodi expoſtulatio. *Felix*, inquit Doctor Mellifluus, *felix domus, in qua Martha de Maria conqueritur. nec ad tumultuoſam rerum temporalium curam adſpiratur*: *Bern. Ser. 3. de Aſſumpt. B. Mariæ.*

B 2 *ſed*

sed tranquilla Mariæ contemplatio, turbis Marthæque sollicitudinibus longe anteponitur.

XII. Ad Sandionysianũ Cœnobium mittitur.

A rerum tandem temporalium curis vel intra sex menses non sine ingenti animi gaudio absolutus; reliquam vitam dilectæ solitudini consecrat; fati sui futurique apud litteratos omnes nominis plane nescius. haud ita post in regalem Sancti Dionysii Abbatiam prope Parisios missus, ne extra monasterium pernoctare cogatur, septem supra decem horarum iter una die pedibus conficit sarcina onustus. quam laudabilem subinde consuetudinem, ex quo primum Parisiis versari cœpit, constanter tenuisse varia docent, quæ suscepit, itinera in Belgium, Campaniam, Burgundiam, nec non quamplurima, quæ aut negotiorum aut studiorum causa perlustravit, Congregationis nostræ Monasteria. Subinde autem Cœnobia peragrans, quo commodius iter ageret, vectura, aut equo, si quis interdum quo pergebat reducendus erat, utebatur; summopere curans, ut, quam adhibebat, vectura simplicitatem præferret, ac professionis monasticæ paupertatem.

XIII Mabillonii curæ.

In Sandionysianum Cœnobium advenienti Mabillonio circa mensem Julium ann. MDCLXIII ibi per annum Cimeliarchæ munus committitur: quo in munere obeundo non parum otii impenditur

tur ac laboris, ob ingentem videlicet omnis hominum generis frequentiam, qui veneranda Regum nostrorum monumenta visundi studio adducti, eo assidue confluunt. Ad id muneris sacras licet Præpositorum rogatu conciones superadderet ac Catecheses, quæ per totum anni curriculum in Ecclesia Sandionysiana ad populum haberi solent: haud tamen a solitis Theologiæ concertationibus aberat: immo sæpenumero scholas frequentabat. id vero permirum omnibus videbatur, eum, etsi non alia quam Remensis Academiæ suscepisset Theologica documenta, atque ob infirmam valetudinem feriis jam dudum studiis nuncium remisisset, Sanctorum tamen Ecclesiæ Patrum, lectissimorumque auctorum perfecte adeo nosse opera, sensus intelligere, sententias aperire, deque rebus Theologiæ difficilioribus alte adeo juxta ac erudite disserere. Sic porro varia illa munia, quin etiam divina, atque in hoc Cœnobio maxime prolixa officia implebat Mabillonius, ut strenuam aliis studiis operam navaret. Siquidem tunc D. Bernardi opera cum manuscriptis codicibus conferre, atque ad eorumdem fidem expurgare cœpit: eoque labore de sodali, qui novam ejusdem Bernardi operum adornabat editionem, bene se mereri putabat, cum non ita post, eo vita functo, pro-

prii laboris fructum ipse deguſtavit, ut mox videbitur.

XIV Parisios venit, ſociusque datur D. Lucæ De Achery.

Tantis, quæ in dies magis ac magis elucebant, animi dotibus exornatus, ſpeque non vulgaris progreſſus commendatus, ſtudiis, ad quæ ferebatur, de Præpoſitorum judicio devovetur. Præerat tunc temporis Sangermanenſi Bibliothecæ, pluribus iiſque egregiis operibus celebris D. Lucas De Achery: jamque nonnulla probati omnibus Spicilegii volumina vulgaverat, cum ob affectas vires ac provectam ætatem, optimæ ſpei juvenem, qui laboranti opem ferat, ac ipſo quoque deficiente, cœpta jam opera perſequi valeat, poſtulanti, mox ſine mora communi Præpoſitorum ſuffragio traditur Mabillonius: qui ſtatim e Sandionyſiano Cœnobio ad Sangermanenſe vocatus circa menſem Julium ann. MDCLXIV reliquo edendo Spicilegio non parum ſubſidii contulit. inchoatam tamen in Bernardi libros operam non intermiſit: immo in ſcrutandis ac excutiendis manu exaratis codicibus, eam diligentiam ac ſollicitudinem adhibuit, ut defuncto D. Claudio Chantelou (qui ſelectiores Bernardi Sermones uno volumine comprehenſos publici juris fecerat; novamque parabat reliquorum operum editionem) iiſdem continuandis præfici meruerit. Hæc ubi abſolvit, non prius in

Novam Bernardi editionem adornat.

in lucem emissa voluit, quam edito prospectu ann. MDCLXVI. de ratione, operisque consilio monitos fecerit litteratos omnes; ut si quid in Bibliothecarum forulis ineditum occurreret, significarent: si quid in privatis commentariis haberent singulare, liberaliter conferrent in publicum: si quid denique ab eo in hoc opere parum consulte institutum, humaniter renunciarent. Ita siquidem comparatus erat Mabillonius, ut Sapientum judicio nec ægre, nec sine grati animi significatione deferret. His peractis, duas simul Bernardi operum editiones publicam in lucem emisit: unam scilicet duobus in folio tomis comprehensam: alteram vero novem in octavo voluminibus. Utramque ubi incredibili plausu, nec minori animi voluptate percurrit eruditissimus Joannes Bona, tunc temporis reformatorum Italiæ Fuliensium Generalis Abbas, adeo probavit, ut auctorem eximiis laudibus prosecutus, litterisque plane humanissimis ad continuanda hujusmodi studia toti Ecclesiæ profutura vehementer hortatus, Alexandrum VII Pontificem maximum de operis præstantia atque utilitate monitum illico voluerit. Ex eo tempore Romæ celebrari, indeque per totum litterarium orbem disseminari cæpit Mabillonii nomen: & re quidem ve-

ra in adornanda Bernardi editione, præclarum adeo cum accurati ingenii, exquisitique criterii, tum eximiæ doctrinæ ac sagacitatis specimen dedit, ut viros inter ævi sui doctissimos brevi recensitum iri dubitaverit nemo: Distributis pene omnibus prioris Bernardi editionis exemplaribus, amicorum rogatu, alteram edendam suscepit: editamque ann. MDCLXXXX ac multis iisque novis illustratam animadversionibus; quin etiam nonnullis quibus emendatior, locupletiorque fieret, ineditis operibus auctam, Sanctæ memoriæ Alexandro VIII Pontifici maximo nuncupavit. Tertiam insuper Bernardi editionem prioribus longe castigatiorem cogitabat Mabillonius, cum cœlo maturus nobis ereptus est. cæterum ex hujus operis fama, atque omnium prope litteratorum, exterorumque plausu non parum permoti Superiores nostræ Congregationis, alias Sanctorum utriusque Ecclesiæ Patrum pro viribus promovere constituunt: & quidem eo successu, quem non modo eruditi quique, sed & Ecclesiæ Præsules non semel gratulati sunt: quemque ipse litterarum ac litteratorum fautor beneficentissimus Clemens XI Pontifex maximus, decessorum suorum exemplo, laudibus litterisque apostolicis, nedum patrocinio prosequi non est dedignatus.

A pri-

A primis institutæ nostræ Congregationis temporibus integram omnibusque numeris absolutam totius Benedictinæ Reipublicæ historiam meditabantur Majores nostri: operosum sane nec exigui ad Ordinem immo & Ecclesiam momenti consilium. unde quoniam non unius anni res erat; tantæque molis opus accuratam postulabat rerum monasticarum notitiam: idcirco per diversas Congregationis nostræ provincias deputati identidem monachi, qui diligentissime Bibliothecas excuterent; vetusta monasteriorum atque ecclesiarum legendaria sedulo evolverent, exscriberentque: summo denique cum delectu vetera monumenta colligerent. Fasciculis magna ex parte congestis, promptisque fere omnibus concinnandæ huic historiæ opportunis documentis, tantæ molis operi, suadente in primis Præfecto nostro Generali D. Bernardo Audeberto, manum admovit Mabillonius. Ab actis porro SS. Ordinis inchoandum suasit cum amor sacræ antiquitatis simul & veritatis; tum maxime ut Benedictini Ordinis alumni Majorum suorum exempla in promptu habeant, & novella Congregationis nostræ Soboles ad eorum normam studeat mores componere suos: tum etiam ut autographa huic Collectioni inserta, elaborandæ, quam Præpositi medita-

XV Acta Sanctorũ Ordinis edit.

ditabantur, generali historiæ inserviant. De ratione operisque consilio per encyclicam epistolam suo simul & Patris Acherii nomine inscriptam, præmonitis litteratis omnibus, mox huic operi diligentem adeò curam adjecit, ut sequenti ann. 1668 primum volumen publici juris fecerit. Sub hoc titulo: *Acta SS. Ordinis Sancti Benedicti in sæculorum classes distributa.*

XVI
In aliorum opera suos labores cōfert.

Nec officiebat opus illud quamvis immensum, quominus cæteris Sodalium operibus manum præberet adjutricem; Acherii præsertim Spicilegio, cujus ab suo in Sangermanense Cœnobium adventu, septem jam volumina typis subjecta fuerant, ac Sancti quoque Petri Cellensis operibus ann. 1671, evulgatis, quorum editionis ceu autor jure haberi potest: quippe præfationes, nec non epistolam nuncupatoriam elaboravit; totiusque edendi operis curam habuit. uno verbo perinde sodalium curabat opera, ac si ipse nulli proprio operi fuisset intentus; sic suis animum intendebat, ceu nullam alienis manum admovisset. Multa præterea, prout se dabat occasio, minoris licet momenti illum elucubrasse abunde docet oratio cunctis tantopere probata, nec semel ann. 1666 edita, quam in defunctæ Augustissimæ Galliarum Reginæ Annæ Austriacæ laudem adornavit. Sic tem-

tempora, ſic momenta omnia moderabatur, nihil ut vacuum in vitæ decurſu remaneret, vitæque vix indulgeret neceſſitatibus. Surgebat de more hora poſt mediam noctem ſecunda; & ad prandium uſque ſtudium protrahebat, nullo niſi Miſſæ ac ſolitæ orationis interjecto ſpatio. Reliquum diei otium ſtudio quoque impendebat, nullaque adhibita animi relaxatione, ad multam uſque noctem producebat. Id autem non vulgari laude dignum in Mabillonio videbatur, quod totum licet in ſe ſuſciperet ſtudii ac laboris onus, in partem tamen adeptæ ex utroque gloriæ ſocios ſecum vocare non gravaretur.

Mabillonii modeſtia.

Hujus, qua poſtmodum tantopere commendatus eſt, modeſtiæ eximia cum eruditione conjunctæ ſpecimen videre eſt in prioris Actorum Ordinis tomi præfatione: quam ſic modeſte inchoatam voluit: *Acta*, inquit, *SS. Ordinis S. Benedicti unum in corpus redigenda, tandem Deo duce adgredior: non quidem autor, ſed adjutor operis: non primarius Architectus, ſed miniſter ſuccedaneus*. Quid plura? in ſingulis Actorum eorumdem tomis, Acherii nomen ſuo præponi voluit. Et quidem ea erat in Acherium Mabillonii obſervantia, is affectus, ea exiſtimatio, nihil ut eo inconſulto adgredi auderet; nulla non ipſi præſtaret humanitatis at-

Mabillonii in Acherium obſervantia.

que

que urbanitatis officia, eo usque ut eum non semel in die officiose inviseret; ægrotanti opem ferret assiduam; statis atque ipsi opportunis horis sacrum coram eo faceret; describeret epistolas; mira ingenuitate jussis obtemperaret; nihil denique reliquum faceret, quo se tam venerabili viro, magistro simul & amico ad mortem usque, gratum ac memorem exhiberet.

XVII Acta Sanctorū prosequitur. Primo Actorum Ordinis tomo, non mediocri eruditorum omnium gratulatione excepto, continuandis reliquis animum appulit Mabillonius: ex quibus jam novem prodiere tomi, qui SS. Monachorum gesta ab Ordinis exordio, nempe a sæculo sexto ad undecimum comprehendunt; quosque ad operis complementum decimus brevi excipiet. In hac porro Actorum collectione, quamplurima, eaque scitu dignissima reperiuntur opera, ex quibus nonnulla hactenus inedita, alia vero ad antiquorum exemplarium aut MSS. fidem diligentissime expurgata sunt. Cæterum quamvis, ut jam ab initio aperui, de Mabillonii elucubrationibus sigillatim differere non sit animus: viros tamen eruditos hic monendos duxerim, multa in Actis SS. Ordinis contineri, quæ haud satis pro merito æstimari possunt, ecclesiasticæ juxta ac profanæ historiæ monumenta. Talia

in

in primis sunt Acta & Vita autographa Sancti VVilfridi Eboracensis Archiepiscopi octavo sæculo adornata: ubi Dagoberti Austrasiorum Regis luculenter enucleatur historia, horrendus interitus, quive fuerint nefandi adeo sceleris conscii optimates. Ritus præterea exponuntur peculiares in ordinandis apud Gallos Episcopis observari soliti: Acta insuper Conciliorum eruditis hactenus incognita: plura denique perutilia atque observatu dignissima. Nec certe ad illustrandam Secundæ Regum nostrorum Stirpis historiam minoris momenti duxerim Vitam VValæ Carlomanni Imperatoris germani; qui rejectis aulæ illecebris pompisque regalibus, fratri Adhalardo Corbejensis Cœnobii Abbati suffici promeruit, qui enim vitam hanc concinnavit, Paschasius Radbertus multa, quæ litteratos hactenus latuerant, de Ludovici Pii depositione in lucem profert: atque ut testis oculatus quæcumque in excipiendo Gregorio IV Summo Pontifice gesta sunt, accurate commemorat.

Monumentum porro istud ob ementita nomina, quæ in ejus vita describenda, auctor prudenter tum usurpare coactus est (non enim tam execrandi facinoris conscios magnates palam nominare est ausus) obscurum adhuc ac prorsus implicatum luculenter adeo aperuit dilu-

dilucidavitque Mabillonius, vix ut huic illustrandæ historiæ quidquam reperiri nunc queat aut præclarius, aut opportunius. nihilo minoris æstimanda videtur hæc Actorum Ordinis nostri Collectio ob eruditissimas, notisque passim & observationibus illustratas, quæ in cujusque voluminis fronte leguntur, præfationes. ibi namque præcipua cujusque sæculi historiæ momenta scite juxta ac concinne inserta, atque accurate collecta: ibi cum religionis tum ecclesiasticæ ac monasticæ disciplinæ passim elucidatæ difficultates legentibus non sine magna Scriptoris admiratione, ac laude occurrunt.

Præfatio primi sæculi Benedictini.

Et quidem in prima prioris sæculi Benedictini præfatione, exposito propositi sui ordine, nonnulla expendit, quæ, cum diligentiorem tractationem exigerent, in quosdam articulos apposite distribuit. in quorum primo strictim agit de monasticæ vitæ origine ac progressu in Regionibus occidentalibus, in Italia videlicet, Gallia, Gothia, Hibernia, Illirico, & Hispania: quæ solæ ex Europa nationes Monachismum ante S. Benedictum suscepisse videntur: dein de regulis illic observatis, deque variis in Italia, Africa, Galliisque constitutis Monachis: ex quibus celeberrimi sane fuere, apud Insulam Barbaram Lugdunenses, apud Lerinum Lerinenses, apud Massiliam Massilien-

ſilienſes, duce ac inſtitutore Joanne Caſſiano, qui ſæculo quinto in civitate Maſſilienſi inclytum Aſceterium ædificavit: ac quinque millia monachorum rexiſſe memoratur: Condateſcenſes in locis Jurenſibus, Autiſiodorenſes a Beato Germano inſtituti, Divionenſes Sancti Benigni, Ternodorenſes apud Burgundiones, Menatenſes apud Arvernos, Miciacenſes Aureliæ, Grinniacenſes Viennæ apud Delphinas, Agaunenſes Octoduri. 2. inquirit de tempore obitus Sancti Benedicti, de quo non una ſemper fuit omnium ſententia; de regulæ ſuæ promulgatione & propagatione ſæculo ſexto feliciter facta; ubi mentem ſuam de vulgata ipſius ad Sanctum Remigium Remorum Epiſcopum Epiſtola aperit. 3. de Sancta Scholaſtica differit, quam Virginum Benedictinarum ducem, magiſtram, & anteſignanam libere pronunciat, deque Benedictinæ Regulæ uſu etiam ad Virgines Deo Sacras tranſmiſſo, atque in Gallias a Sanctimonialibus per Donatum Veſontionenſem Epiſcopum circa annum DCXX recepto. 4. de Sancti Placidi miſſione in Siciliam, ac de ejuſdem Martyrii tempore differit. 5. exponit Sancti Mauri legationem in Galliam a recentiori quodam autore ut temere, ita infeliciter impugnatam. 6. regulæ progreſſum in Hiſpania. 7. Gre-

gorii

gorii Magni ſtudium in Sancti Benedicti inſtitutum: ubi Benedictinam ipſius profeſſionem contra Cardinalem Cæſarem Baronium adſerit. 8. de Auguſtino Monacho, aliiſque Gregorii diſcipulis in Britanniam miſſis diſputat, quibus omnibus obſervationes quaſdam de rebus cum Eccleſiaſticis, tum Monaſticis notatu dignis ſubjicit; in aliud ſæculum remittens fuſiorem Germaniæ Benedictinæ tractationem.

Præfatio Secundi ſæculi Benedictini.

In Secunda poſterioris aureique plane ſæculi Benedictini præfatione, ut præſtituto a ſe ordini ac diſpoſitioni inſiſtat, quædam argumenta ſibi tractanda aſſumit, quæ ſubſequentibus Sanctorum Ordinis Actis non parum lucis afferre videntur. quorum primum eſt de Sancti Columbani Regula & Inſtitutis: an a Sancti Benedicti Regula diverſa ſint, an cum illa aliquando conſenſerint. 2. de Monaſtici ſtatus antiquitate in Belgio, ejuſdemque per Amandum propagatione. 3. de Sanctimonialium & Canonicarum Virginum origine itidem in Belgio. 4. obſervationes varias eccleſiaſticas & monaſticas complectitur. 5. denique obſervationes hiſtoricas & chronologicas: quæ omnia antequam latius explicet, nonnulla prius diluit, quæ adverſus conſilii ac propoſiti ſui rationem ſæculo primo ſtabilitam opponuntur.

In

In hac præfatione duas in partes distributa, quemadmodum sæculum æræ Benedictinæ tertium, Christianæ octavum, alternantium rerum varietate, factisque memorandis insigne fuerit, potissimum ostendit. Europa siquidem, cujus fere limitibus historia nostra continetur, pene tota motibus quassata solitis, novos dominos, novamque formam subiit. Fuit in primis Hispaniæ luctuosum fatum, quæ VVitizæ & Ruderici pravorum regum contaminata flagitiis, proditore Juliano duce, in Maurorum potestatem venit; tumque Visigothorum imperium, quod trecentis & amplius annis steterat, ab immani ac feroci gente extinctum est. Sardinia insula idem fere infortunium experta; uti & Sicilia misere a Saracenis devastata. Paullo felicior extitit Italia, non tamen a magnis conversionibus immunis: nimirum Imperii portio, quæ per Exarchas Ravennates administrata diu fuerat, Imperatoribus Græcis erepta, Romanis Pontificibus cessit: & Longobardorum regnum annis ducentis validum, Francorum demum armis succubuit. Nec etiam Gallia ipsa mutationum expers: quidquid enim a Pyrenæis jugis ad Rhodanum usque maritimi soli est, id a Mauris occupatum; sævitumque persæpe ab illis igne & ferro in finitimas regio-

Præfatio tertii sæculi Benedictini.

giones: quin abjecto Childerico Merovingici generis postremo Francorum rege, ad Majores-domus devolutum est regium nomen, quod eis solum deerat; nam regia potestate jamdudum gerebant omnia. Pippinus alterius familiæ caput rebus fortiter gestis & populi studio Solium conscendit: illudque postea Carolus ejus filius re & cognomine Magnus Imperatoria dignitate extulit, Germaniæ provinciis plerisque subactis.

In tanto rerum turbine quam afflicta publica res fuerit docent nos, inquit Mabillonius, qualiacumque monumenta, maxime historica, quæ veluti quibusdam pannosæ imperitiæ centonibus a se divulsis constant. ex hoc autorum sordidorum numero excipiendos monet Mabillonius viros pro illa ætate summos, Bedam Venerabilem, Paullum VVarnefridum, Ambrosium Autepertum, Albinum seu Alcuinum Flaccum, aliosque non paucos. Carolo imperante debitus Musis honos restitui cœpit, rediitque avita celebritas, paullo post Nortmannorum tempestate rursus infeliciter violata.

Postquam Mabillonius Christianæ, ac Monasticæ Reipublicæ faciem sic exposuit indicavitque, cura in primis Summorum Pontificum Gregorii junioris, Gregorii item tertii, & Zachariæ restauratum per Petronacem fuisse Casinense

Cœ-

Cœnobium Longobardorum furore dudum solo æquatum, fusius subinde explicat; tum schisma Scotorum occasione Paschatis & Tonsuræ exortum, ac per Benedictinos sublatum; tum Germanorum ad fidem accessionem; tum Ecclesias cathedrales, & litterarum Academias in Germania institutas, cultumque Germanici soli per nostros. Iis succedunt observationes nonnullæ ecclesiasticæ, monasticæ simul & historicæ, de decreto videlicet celebrandæ Missæ quotidianæ in Ticinensi Synodo edito: de Pane Sacrificii, qui non erat panis cibarius & usitatus, sed formulæ quædam instar oblatarum, quibus modo in Sacris utimur, ex quibus aliæ ad Sacrum, aliæ ad communem usum adhibebantur: de Eulogiis, deque pecuniarum pro Missis eleemosyna, quo tempore & qua ratione introducta: de Pane azymo, ac prædiorum donatione pro materia Sacrificii: de Communione laicorum sub utraque specie, atque Eucharistia manu accepta: de Altaribus mobilibus, editis, & cavis: de Sacerdotum, Monachorum, & Sanctimonialium confessionibus, deque illa potissimum, quæ Confirmationi, peregrinationi, vitæ monasticæ ineundæ, militumque initiationi, ac pugnis præmitti olim solebat: de pœnitentia publica, ac

Societatibus pro Suffragiis : de Reliquiis ſuper altare exponi ſolitis : de Romano Ritu , deque organis in Eccleſiam Gallicanam primum invectis : de Abbatibus diaconis , ac ſæcularibus , de interdicto denique fœminis ingreſſu in Monachorum Eccleſias.

Pars altera Præfationis ſecundi ſæculi Benedictini.

In altera præfationis parte , ſubjectis quibuſdam quoque obſervationibus de Childerici regni tempore , deque Dagoberti filiis , de Chilperico , nec non Theodorici regni initio , ac Dagoberti Secundi reſtitutione , aliiſque rebus hiſtoricis, monachos illos vindicat , Ordinique Benedictino adſerit , qui ſexto ſeptimoque ſæculo floruere , contra eruditiſſimum Carolum Cointium Oratorii Presbyterum , Francorumque Annalium parentem , qui eos pene omnes ipſi detractos volebat.

Præfatio in ſæculum quartū Benedictinū.

Præfationem hanc in ſæculum Ordinis noſtri quartum , Eccleſiæ vero nonum non parum commendant quam plurima eaque egregia eccleſiaſticæ hiſtoriæ capita : in ea namque poſt deſcriptum haud ineleganter Europæ ſimul & Eccleſiæ ſtatum ; Galliarum ſub Carolo cognomento Magno , ſed animi rerumque geſtarum præſtantia ſane maximo , amplitudinem & majeſtatem ; erecta ab eo regali plane munificentia , & autoritate Templa , Epiſcopatus , & Monaſteria ; reſtauratam denique opera Benedicti Ania-

nianæ Abbatis collapſam regularis diſciplinæ obſervantiam: mox de gravibus, quæ ea tempeſtate Eccleſiam perturbarunt, controverſiis mirum in modum edifferit; & primo quidem de hæreſi Feliciana, ſeu adoptivorum, quæ Felicem Urgelitanæ ſedis Epiſcopum auctorem habuit, quæve Narbonæ primum, tum Francofurti ad Mœnum biennio poſt, ſubinde in Synodo Urgelitana, cui Benedictus Anianenſis Abbas a Carlomanno legatus interfuit, ac demum in Synodo Aquiſgranenſi, ubi ab Alcuino confutata eſt, damnata legitur. 2. agit de Symboli additamento, nempe *Filioque*, a Gallis primum facto; cujus occaſione exorta quæſtio eſt de proceſſione Spiritus Sancti; ac ventilata, modo in Synodo Gentiliacenſi, modo in Collatione Romæ ſub Leone Pontifice habita, cui Adalhardus veteris Corbejæ Archimandrita juſſu Carlomanni interfuit. 3. de Sacrarum imaginum cultu, de quo gravis ac diuturna orientales inter & occidentales Eccleſias contentio interceſſit: cujus rei argumentum, ut fuſe, ita erudite ac luculenter prorſus illuſtrat Mabillonius.

Hanc de imaginum cultu concertationem excipit altera de prima regularis diſciplinæ in Ordine noſtro remiſſione, deque ejuſdem reſtauratione per Benedictum Anianenſem: quam reſtauratio-

nem, haud primariam esse (ut quibusdam visum est) regulæ Benedictinæ propagationem in omnia Galliarum Cœnobia , invicte demonstrat : contenditque regulam Sancti Benedicti ante sæculum octavum ubique Galliarum fuisse receptam : quod ut facilius exequatur ; & quibuslibet adversariorum objectionibus effugiisque aditum præcludat ; multis , iisque validis argumentis probat neque Benedictum Anianensem , aut Ludovicum Augustum , neque Carolum Magnum , aut Pippinum Regem, Carlomannumque ejus fratrem generalis Benedictinæ regulæ propagationis auctores, sed ejusdem potius observantiæ restauratores fuisse . Id argumenti aliud haud contemnendum sequitur de Benedictinis Scholis sæculo nono celebrioribus : ex quibus aliæ Parisienses , quarum initia majoribus nostris nonnulli accepta referunt : aliæ Palatinæ in palatio Caroli Magni , quæ a clarissimo Alcuino nostro aut institutæ aut excultæ memorantur ; in quibus pueri nobiles ac monasteriales litteras docebantur . Inter Palatinarum scholarum rectores , non sine laude nominatur Alcuinus proxime laudatus , moderatorum omnium doctrina perinde ac pietate facile princeps : quem subinde excepere viri clarissimi Scottus , Amalarius Diaconus , Thomas , ad quem
hoc

hoc nomine VValafridus Strabus carmen edidit, Remigius Cœnobii Sancti Germani apud Antisiodorum monachus, Joannes denique Scottus, qui in Palatio quoque Caroli Calvi scholas instituit, discipulumque inter alios habuit Uribaldum postea Episcopum Antisiodorensem. Præcipua subinde Cœnobia studiis litterarum sæculo nono insigniora cum Trithemio nostro enumerat, Fuldense, Santigallense, Augiense, Hersfeldense, Hirsaugiense, Sancti Albani, Moguntinense, Corbejense, Prumiense, Mediolanense, Sandionysianum, Parisiense, S. Maximini Trevirense, Stabulense, & VVeisenbergense, Remense, Antisiodorense, Turonense; quibus adjunguntur Anianense, Floriacense, Sangermanense, Ferrariense, Gorziense, Insulæ barbaræ, Sancti Michaelis Virodunense, Fontanellense, Sithiense; apud Italos denique Cassinense, Ticinense, & alia bene multa, quibus viri omnigena eruditione perinde ac pietate conspicui diversis temporibus floruere, variasque docuere scientias.

Pars altera præfationis tertii sæculi Benedictini.

Alteram præfationis hujus partem haud minoris pretii momentique faciunt, illustratæ in ea Eucharisticæ sæculi noni controversiæ ex libro Paschasii Radberti de Eucharistia exortæ, Goteſcalci fortuna, & turbæ ab eo excitatæ, modus præterea,

ea, quo Christus Dominus e Virgine processit, librique ea de re ultro citroque conscripti. Funestum denique Græcorum dissidium, eorumque, auctore Photio, in Latinos objecta, quæ nulli non comperta atque explorata arbitror. His succedit tractatio de conversione Septentrionalium populorum ad fidem facta per nostros, maxime per Anscharium ejusque Socios: veterum subinde Martyrologiorum Scriptores Benedictinos memorat, qui Monachorum ac Virginum Sanctitate illustrium nomina fastosque posteris commendarunt. quos inter claruere in primis Venerabilis Beda, Vandelbertus Prumiensis Cœnobii Monachus, qui metricum Martyrologium Bedæ olim perperam adscriptum concinnavit; Rabanus ex Fuldensi Monacho & Abbate Moguntinus Episcopus; Usuardus, Notkerus Santigallensis monachus; quibus adjungendus occurrit Neuclo Corbejensis Monachus, qui sub finem sæculi undecimi Adonis Martyrologium sive ab se, sive ab alio contractum aliquot Sanctorum nominibus auxit, quale habetur in Bibliotheca Corbejensi. Mitto compendii causa, quæ de more a Mabillonio subjiciuntur, observationes Ecclesiasticas, monasticas, & historicas. in iis enim pluribus auctorum testimoniis assertam, cœlitusque Summis Pontificibus datam le-

gas

gas probandorum, ac repellendorum Scriptorum omnium specialem auctoritatem: ibi diversam Summorum Pontificum & Episcoporum Mitrarum formam, quarum usus non omnibus, nec singulis communis fuisse traditur. ibi balneum ante communionem reverentiæ causa olim adhiberi solitum, ac Baptismum per superinfusionem collatum: ibi Abbatum in rebus sacris potestatem: ibi denique monasticum habitum ab Imperatoribus, Regibus, Principibus, aliisque viris sæcularibus in extremis versantibus susceptum discas.

In hac præfatione, qualis fuerit sæculo Ordinis nostri quinto, Ecclesiæ autem decimo, omnium pene Ecclesiarum horrenda facies, luculenter juxta ac eleganter describit Mabillonius. Cave tamen, lector, quidpiam miserentis ac omnia prospicientis Dei Sapientia indignum suspiceris; credasque in illis funestis tempestatibus Ecclesiam suam, quæ nullis adversitatum fluctibus mergi umquam potest, ita eum deseruisse, ut boni aliqui malis permisti non fuerint. quippe non eadem nec eodem loco stant vitia; sed mobilia, & inter se se distantia tumultuantur: se propellunt invicem, atque oppugnant. & quidem in sæculo decimo grassabantur crudelitas, ambitio, luxuria, ignorantia: sed quemadmodum

Præfatio in sæculũ quintum Benedictinum, Ecclesię vero decimum.

dum tot fluvii, atque imbres, tanta medicatorum vis fontium, maris saporem non modo non corrumpunt, sed ne remittunt quidem; ita nec scelerum labes, nec adversarum impetus rerum, Ecclesiæ statum ullo modo labefactant. Fuere quidem in hoc sæculo tyranni, raptores, incesti, sacrilegi, proditores, rudes denique & imperiti homines; sed viri quoque non defuere, qui incorruptam Christi cum bonis moribus doctrinam posteritati transmisere. Porro ut res Ecclesiastica, ita Monastica iis temporibus pessimo loco erat: in deteriusque abiisset, nisi labenti ac penitus decidenti manum supposuisset adjutricem, subindeque restauratam longe lateque per Gallias propagasset haud satis umquam laudandus Odo Congregationis Cluniacensis institutor, totiusque Benedictinæ Reipublicæ splendidissimum sydus, decus, & ornamentum. Præfationem hanc de more claudit Mabillonius nonnullis cum ecclesiasticis, tum monasticis atque historicis observationibus.

In his porro, perinde ac in cæteris operibus, mirum in modum elucet ingenuus ille candor animi studiumque veritatis, quo heterodoxorum, non tantum catholicorum, quos interdum impugnare coactus est, sibi demeruit animos; ac reverentiam conciliavit. Inter Catholicos me-

memorare in primis juvat clarissimos Socios Bollandianos, ac nominatissimum Carolum Cointium; qui cum tam amabili, tamque singulari eruditione instructo adversario se concertasse, sæpe sibi gratulati sunt; ob id maxime quod nihil ipsi aut caritate prius, aut carius veritate fuisse non uno in loco nec semel experti essent.

XVIII Adversa moderate sustinet.

Enituit in primis Mabillonii moderatio in eos, quos in adornandis Sanctorum Ordinis actis expertus est adversarios. Ii enimvero nimio Benedictinæ gloriæ studio abrepti, zeloque ducti haud satis provido, eum apud majores nostros ut proditæ religionis, ac violati Sanctorum nostrorum Canonis reum vocarunt: propterea quod Sanctos monachos quamplures in extraneorum classem rejecisset; typisque minoribus edi curasset eorum acta, quos in domesticorum ac sodalium numero Scriptores nostri hactenus habuerant. ex adverso nonnulli alterius partis homines causabantur, quod historiam nostram actis Sanctorum subdititiorum onerasset. Verum quodcumque utrobique videbatur incommodi tantum abest, ut instituti methodum ac rationem convellerit, aut attigerit; quin potius illustrando consilio suo plurimum id conferre luculenter demonstravit. *Nihil*, inquit, *convenientius aut accommodatius videtur potuisse*

tuisse inveniri ad utriusque partis conciliationem, quam si Sanctos dubios, & extraneos, quos tamen nonnulli e nostris omnino proprios, extraneos nonnulli omnino existimarunt, retineremus quidem, sed minoribus characteribus designaremus. Sic enim utrorumque votis fit satis, dum & illi habent acta, quae legant; hi vero distinctos habent quos eliminent, si velint. Nec melius sane alumni Benedictini, qui Patris ac Ordinis legitima decora propugnare debet, vel historici sinceri & veritatis amantis partes explere poterat. Movit illum nihilominus adversariorum querela, eo sane molestius, quod nihil hac in re susceperat, aut scripserat inconsultis majoribus: Ordinemque sibi longe charissimum tanto præ cæteris pluris æstimabat, quanto præ illis melius noverat, quæ illum vere ac legitime commendarent. Scriptis interim consilium suum propugnare coactus, censorum objectiones ut validis, ita eruditis responsionibus confutavit, strenueque, ut par erat, causam ipse vindicavit suam: subinde vero explicatis argumentis a Martyrologio Benedictino, atque virorum illustrium Scriptore Trithemio petitis, quin etiam rejectis amicorum in ea contentione consiliis, eos minime audiendos ostendit, qui in hac Sanctorum Ordinis collectione non tam accurati criterii, quo vera a falsis discernuntur, quam pietatis,

cu-

cujus causa suscepta fuerat, habendam esse rationem; nec tam disceptanda, quam referenda Ordinis decora; uno verbo si quid rejiciendum, id certe domesticos dedecere, contendebant.

XIX Ejus veritatis studium.

Hoc specioso rationum obtentu permotis non parum Præpositis, ne vel minimum quidem motus Mabillonius est: nec flecti umquam potuit animus veri tenax, ut quidquam scriberet a veritate & sinceritate præcipuis historici dotibus alienum. *Ut æquitatis amor*, ajebat ille in Apologia MS. *prima judicis dos est, sic & rerum ante actarum sincera & accurata investigatio historici munus esse debet. Judex persona publica est ad suum cuique tribuendum constituta. ejus judicio stant omnes in rebus, de quibus fert sententiam: maximi proinde criminis reum se facit, si pro virili sua parte jus suum unicuique non reddat. Idem historici munus est, qui & ipse persona publica est, cujus fidei committitur examen rerum ab antiquis gestarum. cum enim omnibus non liceat eas per se investigare; sententiam ejus sequuntur plerique: quos proinde fallit, nisi æquam ferre conetur. nec satis est tamen, verum ut amet, & investiget, nisi is insit animi candor, quo ingenue & aperte dicat quod verum esse novit. Mentiri si Christianis omnibus, multo magis religiosam vitam professis nulla umquam ratione licet; longeque minus, cum mendacium multis exitiale est, ac* per-

perniciosum. Fieri vero non potest, quin historici mendacia vertant in perniciem multorum, qui verbis ejus fidem adhibentes decipiuntur, dum errorem pro veritate amplectuntur. non levis proinde ejus culpa fuerit, qui tot alios secum in errorem trahit. debet ergo, si candidus sit, procul ab omni studio partium certa ut certa, falsa ut falsa, dubia ut dubia tradere; neque dissimulare, quæ utrique parti favere aut adversari possunt. non debet a veritate sejungi pietas; neque hæc, si vera ac sincera sit, veritati umquam adversari. Inique igitur agerem, si falsa ut vera, dubia ut certa proponerem Ordinis decora: siquidem id repugnat veritati; cujus partes Monachi, utpote Christi, qui veritas est, sectatores, sequi debent: tum religiosæ sinceritati, quam a nobis potissimum requirunt viri sæculares: tum humilitati ac modestiæ; quæ viros maxime decet religiosos. neque enim, nisi fovendæ vanitati conferre potest, alienæ virtutis, aut mutuati splendoris ostentatio. tum denique quia id Ordini nocet quamplurimum; pessimamque de illo ingerit adversariis opinionem. nihil enim æque de historici fide detrahit, ac si vera pro falsis, aut saltem incerta pro certis nimio partium studio afferantur. ubi quippe vel semel veritati defuisse quis convincitur, inde certa quæque rejiciendi, aut saltem de illis suspicandi adversariis ansam præbet. Fracta, *inquit Augustinus*, vel leviter diminuta auctoritate veritatis, omnia dubia remanebunt.

Aug. lib. de mend. c. 10.

In

In alio quoque loco non minus valide illorum refellit opinionem, qui vindicandæ Ordinis gloriæ ſtudio ducti cuncta ſibi licere arbitrantur. *Perſuaſum*, ajebat ille, *ſemper habui Chriſtianam pietatem ac religioſam modeſtiam non minus violare Monachos, dum falſa aut vana Ordini ſuo adſcribunt, quam privatum quemlibet, dum indebita ſibi arrogat. neque enim valet, quæ adducitur adſerendæ Ordinis gloriæ ratio: hæc quippe non tam Ordini communiter favet, quam privatæ cujuſque cupiditati, a qua me, pluribus licet obnoxium vitiis, magnopere ſemper abhorruiſſe profiteor*. Hæc de veritate, cui, dum vixit, ſancte jugiterque adhæſit, ſentiebat Mabillonius. Quantum porro eſſet, quo flagrabat, veritatis ſtudium, vel in extremo vitæ diſcrimine teſtatum fecit; cum me aliquantulum turbatum advertens ob aliquem videlicet, qui in nonnulla operum ſuorum loca irrepſerat, errorem, mox ſine mora emendatum voluit. neque enim vel minimum vacillandum putabat vir veri amantiſſimus, cum quidpiam aut ſincere referendum, aut ingenue caſtigandum occurrebat. tantumque abeſt, ut arguentes ſe male exciperet, ut potius ceu de accepto beneficio gratum ſe illis ac memorem exhiberet. qua in re quos noverat peritiores ac doctiores amicos non ſolum invitaſſe, ſed etiam coegiſſe ſa-

tis

tis superque docent nonnulla, quæ in ultimo Annalium volumine de illorum consilio in appendice emendata leguntur.

XX Mabillonii partes tuentur Præpositi.

Cæterum quamvis ista concertatio non parum ipsi molestiæ, atque ob documenta, quæ in sui vindicias proferre coactus est, laboris attulerit plurimum: utrumque tamen non leviter temperarunt, quos patronos causæque suæ strenuos defensores expertus est, non sodales modo doctrina ac pietate magis conspicui, sed ipsi quoque Præpositi Generales; quorum gratia ac patrocinio nec ad vindictam, nec ad sui jactantiam uti umquam voluit; vicisse, ac propositum suum vindicasse contentus: quodque mirandum sane est, ejus rogatu publici juris facta, quæ adversus ipsum concinnata fuerat, dissertatione, nulla exinde suæ in censores amicitiæ & existimationis argumenta non dedit. Mabillonii porro consilium, ejusque vindicias postmodum probavere Litterati quique; in primis vero doctissimus juxta ac Religiosissimus Cardinalis Bona. Is enim auditis non sine quadam animi molestia delatis in Mabillonium querelis, id in ejus gratiam operisque laudem testatum omnibus voluit; se nempe diligenter perlectis Sanctorum actis, nihil nisi sapienter excogitatum, solerter dispositum, appositeque distributum in notis sive historicis, sive chrono-

Acta SS. Ordinis plurimum laudat Cardinalis Bona.

logi-

logicis, ac dogmaticis obſervaſſe; Mabilloniumque non vulgari laude dignum judicavit, quod proprios ac germanos Ordinis Sanctos a dubiis & adſcriptitiis ſcite adeo diſtinxiſſet. Præclarum hoc tanti viri ſuffragium, ſeu potius magni momenti teſtimonium, litteris quoque ſuis confirmare dignatus, qui Chriſtianam hodie Rempublicam ſapientiſſime moderatur Clemens XI. Pontifex Maximus, litterarum patronus, ac litteratorum, ſi quis alius, longe peritiſſimus æſtimator. .... *Ubi*, inquit, *aliunde nobis non innoteſceret, quam vigeat, benedicente Domino, in Congregatione Sancti Mauri pietatis cultus, & ſacræ eruditionis ſtudium; ſatis perſpectum fieret ex opere per nonnullos ejuſdem Congregationis monachos ſingulari ſane diligentia elucubrato, nuperque typis & quidem affabre excuſo .... Conſtat enim vel ipſo intuitu, quam ingenti cura acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti, quæ in eo recenſentur, fuerint ex antiquis monumentis conquiſita; quam etiam pie ac diſerte fuerint explicata; ac propterea quantam in Domino laudem ejuſdem operis auctores ſibi conciliaverint. Cum itaque Pontificiam charitatem peculiariter demeruiſſe, ii merito confidere poſſint, qui ornamenta præfato Ordini de Eccleſia tam præclare merito quærunt, & veræ virtutis exempla Chriſtianæ perfectionis ſectatoribus proponunt; gratum illud nobis vehementer accidiſſe tibi perſuade-*

Eadem Acta Summo Pontifici Clem. XI. probatur.

Litteræ in forma Brevis Clem. XI. Præfecto Generali directæ VI. Junii ann. 1702.

D *re,*

re, ac ea omnia tibi polliceri poteris, quæ ad ejusdem Congregationis, tuique ipsius commodum pertinere intelliges. Hactenus prælaudatus Pontifex.

XXI Differtationem edit de pane azymo & fermentato.

Cum Mabillonii præfationem in primam partem tomi tertii actorum (in qua inter cætera differuerat de materia Sacrificii Eucharistici; probaveratque contra Sirmundum, perpetuum fuisse solius azymi panis in Ecclesia latina usum; nec a tempore Photii adhiberi cœptum) legisset Eminentissimus Cardinalis Bona; suamque de panis azymi & fermentati usu, quem promiscuum, & indifferentem fuisse ante Photii schisma contendebat, sententiam oblique saltem impugnatam vidisset: scripta ad Mabillonium epistola, non gravatus est promere quid sentiret de argumentis ab eo propositis: quibus etiam responsiones suas cum eximia dignatione reposuit. subindeque submisso Eldephonsi Hispaniensis Episcopi opusculo, quod eatenus inquisierat Mabillonius, autoritatem in eo suam interposuit, quo totum azymi argumentum novis commentariis explanaret; accuratius & enucleatius pertractaret; residuosque scrupulos excuteret. Votis libenter annuit; moxque adornatam atque anno MDCLXXIV. publici juris factam de pane Eucharistico disquisitionem laudato Cardinali nuncupavit: In ea resumpto

toto

toto argumento, difficultates longe uberius expendit; sententiam suam novis rationibus & auctoritatibus communivit: rem demum ut erudite sic luculenter more suo tractavit: ostenditque in primis, ut non ita pridem annotavit vir doctrina perinde ac pietate conspicuus, quantum foret veri sincerique amans Mabillonius, atque ab assentando magnatum animis longe alienus. Qua de re Mabillonio, cujus probe noverat morum animique candorem, gratulatus non semel est candidissimus ipse Cardinalis: (neque enim erat ex eo genere hominum, quibus id unum sapit quod sentiunt) atque inde profecto nata mutua eaque religiosissima utriusque consuetudo; inde reciproca cujusque operum communicatio; inde demum jucundissimum atque ad mortem usque assiduum, quod indagandæ aut illustrandæ veritatis studio simul inierant, litterarum commercium.

Nonnullis post evulgatam de pane Eucharistico dissertationem interjectis annis, Norisius Augustinianæ Familiæ alumnus, præstantis ingenii vir, ac præclari in tota Republica litteraria nominis, quique non ita post ab Innocent. XII. Pontifice Maximo Sacra Purpura insigniri meruit, suum ann. MDCLXXXI. sub *Augustini Fossei* nomine elucubratum opus Mabillonio nuncupatum voluit. Pari XXII Quāta litteratorum in eum existimatio.

Varia opera Mabillonio nũcupata.

quoque honore eum non ita post dignatus est spectatæ apud omnes doctrinæ & pietatis Thomasius Clericorum Regularium Sodalitii Presbyter, incredibili bonorum omnium plausu ac gratulatione renunciatus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, nec minori omnium mœrore, totiusque Reipublicæ cum Ecclesiasticæ, tum Litterariæ jactura nuperrime nobis ereptus, cum suum ipsi de Theologicis veterum Patrum Institutionibus indiculum Romæ ann. MDCCI. editum inscripsit. Quid memorem Eminentissimum totiusque Benedictinæ Familiæ decus & ornamentum Josephum Aguirreum, qui illum & versibus exornare, suamque Hispaniæ, & Americæ Conciliorum collectionem ad eum in Gallias transmittere, atque illi hoc pacto gratificari non est dedignatus? quid virum inter Germaniæ litteratos eruditissimum, qui suum Argentinæ ann. MDCXCVI. impressum opus eidem Mabillonio dedicavit? cæteros, eosque sane non exiguos taceo, quos variis in locis a Germanis, Hispanis, Italis, & Gallis accepit, sed pro innata sibi modestia hominum notitiæ subducere studuit delatos sibi honores. Nulli enimvero ignotum arbitror, apud inclytæ mem. Alexandrum VIII. Pontificem Maximum, de Sodalitio S. Mauri præclare meritum, fuisse Mabil-

lonium

lonium in magno pretio: sed pauci norunt, voluisse Pontificem de rebus ab eo litterariis assidue per epistolas erudiri; atque ut ejus modestiæ, qua id certe muneris refugisset, aliqua ratione consuleret, præcipuum curiæ suæ administrum, qui suas hac in re vices ageret, delegisse. Idipsum insuper cum Ferdinando de Furstemberg Padebornensi simul & Monasteriensi Antistite epistolarum commercium habuisse, opera Patris Oversham alumni Benedictini, nulli quoque adhuc compertum putaverim. Eum doctissimus ille princeps, ac eruditi quique suis interdum operibus non solum litteris cohonestabant. Cæterum ab ignotis, longeque ab eo positis litteras accipere, adeo ipsi novum non erat, ut pene esset quotidianum. a Principibus, Episcopis, Abbatibus veniebant undequaque litteræ; illum Galli, illum Itali, Germani, Scoti, Angli, Batavi, Helvetii, Hungari, quin etiam clarissimi Hispaniarum Præsules litteris dignabantur suis: ex iis Indiarum Patriarcha ut sibi res mitteret litterarias, non semel precibus invitavit: *Litteras mitte*, rogabat Hispanus Episcopus, doctrina conspicuus, *mitte ut oblecter; idque mihi, quæso, ob grassantia bella, Galliæ libris destituto solatii tribue*. tacitus insuper mitto assiduam, quam multis ante obitum annis necessitudinem inierat cum eruditis

Principum & eruditorum litteris dignatur.

Parisiensibus, aliisque omnium pene Europæ gentium præstantissimis viris; quorum per epistolas de rebus cum eo litterariis agere, non mediocris oblectatio erat. Hos ipse consulebat viros doctissimos; & ab iis vicissim ea fiducia consulebatur, ut, quidquid in re potissimum antiquaria probatum ipsi fuisset, mox publica luce dignum existimarent. & quidem ea erat apud omnes Mabillonii fama, ut quotquot in aliqua disciplina nomen comparaverant, aut comparare sibi cupiebant, ad eum undequaque confluerent. ex iis Herovallius, Bigotius, Cangius, Faurus, Baluzius, Herbelotius, Renodotius, aliique cum superioris, tum ævi quoque nostri spectatissimi viri: quin etiam Præsules clarissimi in Sangermanense Cœnobium crebro conveniebant, de propriis, ac etiam alienis recens editis operibus simul cum eo sermonem habituri.

XXIII Analecta publici juris facit.

Cum adornandis Sanctorum nostrorum actis animum intenderet, eoque consilio Galliarum Belgiique Bibliothecas diligentissime perlustraret Mabillonius; multa eaque ad rem litterariam, nedum monasticam peropportuna, forulos excutienti occurrerunt veterum Scriptorum monumenta: ex quibus ea, quæ rerum antiquarum illustrationi profutura visa sunt, accurate selecta, subindeque quat-

tuor

tuor in octavo tomis miro delectu collecta sub Veterum Analectorum titulo in lucem emisit : quo quidem nomine non antiquorum modo operum fragmenta, quæ decessorum curam ac diligentiam fugerant, sed plurima quoque haud exigui pretii monumenta, quæ ad sacra religionis mysteria spectant, intelligenda veniunt. Talia in primis sunt nonnulla Patrum, veterumque auctorum opera, instrumenta publica, opuscula Theologica, fragmenta Conciliorum, Chronica, fundationes Ecclesiarum ac Monasteriorum, epistolæ Imperatorum, Regum, Summorum Pontificum, & Episcoporum, inscriptiones, acta, nascentis Gallicani imperii formulæ, & alia id genus religioni & historiæ perutilia documenta, quibus pretium ac lucem afferunt collectoris notæ, & observationes, nonnullæ præterea disquisitiones in aliqua historiæ capita obscura ante, nec satis accurate discussa. cujusmodi sunt, nonnulla Venerabilis Bedæ simul & Flori commentaria, fidei confessio Alcuino adscripta, iterati peccatorum lapsus, celebris Berengarii pœnitentia, quæque in Monasteriis fieri solebant puerorum oblationes. Accedunt insuper aliæ dissertationes, ex quibus nonnullæ sejunctim editæ sunt, qualis ea est, quæ Hadriano Valesio inscripta legitur de Gregorii Magni monacha-

tu, quam duæ aliæ excipiunt Domino Abbati Galesio nuncupatæ; in quarum altera de Dagoberti primi, & Clodovæi Secundi Galliæ Regum epochis, in altera vero de Sancti Desiderii Cadurcensis Episcopi obitu edisserit. Primus autem horum Analectorum tomus ann. MDC LXXV. in lucem prodiit; huncque subinde excepere reliqui, quibus plura alia in scriniis Mabillonii reperta ejusmodi monumenta, addi suo tempore poterunt.

XXIV
Celebratur opus de re diplomatica.

Præ cæteris porro, iisque præclaris operibus, Mabillonii nomen toto litterario orbe commendavit, illustravitque sane plurimum celebris nullique non probata elucubratio de re Diplomatica. Siquidem subiit eruditorum animos stupor, quod ad artem ac præcepta tam scite feliciterque redigere potuerit, nullis ad eam diem regulis, ac legibus subjectum argumentum. Rei diplomaticæ notitia intimis Archiviorum recessibus eatenus conclusa tenebatur, nec e tenebris emergere valebat, nullo manum porrigente: vetus etsi ac vulgaris foret ejus professio, utpote quam omnes sectantur homines forenses, & historici, docti pariter & indocti; jacebat tamen illa inculta, sine regulis, sine legibus, præter eas quas pro suo quisque captu ac ingenio confingebat. hinc nata confusio ingens, falsa plerumque judicia de veris instrumentis,

Rei diplomaticæ dignitas, & utilitas.

ina-

inanes passim conjecturæ de falsis, Sanctorum diplomatum reverentia vix ulla, nulla pene autoritas, nisi apud æquiores & magis eruditos, qui animum a morosis pseudocriticorum præjudiciis repurgatum habebant. Hanc indigne ferens Mabillonius rei litterariæ plagam tentavit remedium, & quidem opportunum: opem ferre constituit, Archiviis præsertim Gallicanis, quibus maxime clades hæc imminebat. In hunc campum aleæ plenum descendit, ut desertam illam ac propemodum neglectam rei litterariæ partem pro modulo illustraret, rei diplomaticæ adferret lucem aliquam, suam restitueret Sacris Summorum Pontificum reverentiam, ac præcipue Regum nostrorum diplomatibus auctoritatem postliminio vindicaret. Hoc igitur in opere veterum Francorum Regum eruuntur, illustrantur, vindicantur diplomata, elucent pia illorum gesta, exprimuntur imagines, itinera, stationes, sigilla, annuli, formulæ, subscriptiones, ac subscriptionum testes, anni denique principatus studiose explicantur, probatur non Pontificiorum modo ac Regiorum diplomatum, sed Monasticorum quoque cum diplomate privilegiorum antiquitas, indicantur varia Scripturarum veterum genera, diversi generis atramenta, variæ denique ad scribendum olim adhibitæ

ma-

materiæ . quæ omnia quantum ad illustrandam Regum nostrorum historiam conferant, nemo non intelligit . propterea quasdam regulas legesque proposuit non pio suo arbitrio confictas, sed ex variis diplomatum formulis erutas pro temporum varietate , ut in veris distinguendis a falsis , deinceps juventur studiosi . quod ut clarius intelligant, veterum exposuit cujusque sæculi Scripturarum in æs incisa specimina ; quibus accedit veterum multorum diplomatum selecta collectio , ac quod scitu dignum est, egregium de antiquis Regum nostrorum palatiis commentarium . In hoc demum opere unde curiositati simul & eruditioni fiat satis , unde optima quæque discantur , abunde reperiri profitentur periti quique Antiquarii . Idipsum uno ore testati sunt litterati omnes , ac ii potissimum , qui concinnandis Parisiensibus ephemeridibus præficiuntur . siquidem breviter memoratis cujusdam in hoc opus adversarii objectionibus , una cum Mabillonii responsis, sic in laudem effantur diplomatici operis . *In eo* , inquiunt , *difficilioribus ac morosioribus criticorum animis mirum in modum facit satis Mabillonius ; omnibus respondet , argumenta omnia dilucidat, leviora quæque solvit, obscuriora illustrat ; cujusque responsa non vanis conjecturis, aut ratiociniis vagis , sed factis potissimum historicis*

inni-

innituntur, validisque confirmantur ex rei visceribus deductis argumentis. Sub hæc explicatis quæ in posteriori laudati operis parte continentur, ista subjiciunt. *De his omnibus miro ordine nec minori perspicuitate edisserit, ea eruditis passim observationibus illustrat, sepultam scribendi artem suscitat, restituit oblitteratas litteras, revocat antiquos apices, vera audacter asserit, dubia dubie proponit, ubique demum lucet autoris sinceritas, ejusque studium veritatis*.

Huic tam præclaro edendo operi non parum contulit assiduum quod elaborandæ Ordinis historię studium impendit Mabillonius. Cum enim hujus causa rimandis forulis, Archiviis scrutandis, revolvendisque chartis ac diplomatibus totus assidue versaretur; tantam ex earum rerum usu ac studio prope singulari, potissimum vero ex innata animi sagacitate, peritiam assecutus est, ut omnium in se moverit litteratorum admirationem, nedum universalem ubique applausum.

XXV Prima rei diplomaticæ editio.

Ann. 1681. publici juris facta est prima eximii hujus operis editio; jamque sub vitæ finem alteram prælo maturam, multisque locupletatam diplomatum ac rerum accessionibus paraverat, præter ejusdem operis supplementum ann. 1702 evulgatum, de quo nobis mox occurret sermo. Hæc autem propria ac propemodum singularis diplomatici operis laus est;

quod

Ab omnibus laudatur, ab uno solum impugnatur.

quod cum unicum adversarium post sex & viginti ab editione annos invenerit, nullus præterea extitit, qui debitas ei laudes, aut existimationem denegaverit. Et quidem si quis adversarii objectiones mature ac diligenter expendere non gravetur, eas in eo omnes satis superque enucleatas, ac solutas fuisse non diffitebitur. Quare Mabillonius, ut erat pacis amantissimus, objecta in rem diplomaticam argumenta, peritorum permittere judicio, quam controversias quæ illum ab utilioribus studiis revocassent, inire, longe satius duxit. Unus hac in re audiendus præ aliis videtur doctissimus Daniel Papebrochius, qui tam egregio, numerisque omnibus absoluto operi occasionem præbuisse non semel sibi gratulatus, suam ea de re ad Mabillonium epistolam publici juris fieri voluit. *Initio quidem lectionis, fateor, inquit, patiebar humanum aliquid; sed mox ita me rapuit ex utilissimo solidissimeque tractato argumento proveniens oblectatio, & gratus emicantis veritatis fulgor, cum admiratione tot rerum hactenus ignotarum, ut continere me non potuerim, quin reperti boni participem statim facerem socium meum Patrem Baertium. Tu porro, quoties res tulerit, audacter testare quam totus in tuam sententiam iverim; meque ut facis perge diligere, qui quod doctus non sim, doceri saltem cupio*. Hactenus vir modestia perinde

de ac eruditione insignis. Ab hoc iterum opere impugnando haud censorem deterruit tanti viri testimonium, atque adeo elogium. Verum Mabillonius, unum ipsi oppositum voluit ejusdem operis supplementum, novæ quam parabat rei diplomaticæ editioni adjungendum, ratus, nec quidem immerito, quaslibet in eo difficultates, quæ lectorem etiam hac in re apprime versatum remorari possent, abunde satis explanatum iri. Supplementum illud non ita post excepere eruditæ admodum vindiciæ, quas in gratiam Mabillonii ejusque diplomatici operis defensionem adornavit, ac SS. D. N. Clem. XI. nuncupavit clarus inter litteratos Justus Abbas Fontaninus, tunc in Archigymnasio Romano publicus eloquentiæ professor, nunc vero ob præclara in Ecclesiam ac Sedem Apostolicam merita, inter laudati Pontificis Cubicularios ab honore adlectus. Ad hoc egregium opus non multo post accesserunt epistolæ duæ in idem argumentum: altera est *Domini Lazzarini ex nobilibus de Murro ad amicum Parisiensem pro vindiciis antiquorum diplomatum Justi Fontanini Forojuliensis, Romæ MDCCVI.* altera est *M. Ant. Gatti ad V. C. Jacobum Bernardum, Amstelodami MDCCVII.* Item *Defensio* D. Lazzarini, & alia jam nota. Variis hinc, atque hinc ea de re concertationibus pacis, ac

Iterũ impugnatur opus de re diplomatica.

Chri-

Christianæ potissimum studio caritatis haud ingerere se voluit Mabillonius. neque enim quidquam, inquiebat, nisi odia, neminique non ingrata convicia ut plurimum generare solent hujusmodi contentiones.

XXVI Ejus a rerum cupiditate alienus animus.

Ceterum, diplomatici operis (quod omnium eruditorum judicio inter præclarissima ævi nostri opera jure reponitur; quodque auctoris nomen, ingeniique sagacitatem æternitati commendabit) præstantiam ac dignitatem confestim præ aliis novit Clarissimus (cui nuncupatum fuerat) D. Johannes Baptista Colbert generalis ærarii moderator, summusque Regiorum ædificiorum Præfectus; qui non ita pridem tractandis gravissimis pro Rege negotiis Mabillonii operam adhibuerat. Is, ut erat ad Regni decus promovendis bonis artibus & disciplinis, ac præmiis in viros eruditos distribuendis præpositus, seu potius natus, Mabillonium dudum sibi & virtute & eruditione notissimum inter beneficiarios Regis describi voluit: quo non semel, nec sine incredibili laudati Regii ministri stupore recusato, id unum duntaxat ab eo beneficii efflagitavit, ut Congregationem nostram, quæ nullis hactenus in rebus ipsi defuerat, nec Deo juvante sibi imposterum defuturam sperabat, Patrocinio dignari suo pergeret. Enimvero Chri-

Inter beneficiarios Regis describi recusat Mabillonius.

sti

ſti paupertate affatim locuples, victum ac veſtitum divitias Chriſtianorum cum Apoſtolo exiſtimans, quæſtu illiberali, liberalem artium dignitatem lædere noluit litterarum cultor; ſubque Chriſto paupere divitias erubuit religionis amator. parvo dives, parvi ducebat perituras opes; cariuſque emi putabat, dum paupertatis diſpendio comparantur. Et quidem nec ſibi, ſuiſve umquam commodis ſtuduit Mabillonius: quinimmo ſibi aliunde oblata non ſemel renuit, nihil tam monacho dignum putans, quam ſe ſuaque omnia uni rerum omnium diſpenſatori Deo committere. Id certe non ita pridem teſtatum voluit, cum acceptam ab amico clariſſimo epiſtolam, quæ in ſuæ erga noſtrum utrumque benevolentiæ argumentum nonnulla offerebat, levando religioſæ paupertatis oneri opportuna; legendam mihi præbuit; quidve ea de re ſentirem inquirens, ſubjunxit, Tu quidem quæ volueris elige: moxque me in ſuam recuſandi muneris ſententiam abeuntem amplexus, quantum ipſi pergratum fecerim vel ex ipſo amplexu abunde ſignificavit. Abſit tamen, repoſuit vir cæteris indulgentiſſimus, ut hac in re moleſtus tibi eſſe velim: rebus ipſe tuis conſule: verum profeſſionem cogita tuam; ac memorare Deum te Optimum Maximum habere patrem, in quo ſpem

Paupertatis ſingulare ſpecimen.

tuam

tuam ac fiduciam plane totam collocare debeas.

XXVII Ejus paupertatis studium. Eo paupertatis studio, non solum quidquid abjectum ac vile, sed etiam quidquid asperum & incommodum ultro consectabatur; idque tam in se pati, quam ab aliis propulsare conabatur. Oblata etiam in angustiis non nisi ægre sustinebat vitæ commoda. Quid, inquiebat cum Augustino, de me diceretur, si pauper cum sim atque ex parentibus pauperibus oriundus, ea in monasterio quærerem, quæ vix in sæculo ambire licuisset? Vulgaria omnia quærebat ac detrita, in suppellectile cubiculi: in libris, in vestibus ea deposcebat: in his sibi placebat, longe ab illis discrepans qui hoc in religiosis etiam familiis curant, ut bene semper nec sine magno interdum sumptu habitent. Pari paupertatis studio incensus, vitium horrebat proprietatis, anxiamque tyronum in petenda facultate scribendi, loquendi, quidpiam penes se retinendi, aut rem quampiam quamvis paucam donandi, diligentiam superabat. unde cum aliquando in familiari colloquio de stricta, ad quam monachi tenentur, rerum omnium abdicatione incidisset sermo; illum non semel in hujusmodi labem, qua utinam non tam multa Cœnobia inficerentur, graviter invehentem, atque ut solebat

toto

toto mentis ardore hæc egregia Paulini Episcopi, Nolanæ civitatis excidium amare deflentis, verba referentem non semel audivi: *Domine ne excrucier propter aurum & argentum, ubi enim sint omnia mea, tu scis.*

XXVIII Ejus charitas erga pauperes.

Et quidem in Deo uno thesaurum collocaverat suum Mabillonius: hinc non a sæcularibus modo, sed a suis quoque Præpositis abnuebat oblata sibi munera: si quid vero interdum egenti erogabatur, id mox totum non tantum Superiori suo consignatum cupiebat; sed nec inde prius accipiebat, quam in ejusdem rei partem egenos vocasset; quibus sublevandis totam; qua apud Magnates, maxime vero apud nonnullos Congregationis Præpositos pollebat; authoritatem; ultro impendebat: Haud absimili modestia, & humilitate suis perinde ac pauperum necessitatibus consuluisse, docent varia ab eo suscepta itinera: iis enimvero suscipiendis pauca sibi erogari curabat; quo inde ad reliquum iter conficiendum, ceu pauper, pauperumque more per Monasteria emendicandi captaret occasionem.

Enituit tandem in Mabillonio paupertatis amor, præsertim in Consanguineos; ex quibus non divites, non potentes, aut aliquo munere conspicuos (altum enim atque apud eum perpetuum de istis silentium) sed abjectissimos quosque nosse,

& excipere ; quin etiam pro viribus ac innata caritate ipsis opem ferre gestiebat; non quo illos fortunæ bonis locupletiores redderet, aut gradu altiores, sed ut in ea potius, in qua nati erant, humili conditione facilius libentiusque contineret. Longior equidem essem, si cuncta, quæ passim dedit religiosæ Paupertatis specimina referre vellem : immo dabit veniam lector, si laudabilem hanc, atque in Mabillonio principem virtutem fusius prosecutus sim. Ita enim comparatus erat Mabillonius, ut ex rebus etiam minimis (si tamen minima sunt, ac vocari debent, quæ assequendæ religiosæ perfectioni non parum conferunt) ad salutem, virtutesque gradum sibi faceret.

XXIX In Burgundiam se confert.

Ann. 1682. in Burgundiam iter instituit Mabillonius; ibique prælaudatus Dominus Colbertus discutiendis nonnullis ad Regum nostrorum Stirpem spectantibus Instrumentis, ejus opera studioque usus, quæ foret in re antiquaria Mabillonii peritia, incorrupta fides, ac singularis plane sagacitas, ex felici commissi muneris successu abunde intellexit. Exinde vero tanti eum æstimavit, ut in publicum sui in illum studii atque existimationis argumentum, suadentibus quoque plurimis viris undequaque conspicuis, iter ab eo Germanicum, quo totius imperii Germanici Bibliothecas, Archivuq

Germaniã peragrare jubetur.

scru-

ſcrutaretur ac Forulos, ſuſcipi voluerit, juſſu Ludovici Magni, Regiiſque ejus ſumptibus: quam ſane provinciam eo libentius ſuſcepit, quod Regi gratam, ſuæque, quam tunc parabat, Ordinis Hiſtoriæ peropportunam fore intelligebat.

Quanta porro, & quam effuſa fuerit ex evulgato per Germaniam futuro Mabillonii adventu, Litteratorum omnium ac præſertim Monachorum Germanorum lætitia, vel ex plurimis ad eum ſcriptis litteris, potiſſimum vero ex iis, quæ ſubjiciuntur, gratulantis cujuſdam Suevienſis Amici verbis facile quiſque conjiciat. *Olim*, inquit, *ubique expectatiſſimus adveniſſes; nunc aliter, non propter te, ſed propter tempora. Si tempeſtas aliquando deferveat, ingredere in gaudium, in brachia ſodalium tuorum. Omnibus ſolatium erit vel conſpexiſſe tantum Virum.* Germanorum ex futuro Mabillonii adventu lætitia.

Anno igitur 1683. exeunte menſ. Jul. Germanicum iter iniit Mabillonius, adſcito ſecum perpetuo juxta ac fideliſſimo itinerum ſocio, quin etiam ſtudiorum coadjutore D. Michaele Germano; atque intra quinque menſium curriculum, Burgundiæ Comitatum, Alſatiam, Sueviam, Bavariam, Tirolum, Helvetiam, Monachium, & Salisburgum peragravit; Auſtriamque totam excurriſſet, niſi Turcæ, qui tum ejuſdem provinciæ caput Iter Germanicum ſuſcipit.

Viennam obsidione tenebant, viam ei omnem præclusissent.

XXX Mabillonii apud Germanos fama, & exceptio in Cœnobiis.

Ea vero erat apud nostros Germaniæ Monachos Benedictini decoris summopere studiosos, Mabillonii expectatio, ea fama; ut vel prætereuntem excepisse honori ducerent quam maximo; vidisse lætitiæ singulari; audivisse præcipuæ felicitati. Quid Sanctimoniales memorem, quæ ut illum ad monasteria sua allicerent, quo ejus animi modestiam suspicerent, audirentque verba facientem, linguæ se Gallicæ peritas data opera simulabant? quid Ordinis nostri Monachos, qui honoris gratia se ipsi itineris comites adjungebant; eumque ceu per triumphum ducentes, atque honoribus certatim ac laudibus prosequentes, de Monasterio in Monasterium deducebant? quid spectatissimos Germaniæ Archimandritas, ex quibus non pauci principatum, amplissimosque imperii honores obtinent; qui quo familiarius cum eo agerent, sui prope oblivisci, nec dignitatis splendorem, nisi ut illum honorificentius exciperent, adhibere videbantur? quid clarissimum Keptensis Cœnobii Abbatem, nec non Sacri Imperii Principem, Domusque Imperatoriæ Præfectum? quid Beatæ Mariæ Eremitarum Archimandritam, aliosque non paucos Germaniæ Principes? quid demum insignem Salisbur-

Delati Mabillonio honores.

burgensem Academiam, quæ ipsi advenienti miro plausu, quin etiam oratione publica gratulari dignata est, ipso præsente Salisburgensi Archiepiscopo, in cujus Villam singulari prope humanitate deductus est, ibidemque lautissime exceptus.

Mabillonio ubique patet facilis aditus ad Archivua, & Bibliothecas.

Præ his omnibus amplissimis licet honoribus, arridebat Mabillonio longe magis qui ad omnes Bibliothecas, Archivua, & publica Monumenta facilis dabatur ingressus, omnisque fere ætatis Manuscriptorum Codicum copia. Nihil ipsi non apertum, atque libentissime creditum; tanta erat apud Germanos eruditionis ejus opinio, integritatis nomen, fama probitatis. Rapiebat in primis Germaniæ Monachos ingenuus qui in fronte Mabillonii elucebat animi candor, in sermone religiosa sinceritas, in rebus litterariis explicandis modestia prope singularis. Ipse vero ex tanto Monachorum studio, non solum opportuna sibi documenta colligendi, sed etiam se ipsis moresque suos probandi occasionem arripiens, alios ad exactam disciplinæ regularis observantiam, suæque Professionis invitabat amorem; alios vero, quos aptiores noverat, ad congrua litterarum ac scientiarum studia pro viribus animabat. Inde Patrem Cœlestinum Sfondratum, qui non ita post Sangallensis Cœnobii Archimandrita renunciatus est, ac

ſubinde Sacra Purpura inſignitus ſub Innocentio XII. obiit, agnoſcere, atque cum eo familiaris amicitiæ fœdus inire cœpit.

Autographũ Chronici Hirſaugienſis reperit, & edendum ſuadet.

In hoc porro celeberrimo ampliſſimoque Sancti Galli Cœnobio, perlecto quem Trithemius adornaverat Chronici Hirſaugienſis Autographo, ac tanquam de reperto theſauro mire lætus, cujus eſſet hoc opus pretii ac momenti Sangallenſibus aperuit; ejuſdemque editionem impenſe ſuaſit, ac perſuaſit. unde præclari illius Operis, quod in ipſo ſubinde Cœnobio excuſum eſt, publicam editionem Mabillonii curæ ac diligentiæ acceptam referri debere, nemo eſt qui eat inficias. Id ipſi Sangallenſes Monachi in Præfatione laudati Operis teſtatum omnibus voluere, ſubjectis hiſce verbis: *Chronicum*, inquiunt, *ſurgit nunc redivivum; animante ejus editionem Clariſſimo P. Joanne Mabillonio, quem tutelares noſtros inviſentem in Sancto Gallo vidimus, nec ſine ſenſu ſuavitatis recordamur.*

XXXI Mabillonii lætitia ex conſpectu Amicorũ.

Inter varia, eaque maxima Germanici itineris oblectamenta illud ſane Mabillonio jucundiſſimum fuit, eos conſpexiſſe Viros eruditos, uno ſibi ac diuturno litterarum commercio notos, una doctrinæ fama amicitiæque fœdere ſibi conjunctos, Hermannum Skenk Sangallenſis Bibliothecæ Præfectum; Patrem Metzerum, Salisburgenſis quam Ordinis noſtri Mo-

Monachi obtinent Academiæ Vicecancellarium; Albertum Outtembergensis Cœnobii Præpositum; in primis vero doctissimos de Mourry, de la Pierre, ac Beatæ Mariæ Abbates: in quorum ultimo non semel se suspexisse narrabat dignam viro religioso sinceritatem ac modestiam cum amplissima quam obtinebat imperii dignitate, cumque insigni quam edita opera commendant eruditione conjunctam. Quam effusa porro fuerit ex mutuo conspectu Mabillonii ac Patris Geisserii lætitia, haud facile dictu est. ambo ut amore, ita ingenio pares erant. prædicavi satis. Nemo in colligendis Documentis ad Ordinis Historiam, Sanctorumque Acta adornanda necessariis Geisserio diligentior, ac Benedictinæ gloriæ studiosior extitit. unde cum ejusdem illustrandæ atque amplificandæ peritiorem Mabillonio nosset neminem; nullam promovendis ejus studiis ac levandis laboribus operam non impendit. Et certe cum esset is Benedictinæ Suevienfis Congregationis Apocrisiarius; ac proinde facilis ad omnes Monasteriorum Bibliothecas ei pateret aditus; eximiis monumentis Mabillonium locupletavit. Is subinde obiit Abbas S. Georgii de Villingen, virtutis splendore tota Germania clarus, deque nostra Congregatione perinde, ac toto Ordine præclare meritus.

XXXII *Monumenta in Germania collecta.*

Cæterum tam facili Bibliothecarum ſimul & Archivuorum aditu opportune admodum uſus Mabillonius, multa & quidem exquiſita ex itinere Germanico monumenta retulit; quorum pars edita legitur in quarto Analectorum Tomo, in cujus fronte exhibetur Germanici itineris haud contemnenda deſcriptio; quam egregiæ dein excipiunt Antiquarum Inſcriptionum collectiones; ſelecta ex variis exaratis manu codicibus haud exigui pretii monumenta, una cum diverſarum, in quas diſtributa olim Roma fuerat, regionum deſcriptionibus. calcem operis occupant in MSS. Germaniæ codices animadverſiones; in quibus diſertis paucisſque verbis quiſque addiſcat, quæ longo & operoſo aliorum minoris pretii documentorum ſtudio vix percipere queat. Iis ſane optimis Germaniæ documentis uſus potiſſimum eſt Mabillonius ad multa ſua opera, maxime vero ad adornandos Ordinis Annales.

Vetuſtum Ritus Gallicani Lectionarium in Cœnobio Luxovienſi reperit.

Inter egregia, quæ Burgundiæ Comitatum peragranti Mabillonio occurrere Monumenta, reponendum jure videtur longe vetus illud ab annis centum circiter ſupra mille exaratum Gallicani ritus Lectionarium in Cœnobio Luxovienſi repertum, ac præclaris Merovingiacis litteris conſcriptum; quod evulgandæ Gallicanæ Liturgiæ occaſionem præbuit. Hujus

jus calcem Operis præter multa ſcitu digna ad Francicam ſeu Gallicanam liturgiam ſpectantia, aliaque id genus Monumenta, claudit erudita diſquiſitio in Officium divinum Gallicanis in Eccleſiis olim recitari ſolitum, ac propterea *Curſus Gallicanus* appellatum.

XXXIII Mabillonius juſſu Regis ad iter Italicum ſe accingit.

Ex Germania in Gallias redux Mabillonius, mutatum quidem ex clariſſimi Patroni ſui D. Colberti deceſſu miniſterium reperit; non tamen erga ſe mutatos, qui eidem ſubrogati fuerant, miniſtrorum animos, aut imminutam quam ante ſibi conciliaverat exiſtimationem. Enimvero illuſtriſſimus Remorum Archiepiſcopus-Dux Carolus Mauritius Tellerius, cui tunc tota apud Regem litterariæ rei cura commiſſa erat, quique eximias plane noverat Mabillonii dotes, ut ſuam, quam multis nec dubiis argumentis demonſtraverat, in eum exiſtimationem teſtatam omnibus faceret, de eo in Italiam mittendo in animum induxit; ſimul ut conquiſitis Regia Bibliotheca Libris ac Manuſcriptis fieret longe locupletior; ſimul ut aliquid Eccleſiæ, reique litterariæ inde accederet. Placuit non parum Regi Chriſtianiſſimo ejus itineris conſilium; ſuiſque non ſumptibus modo, ſed auſpiciis ſuſceptum voluit. Tanti Regis voluntati, conſilioque Archipræſulis obtemperandum duxit Mabillonius;

quam-

quamvis ab ea suscipienda provincia non una illum ratio deterrere videretur ; in primis vero Maris pericula , labores itineris , provecta ætas , affectæ denique vires . Jam iter Italicum meditabatur , cum morbo correptus , illud in aliud tempus differre cogitur . firmatis subinde viribus,

Mense Majo 1684. Normanniam petit.

me sibi adjuncto comite , in Normanniam iter instituit : quo in itinere ejus in observandis , quæ e re sua fore putabat , cum publicis tum privatis Monumentis diligentiam & sagacitatem , nec minorem in persolvendis , perinde ac in monasterio fuisset , debitis pietatis officiis sollicitudinem non semel demiratus sum.

In Italiam proficiscitur.

Insequente anno pristinæ omnino saluti restitutus ad iter Italicum se accingit; Parisiisque una cum D. Michaele Germain , individuo comite Kal. April. ann. 1685. profectus , Lugdunum versus iter instituit ; transcendit Alpes; tandemque Augusta Taurinorum , Mediolano , Verona , Patavio , Venetiis , Ravenna , aliisque finitimis Italiæ urbibus feliciter , omniumque gratulatione peragratis , Romam pervenit die 5. Junii hora 5. matutina ; siquidem nocte tota incesserat , destinatos sibi tum ab Eminentissimo Cardinali Estræo , qui adventantem in sua Rheda extra urbem excipi , indeque ad Hospitium usque deduci jusserat , tum a Procuratore nostro Generali dudum sibi ami-

amicissimo D. Claudio Stephanotio, qui Litteratos omnes præmonuerat, honores devitaturus, quos alibi sibi paratos, pari cura ac diligentia declinaverat: non enim amabat, immo quantum poterat, cæteris honorificentius, aut liberalius haberi fugiebat.

XXXIV Delati in Italia Mabillonio honores.

Lubet hoc loco si non omnes, saltem nonnullos referre a multis Italiæ civitatibus Mabillonio nostro delatos honores. Equidem Italica Gens, quæ præ cæteris peregrinantium animos elegantia morumque comitate rapit, quæque, ut pulchre quidam ait, *suapte natura procul odoratur hominum præstantiam, & Sapientibus atque eruditis mirifice defert*, accedentem Mabillonium nullis non affecit honoribus; nullis non laudibus exornavit, officiisque sibi demeruit. In primis vero Serenissimus Etruriæ Dux, qui tum Senis morabatur, comperto ex litteris Magliabeci ejus Florentiam adventu, statim non Laurentianam modo ac Palatinam Mediceorum, sed etiam Florentinas omnes Bibliothecas ad ejus usum ac nutum reserari, quin etiam ad ea describenda, quibus opus haberet, Amanuensem suppeditari jussit. Rem exsecutus est celebris Antonius Magliabecus ex longo litterarum commercio ei jamdudum amicissimus; quo duce quidquid librorum in Bibliothecis Florentinis proposito suo magis

gis congruebat didicit. Is enim ea prae- ditus est sagacitate, nihil ut ipsum lateat; ea memoria pollet, ut libros omnes habeat in numerato; ipse Museum, ut ita dicam, inambulans, & viva quaedam Bibliotheca.

Florentiae a Serenifs. Magnae Etruriae Duce honorificentissime excipitur.

Haud ita multo post Florentiam redux Serenissimus Etruriae Dux Mabillonium ad se, subindeque ad Filios Ferdinandum & Gastonem Principes (in quibus praeclara illa Mediceorum indoles, innata videlicet in litteras ac litteratos omnes propensio elucet) introduci voluit, ea facilitate, ac benignitate, ut velis demissis privatim alloqui dignatus sit; multa de Rege honorificentissime dicens, deque ejus studio in Catholicam fidem:. Florentia tandem abeuntem dignis regia plane munificentia muneribus Mabillonium prosecutus, lecticam honoris causa Bononiam usque ei subministrari praecepit. exinde vero litteris eum suis non semel dignatus est: atque in quadam epistola ad Oratorem suum in Galliae Regia constitutum paucis ab hinc annis missa, haec legebantur subjecta verba: *O te felicem, atque me longe feliciorem, cui tantum Virum alloqui, non solum videre conceditur*. Quantum vero eumdem vita functum defleverit, verbis plane honorificis, acerboque animi dolore palam fecit.

Neapoli.

Pari benevolentia & honore Mabillonium

nium excepit Regni Neapolitani Prorex excellentissimus Marchio de Carpi : siquidem præter quam quod ad se illum sæpe intromitti jussit ; ad omnes etiam Solemnes Ceremonias, seu *Regias*, ut vocant, *Capellas* peramanter invitavit ; utque omnem excusationi viam præcluderet, Rhedam ipsi suam submitti curavit . quantus porro esset Proregis laudati in Mabillonium amor , palam aliquando factum est , cum illum prætereuntem morari , ac pulcherrimo serto, quod ipse in festo Natalis Regis Catholici acceperat , munifica manu donare voluit .

XXXV A Casinatibus honorifice excipitur.

Proregis Neapolitani exemplo, seu potius proprio ipsorum studio ducti Casinates nostri ; ubi Casino vicinum audiunt Mabillonium , statim nonnullos e suis legunt ; qui tam religioso ac plane dignissimo Benedicti Patris filio obviam exeant; eique adventanti communem Casinensium Sodalium lætitiam , plaususque significent . Haud absimili amoris lætitiæque significatione exceptum voluere clarissimi Sanctæ Floræ Aretinæ , S. Proculi , Sanctique Joannis Cœnobiorum Abbates ; qui ei obviam progressi ad Monasterium usque deduxere . Neque præter eunda silentio videtur nata ibi Gallos Fulienses inter & nostros Florentiæ Monachos amica contentio , quis eorum tam insignem Hospitem ad se deduceret : pugna-

Amica Fulienses Gallos inter & Florentinos Monachos concertatio.

gnabat pro Fulienſibus Gallis charitas Patriæ, gratique in civem ſuum animi debita ſignificatio: movebat ac prope pro Monachis noſtris triumphabat, inſitus Ordinis amor. Utriuſque humanitati ut faciat ſatis Mabillonius, apud utrumque alternatim manſurum ſe pollicetur. verum cum Patrum Fulienſium Cœnobium extra urbem ſitum ſit; non ſine amica eorumdem expoſtulatione ad Monachos noſtros primum divertit; ibique ob loci, potiſſimum vero Bibliothecarum vicinitatem diutius manſit.

Patavii. Patavium ſecundo accedentem Mabillonium apud ſe diverſari, atque ne alio divertat, Rhedam qua deducatur, in occurſum ejus ad Ripam Fluminis ſubmitti jubet Eminentiſſimus Cardinalis Barbadicus; cujus modeſtiam, ſtudium in litteras, zelum indefeſſum, moreſque incorruptos nemo non novit: ſubinde vero audito ejus Patavium reditu, viſitationis ſuæ in Montibus Euganeis curſum interrumpere non eſt gravatus, quo Mabillonium conveniret, videret, & alloqueretur. Ravennæ. Ravennam ubi attigit, cum illum apud ſe excipere non poſſet Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Archiepiſcopus Fabius Guiniſius, præclara Guiniſiorum apud Lucenſes gente oriundus, Vino Florentino, aliiſque Eduliis donatum voluit: idemque pro ſua in eum huma-

manitate, ostendere atque indigitare voluit quæ supersunt vetera Ecclesiæ Ravennensis authentica instrumenta; ex quibus nonnulla quæ in Cortice exarata sunt, atque apud Rubeum edita emendavit. Insigne porro est Ravennæ Archivium ob antiqua monumenta, ac ea maxime quæ in Cortice scripta sunt eo charactere, qui, cum esset lectu difficillimus, *scriptura incognita* dictitari solebat; multisque etiamnum foret, nisi in sua de re diplomatica elucubratione ejusdem legendi methodum ac regulas tradidisset Mabillonius. Quid Bononiam accedenti non detulisset Eminentissimus Cardinalis Legatus Pignatellus, haud ita post sub Innocentii Duodecimi nomine summo totius Ecclesiæ Regimini præfectus; quid, inquam, non detulisset, si de illius, uti jusserat, adventu fuisset certior factus; ac nisi Mabillonius pro sua modestia paratos sibi honores præcavisset? Ejus modestiæ artes, diligentiamque prævertit Eminentissimus Cardinalis Spinola Lucensis Reipublicæ Episcopus; eique perinde ac cæteri Italiæ Episcopi nulla non præbuit benevolentiæ & humanitatis argumenta. Bononiæ.

Uno verbo ab omnibus ubique celebratur, præsertim ab eruditis Italiæ viris; qui ut illum honestius exciperent, & antiqua scituque digna urbium monumenta, cimeliarchia, & gazophylacia in promptu haberent; XXXVI A Litteratis præsertim viris colitur.

berent; mutuis sibi litteris vicinum ejus adventum significabant; propriis eum quisque operibus donabat; nullaque prætermissa lætitiæ ac plausus significatione, tanti nominis virum vel obiter conspexisse, aut apud se aliquandiu retinuisse singuli & universi lætabantur. Quantis demum per Italiam honoribus affectus fuerit, eleganter prorsus docuit Illustrissimus D. Justus Fontaninus per eam, qua me de illius obitu dignatus est, epistolam. *Jam*, inquit, *per totam urbem non sine gravi Litteratorum mœrore Mabillonii decessus fama percrebuit; nosque de eo certiores reddidimus amicos per Italiam constitutos; ubi multi ex illis adhuc supersunt, qui viginti & tribus ab hinc annis eum propius venerati fuerunt; cum urbes effusæ ad eum adirent, primique subsellii Homines ad visenda quæque insigniora Cimeliarchia, Gazophylacia, & Bibliothecas, eum honoris causa certatim comitantes deducerent; quod ille in itinere Italico pro sua modestia parce admodum indicavit*.

Gratus erga litteratos Italiæ Mabillonii animus.

Verum quanto in recipiendis qui ultro per Italiam deferebantur honoribus parcior Mabillonius, tanto certe in Amicis memorandis, quique benefecissent liberalior fuit. Hos inter, quorum beneficia animique dotes cum laude memorat, principem locum obtinent Mediolani Illustrissimus Comes Mezabarba

Vir

Vir in litteris humanioribus, & numismatum ſcientia apprime verſatus; & cum eo eruditus Pater Moneglia, Florentiæ Magliabecus, clariſſimuſque Noriſius, ex Monacho Auguſtiniano in Sacrum ſubinde Purpuratorum Patrum Senatum cooptatus; Meritiſſimus quoque nec vulgaris inter Litteratos nominis Pater Capaſſius, tum ſacræ Theologiæ in Academia Piſana Profeſſor, quem non ſemel perluſtrandis Florentiæ monumentis ducem ac comitem habuiſſe gloriatur; Vicentiæ, Dominus Gonzata; Neapoli celebris Valleta, qui domi ſuæ Bibliothecam probatiſſimis autoribus inſtructam omnium admiratione plauſuque comparavit; Geneſius, Nicodemus, aliique Neapolitanæ urbis præſtantiſſimi viri; Patavii, Pater Minorelli Dominicanæ Familiæ inſignis alumnus, quem doctrina politioribuſque litteris ornatum in primis ſuſpexit; Lucæ Beverinus Poeta ſimul & Orator cultiſſimus, quocum de recipiendo apud ſe Mabillonio amice certaſſe legitur Dominus Bonamicus; Parmæ celeberrimus Pater Bacchinus Caſinenſis Congregationis Monachus, multiſque jam editis Operibus inſignis; cui adjungendus eſt D. Eraſmus a Cajeta de noſtro perinde ac ſuo Caſinenſi Sodalitio præclare meritus, una cum P. Seraphino Janſy Caſinenſi quoque haud

F vul-

vulgaris doctrinæ ac modestiæ Monacho, a quo non pauca locupletandis Ordinis Annalibus subsidia interdum accepit; Aronæ Reverendi admodum Patres Societatis Jesu, qui insigne librorum de Imitatione Christi sub nomine Joannis Gersen Abbatis Vercellensis antiqua manu exaratum exemplar Mabillonio in Gallias deportandum, non tantum inspiciendum mira humanitate concesserunt; ut quæ jam de eximii hujus Operis Autore in lucem protulerat, ejusdem manuscripti codicis autoritate strenue vindicaret. Codicem hunc benigne adeo sibi creditum lubenti animo accepit Mabillonius; subindeque a Viris in re diplomatica apprime versatis diligentissime excussum, atque illorum testimonio comprobatum, non sine maxima grati animi significatione ad mox laudatos Patres transmitti curavit. Quem apud omnes prope Italiæ, præsertim Parmensis Cœnobii Monachos locum obtinuerit Mabillonius, abunde testantur nuncupatæ nomini ejus Conclusiones; condita in ejus laudem carmina; palam in ejus honorem pronuntiatæ passim gratulatoriæ orationes; quæ omnia laudum genera modestiæ plane gravia cum nec artibus, nec precibus effugere posset, ab hujusmodi cætibus omnino abstinere constituit, laudis impatiens.

Quid

Quid Domina Gentium, Princepsque Provinciarum Roma præ aliis Italiæ Civitatibus Mabillonio non detulit? quid non præstitit ejus ergo? ibi in primis Eminentissimi Cardinalis Estræi, Excellentissimique Ducis ejus Fratris pro Rege legatione fungentis expertus non semel est humanitatem, patrocinium, benevolentiam, autoritatem, officia, studium denique singulare; ibi a Sanctæ mem. Innocentio XI. Pontifice Maximo nulla non accepit benignitatis & existimationis argumenta, si ejus adeundi honorem excipias, quo Mabillonium ob affectam valetudinem Pontifex dignari non potuit; ibi denique Ottoboniana, Barberina, Chigiana, Alteriana, Altempsiana, Casanatensis, Pamphiliana, Augustiniana, aliæque Romanæ Bibliothecæ, una cum Monasteriorum & Ecclesiarum Archivuis, Gazophylaciis, Cimeliis, aliisque id genus monumentis in ejus usus liberaliter reseratæ; in primis vero omnium longe locupletissima, ac nobilissima Vaticana, ex qua quamplurima, eaque exquisita prorsus documenta eruit. huc etiam non sine laude memoranda accedit multis iisque optimæ notæ exaratis manu codicibus instructa Bibliotheca Augustissimæ Suecorum Reginæ, quæ post aliquantam, quo illum dignata est, colloquii moram, XXXVII Romæ.

 disce-

discedentem pro suo in litteratos studio benigne dimittens, favorem suum, una cum omnibus Bibliothecæ suæ tam editis, quam manu exaratis codicibus in studiorum suorum subsidium perhumaniter obtulit.

Bibliothecam Patrū Oratorii Romani frequens adit.

Uberi sane fructu, nec minori animi voluptate Eminentissimi Cardinalis Baronii Bibliothecam, Patresque, penes quos ea est, Oratorii Romani frequens adibat, cum ob vetustos nec exigui pretii qui ibidem accuratissime adservantur manu exaratos codices; tum maxime ob clarissimum Patrem Leandrum Coloredum laudati Sodalitii Alumnum paullo post S. R. E. Cardinalem renuntiatum, quocum continuo prope litterarum commercio amicitiæ fœdus arctissimum, quod ad obitum usque perduravit, iniit. Frequens illi quoque colloquium ac familiaris consuetudo cum Illustrissimo juxta ac eruditissimo Angelo de Nuce Rossanensi Archiepiscopo, qui Casinensis Cœnobii Archimandrites non ita pridem fuerat, ejusdemque Chronicon doctis annotationibus illustratum ediderat. Taceo Thomasium eximia pietate perinde ac Sacris operibus nemini non notum, clarissimosque Slusium, Fabretum, Blanchinum, Ciampinum, aliosque dum Romæ versatus est amicissimos viros.

In

In ejus gratiam Eminentissimus Cardinalis Carpineus Summi Pontificis Vicarius, *Senexque*, ut verbis utar Augustini, *famosus, annosus, nullique non probatus*, erutum coram eo voluit ex veteri cœmeterio cujusdam Martyris corpus; cui adjuncta reperta est Ampulla vitrea simul & instrumentum ferreum cruciando, ut creditum est, Martyri adhibitum. Honoris denique causa Consultor Sacræ Congregationis Indicis creatus; atque in eam invitante Eminentissimo Cardinali Casanata vocatus, de quibusdam Isaaci Vossii operibus, potissimum de causa diluvii (quod in suo de Sacra Chronologia mundique ætate opere haud universale fuisse contendit, quamvis totum in eo genus humanum periisse non diffiteatur) sententiam dicturus, præsentibus cum Sacri Palatii Magistro novem S. R. E. Cardinalibus, tam erudite juxta ac luculenter disseruit, ut in suam omnes sententiam atque in sui admirationem facile converterit.

Creatur Consultor Sacræ Congreg. Indicis.

Tantis licet ubique affectus honoribus, haud inde tamen mente elatior, immo cæteris longe humilior factus: cunctis undequaque plaudentibus, non sibi ipse plaudebat; sed potius magis ac magis sibi vilescere, hominumque frequentiam devitare studebat. Quamobrem non parum ipsi arridebant, quæ Italiam pera-

XXXVIII In honoribus humilis.

granti occurrebant, remota ab omni mortalium consortio loca; in quibus, uti e Cavensi Cœnobio redux mihi per epistolam aperuit, reliquam vitam peragere in deliciis habuisset. Movit illum in primis Vallumbrosana solitudo ac specus potissimum illa, ad quam Sanctus Joannes Gualbertus procul ab hominum frequentia oraturus se se interdum recipere solebat. De Classensi porro, Farfensi, Vulturnensi, Cryptaferrata, Bobiensi, Nonantulensi, aliisque Sanctitatem spirantibus Cœnobiis, partim licet dirutis, partim omnino desolatis non sine quadam veneratione, mentisque suavitate disserebat.; illorumque locorum simplicitatem superbis Regum Principumque Palatiis longe anteponebat. Hinc incredibili animi voluptate gratissimam illam, quam tum apud Camaldulenses Eremitas, tum apud Sublacenses nostros mansionem fecerat, in mentem revocabat. Porro autem quam alte Specum Sublacensem in animo præ cæteris defixam haberet; testatur breve hoc, sed elegans prorsus ejusdem in Annalibus concinnatum encomium. *In hoc*, inquit, *Sacro Specu Benedictus Ordinem suum, obstetricante gratia, parturiit: hic Cunabula Gentis nostræ; hæc Petra, unde excisi sumus.* Nec minori suavitatis sensu sane animo recolebat, Cellam aliquandiu se occupasse

Mabillonii pietas in perlustrandis Sacris Italiæ locis.

paſſe in Cœnobio Caſinenſi, quod veluti totius princeps Ordinis inſtituit Sanctiſsimus Patriarcha Benedictus; quodque ingens Monachorum inſignium multitudo præclaris virtutum ac doctrinæ meritis mirum in modum illuſtravit. Quare ob Loci reverentiam Sacrum illum Montem, quamvis aſcenſu maxime arduum, pedibus conſcendere voluit. Tacitus prætereo inſignem toto Chriſtiano orbe Lauretanam Eccleſiam, aliaque celeberrima quæ pietatis cauſa perluſtravit Italiæ loca; Papiam ubi Auguſtini, Vercellas ubi Euſebii ejuſdem urbis Epiſcopi, Mediolanum ubi Ambroſii & Caroli clariſsimorum Eccleſiæ Mediolanenſis Antiſtitum Corpora ſumma religione adſervantur, nec minore reverentia coluntur. Præ cæteris paſsim gloriabatur ſe Sacra adiiſſe Apoſtolorum Principum Limina; tantas ac tanta antiquitate venerandas Baſilicas cryptaſque introſpexiſſe, veterum perluſtraſſe Chriſtianorum catacumbas, teſte Hieronymo primis Eccleſiæ ſæculis adeo celebres; terram denique tetigiſſe tot Sanctorum purpuratam cruore Martyrum. De duobus dolebat plurimum; & primo quidem quod Neapolim contendens, ac juxta Nolam tranſiens, Sancti Felicis Eccleſiam, Paulini cura ac pietate conſtructam non adiiſſet; nec ob temporis injurias Montem

Lib. 12. in Ezech. cap. 4.

Alvernum petiisset, Sancti Francisci stigmatibus celeberrimum.

XXXIX Mentis ejus collectio. Cæterum ita sibi etiam dum peregrinaretur vacabat Mabillonius, nullum ut umquam intermitteret religionis ac pietatis officium; quodque mirari subit, inde sui colligendi captabat argumentum, unde cæteri ut plurimum diverti ac mente distrahi solent; quippe peregrinando supremam, quæ omnium meta est, mortis Peregrinationem jugiter mente recolebat. Hunc animi sensum alte illi infixerant subjecta quæ iter agens de more legebat Augustini verba: *Peregrinationes*, inquit, *quas quietas & faciles habere nequeas, per totam cogitare vitam, non est hominis, de illa una ultima, quæ mors vocatur, cogitantis, de qua vel sola intelligis esse cogitandum*. Quæ quidem Doctoris verba ita Mabillonio placuere, ut iisdem Italici itineris, quod in Gallias redux in lucem edidit, descriptionem conclusam voluerit. equidem ex iis erat Mabillonius, *quibus*, ut ait laudatus Augustinus, *id a Deo Optimo Maximo gratiæ concessum est, ut inter casus rerum varios, eosque ut plurimum injucundos, tranquillo ac quieto animo consistant*. Nec mirum, quippe cum nullum iter susciperet Mabillonius, nisi aut Superiorum jussu, aut Ecclesiæ simul & Ordinis emolumento: tantumque abest ut ei ob id

Epist. 10.

men-

mente excideret mortis memoria ; ut potius familiarior ipsi fieret , crebriusque de illa sermonem haberet .

In itinere constitutus eamdem prorsus , ac in Monasterio tenebat vitæ rationem : statis horis orationi , divinisque vacabat officiis : Sacrum quotidie etiam post confectum sex aut septem horarum iter mira pietate faciebat : piis quoque lectionibus , maxime Sacris Paginis , *quas* cum Augustino *castas dictitabat animæ delicias* , certis temporibus operam dabat : ideoque Novi Testamenti , Regulæ Sanctæ , & Imitationis Christi aureos plane Libros , quos fere memoriter tenebat , secum jugiter deferre , frequensque legere solebat . Nihil sibi longo licet itinere fatigato præter Regulam sibi indulgebat : immo per Italiam , ac Germaniam , cum ob inculta , omnibusque rebus pene destituta diversoria , tum maxime ob ciborum quadragesimalium penuriam parcius , longeque quam in Monasteriis austerius tractari gaudebat . In urbes aut monasteria adventanti princeps ei cura non tam de recreandis viribus , quam scrutandis quæ e re sua erant urbium ac monasteriorum monumentis ; adeo ut nisi iter agendo quiescere a labore non videretur . Vecturarum incommoda , injuriasque temporum non æquo tantum animo ferebat ; verum

Mabillonii accurata in itinere observantia.

rum etiam si quid in itinere occurrebat commodi, sociis ultro deferre, si quid asperi aut molesti, sibi uni eligere studebat. Eum pedibus crebro ire solitum, jam supra memoravi: subinde tamen factus ætate provectior, fractusque studiorum laboribus, sellæ sibi a Superioribus concessæ usum ideo admisit, quod persolvendis decentius divinis officiis, lectioni, orationi, aliisque obeundis pietatis operibus opportunior ipsi videretur.

XL Mabillonii zelus. Porro autem cum publicis, quod raro contingebat, vecturis uti cogebatur; ea sane modestia, iis verbis, eo se habitu gerebat, ut omnium in se converteret oculos, reverentiam concitaret, suoque exemplo, ac verbis etiam solutiores in officio facile contineret. Nullum nisi præmissa oratione iter instituebat: nihil qua sermonibus, qua exemplis, qua referendis historiis non moliebatur, quo itineris socios ad orationem adduceret, invitaretque ad officia pietatis.

Ejus in recitando officio pietas, probandisque ubique moribus cura. Ubi in monasterium aliquod pervenerat, juxta Regulæ præscriptum, viciniorem Ecclesiam, Christum adoraturus adibat. idipsum quoque in diversoriis præstare solitus, ab itineris sociis tacitus secedebat, divina eo, quo par erat, pietatis cultu recitaturus officia. Cœna facta, cum ob nocturni silentii reverentiam, tum ne sodalibus gravis forte fieret,

ret, in cellam se recipiebat. A Matutina, communique fratrum oratione numquam aberat; curabatque in primis, ne vel minimum sui causa relaxaretur aut perturbaretur regularis monasterii disciplina. Si interdum extra monasterium vel invitus diversari cogebatur, se tunc moresque suos omnibus probare, pueros, si qui in diversorio forent, bonis erudire moribus, ac doctrinæ Christianæ documentis, fidei docere mysteria, Dei timorem pariter & amorem suadere, immo quo facilius documenta susciperent, quibusdam munusculis prosequi, parentes quoque ac domesticos informare, congrua demum cuique consilia dare diligentissime studebat; ea sane modestia & humanitate, ut cunctos raperet in sui amorem, animosque ad quæcumque vellet nullo labore converteret.

XLI Exercitiorum suorũ observantissimus Mabillonius.

Nec mirum sane videri debet, si cum ita comparatus esset animo Mabillonius, tam multis iisque variis peregrinationibus damni nihil umquam passa sit, immo incrementum ceperit eximia ejus pietas; nihil de morum integritate, regularisque observantia disciplinæ remiserit; sique de via redux solita monasterii exercitia, ceu numquam intermissa, facile adeo resumpserit; cum ex assidua studiorum contentione, qua aliorum ut plurimum fervor remittitur, ipse magis magisque ad pietatem

tatem accendi videretur. Porro ut pietati non officiebat quæ in Mabillonii vultu elucebat hilaritas, ita nec hilaritati eximia pietas. hæc nulli gravis, omnibus opportuna, ac cujuslibet prompta obsequio videbatur.

Mabillonii pia exercitia, ejusque mores.

Summo mane expergefactus mox pronus in terram Deum venerabundus adorabat: studia subinde sua, opera, animum, se, suaque omnia Supremo rerum omnium conditori Deo supplex vovebat. Fratres ad nocturnas vigilias præire gestiebat: ab iis vero liber, mox ut e lecto surrexerat, Ecclesiam adibat; ibique ante altare divini amoris prostratus, fusisque de more precibus, inde Capellam B. Mariæ, Altaria, Sacrarium mira animi pietate perlustrabat. ut enim iis pietatis officiis religiosam putabat foveri simplicitatem, accendique fervorem animi; ita illarum rerum neglectu utrumque paulatim deficere, peneque tandem extingui dictitabat. Debitis idcirco officiis jugiter seduloque intentus, quo semel exarsit, fervorem novitium studiumque disciplinæ ad mortem usque integrum custodivit; nec nisi in melius, dum vixit, mores commutavit suos. Ecclesia cum exiret, quem in oratione conceperat divini amoris ignem, ubique spirabat; inque intuentium animis accendebat. Divinæ interdum, quam adoraverat, Majestatis splen-

ſplendoribus illuſtratus vix a lachrymis ſuſpiriiſque præ devotione temperare poterat. Acri licet ingenio, nemo tamen illum aut ira commotum, moribuſque difficilem, aut verbis aſperum expertus eſt. Neminem umquam læſit etiam læſus, hominum mitiſſimus: neminem actu vel geſtu deriſit, deſpexit neminem vir humillimus. Eos unos impatienter ferebat, quos advertebat vel a pietate vel a diſciplina devios, ac eos maxime, quibus, ut ipſe ajebat, totius Congregationis ſpes una nititur, juniores monachos, quos noverat regularis diſciplinæ, minus quam par eſſet, ſtudioſos. Sic oderat divini Numinis obtrectatores, ut, ſi quos extra Monaſterium temere dejerantes interdum audiebat, opportune importune arguere & increpare, verbiſque in eos graviſſimis invehi non vereretur. neque enim ſe præſente divinum violari Numen æquo animo patiebatur. Hinc eos in quodam operum ſuorum loco cum Auguſtino amare deflet, qui gravia dumtaxat peccata horrentes, levia quæque, quamvis ſæpe mortifera, vitare negligunt. Væ, inquiebat, nobis, ſi prava peccandi, aut peccati videndi conſuetudine obdurati, nec noſtris movemur delictis, nec aliorum peccata pro modulo compeſcere ſatagimus.

Peragratis intra menſes quindecim celebrio- XLII

Ex Italia in Gallias remeat, Italiæ opibus onustus.

lebrioribus Italiæ urbibus, simulque perlustratis insignioribus urbium principum Bibliothecis, Museorum rimatis angulis, effossisque latentibus veterum thesauris, comparatis denique ad tria circiter millia editis, aut scriptis codicibus, Regiam Bibliothecam ditavit auxitque plurimum in Gallias redux. Ex obsitis situ ac pulvere membranis, ex corrosis marmorum inscriptionibus, ex incisis in ære, sed tempore exesis monumentis, ex putredine fœdissime corruptis, multigena exoritur litterarum seges; varia ac præclara promitur librorum supellex; actorum, Annalium, Analectorum, aliorumque librorum mira exsurgit moles. Tam solerti obstetricante manu, præterita retro sæcula renascuntur: rugisque depositis tota juvenescit antiquitas. hinc quanta apud omnes Mabillonii existimatio! quantum nominis pondus! quanta eruditionis auctoritas!

Museum edit Italicū.

Medium circa annum 1686. ex Italia in Gallias reversus, suum sub Musei Titulo, iter Italicum in lucem profert in duas partes distributum. Priorem obtinet, Itineris Italici, eorumque, quæ ad rem litterariam spectant, non ingrata descriptio; quam, suadentibus amicis, fusiorem aliquanto fecit. Posteriorem nonnulla occupant doctissimis passim animadversionibus illustrata monumenta:

qua-

qualia sunt antiqua Sacri sub Urbano II. Belli Historia, Apologia Manassis Remensis Antistitis, Friderici Imperatoris Romam adventus, solemnis exceptio, ejusdemque cum Paulo II. Pontifice Maximo congressus, Mediolanensium Antistitum catalogus, una cum nonnullis super ritum Ambrosianum epistolis, præclaris ab eo annotationibus illustratis. Præ cæteris Sacramentarium Gallicanum Sæculo VII. scriptum, ac in Bobiensi Cœnobio ingenti lætitia repertum, ex cujus Romano canone manifeste infertur, Gallos Romano canone usos ante Carlomanni ævum, in quo penitus rejecto Gallicano Sacramentario, Romanum postea solum adoptarunt. Sacramentarium excipiunt liber pœnitentialis, Symbolum Apostolorum in singulos singulorum articulos distributum, Sacrorum denique librorum catalogus, quos inter recensetur liber Sacramentorum; quo nomine, ut erudite notat Mabillonius, veteres eum librum designabant, qui collectiones & ad Missas Præfationes continebat.

Secundum Musei volumen evulgat.

Anno insequenti alterum Musei tomum publici juris fecit in duas quoque partes divisum: in quarum altera videre est commentarium in Ordinem Romanum, in quo de antiquis Ecclesiæ ritibus disserit, potissimum vero de Liturgia, quam ut erudite ita luculenter expli-

plicat : in altera quinque ſupra decem Romanorum Ordinum collectiones; quibus accedunt multa eaque exquiſita id genus monumenta ex variis manu exaratis codicibus perquam diligenter excerpta . Non deerant alia bene multa , ex quibus Muſeum ſuum locupletare potuiſſet : verum cum ob ſuſcepta majoris momenti opera , tum ob graſſantia , reique litterariæ non parum exitioſa bella , iis edendis abſtinuit , aliiſque opportuniori tempore evulganda reliquit .

XLIII Tractatum edit de ſtudiis monaſticis.

Haud ita multo poſt ſuum ex Italia reditum , hortantibus Præpoſitis , viriſque undequaque graviſſimis , ad totius Reipublicæ monaſticæ commodum tractatum elucubrat de ſtudiis monaſticis : in quibus , præſcripta ſtudiorum methodo , quæ ſubinde Monachis , viriſque Eccleſiaſticis congruant , ad illorum mentem explicat , qui eximii hujus operis edendi autores ei fuerant . Opus illud tres in partes diſtributum voluit : in quarum prima , ſtudia litterarum non ſolum ſtatui monaſtico non repugnantia , aut Monachis interdicta , ſed etiam tuendæ diſciplinæ adeo neceſſaria oſtendit , ut ſine iis vix ſtare queat . idque invicte probat tum ex Sancti Benedicti Regula , tum exemplo Benedictinorum qui Ordinem doctrina illuſtrarunt , tum denique locupletiſſimis Monaſteriorum Bibliothecis , ac

ac perpetua totius Ordinis traditione.

In secunda parte expendit ea omnia studiorum genera, quæ Monachos solitarios decent; contenditque omnia illis permitti posse, quæ viris Ecclesiasticis liceant. Subinde explicatis, quæ cuique conveniant, studiis, eorumdem præscribit methodum, traditque subsidia. In tertia parte scopum docet, quem sibi in studiis proponere quisque debeat: veritatis scilicet notitiam, cum caritate ac monasticorum officiorum observantia conjunctam. Hanc partem excipit scitu digna atque ordine sæculorum digesta series difficultatum, quæ in lectione Conciliorum, Patrum, & Historiæ Ecclesiasticæ occurrere possunt. accedit catalogus selectorum librorum, quibus monastica juxta ac ecclesiastica Bibliotheca instrui potest.

Quo porro Litteratorum, omniumque pene religiosorum Ordinum plausu id uni Mabillonio adumbratum, cæteris vero, numeris omnibus absolutum opus exceptum fuerit, satis superque testantur præclaræ, quæ in fronte operis leguntur Doctorum Sorbonicorum approbationes, variæque variis in regionibus concinnatæ editiones, ac multifariæ Italico ac Latino sermone conscriptæ versiones. Ex iis Italicam ann. MDCCI. sub Scholæ Mabillonianæ titulo omnium primus ador-

Tractatus de Studiis Monasticis miro plausu excipitur.

Variæ hujus Tractatus versiones.

G navit

navit Pater Ceppius Augustinianæ Familiæ alumnus; Latinas vero in urbe Keptensi apud Suevos ann. MDCCII. P. Udalricus Ordinis Sancti Benedicti, ac Bavaricæ SS. Angelorum Custodum Congregationis Monachus; Venetiis quoque P. Josephus Porta Casinensis Sodalitii Monachus, atque in Collegio Anselmo Benedictino Romæ olim Sacræ Theologiæ Professor: in Helvetia tandem hujus partem operis Latine reddidit meritissimus P. Hermannus Skenk Sangallensis Bibliothecæ Præfectus.

XLIV Opus de Studiis Monasticis impugnat Abbas M. de Trappa.

Eximium illud de Studiis Monasticis opus, omnium licet silentio, ne dicam elogio exceptum inique tulit, unusque impugnavit cl. Abbas M. de Trappa ex Strictiori Observantia Cisterciensi, vir ut pietate sic editis operibus ubique celebris. inde namque turbari monasteria, sanctiorem disciplinam una cum pietate enervari, Monachorum intumescere animos, suam demum quam non ita pridem publici juris fecerat de studiis vitæque Monasticæ officiis sententiam labefactari: idque consilii habuisse Mabillonium immerito sibi in animum induxerat; quod quam foret a mente Mabillonii, ac proposito longe alienum, facile intelligere potuisset idem Abbas vel ex suis addictissimis, ac familiaribus amicis, qui operis hujus consilium longe ante Mabil-

billonio injecerant, ac proinde longe ante meditatum noverant, quam in lucem prodiisset illud de vitæ monasticæ officiis opus. Non tamen negaverim, quod hoc ante Mabillonii tractatum evulgato, quid in eo de studiis monasticis sentiret prælaudatus Abbas, prudens examinatum voluit Mabillonius, factoque examine ab ejus sententia discrepavit. In hac porro de studiis controversia plurimum sane hallucinatus est Abbas de Trappa, mentemque Mabillonii non est assecutus, dum illum Monachos omnes profanarum litterarum, peregrinarum linguarum, mathematicarum disciplinarum, numismatum, inscriptionum notitia indiscriminatim ornatos voluisse contendit, sicque loquentem inducit. *Operæ*, inquit, *pretium est*, *Monachos omnes Sacræ Theologiæ, ac scientiæ Ecclesiasticæ arcana scrutari, rebus historiæ reconditioribus, sacris Conciliorum canonibus sedulo studere, Patrum intelligere auctorumque sententias, illorum denique opera percurrere*. Hæc in sua ad Mabillonium responsione ipsi affinxisse non diffitetur laudatus Abbas de Trappa; quamvis secus sentire se abunde satis contestatus esset Mabillonius per eam, quam operi præfixit, junioribusque Congregationis nostræ alumnis inscripsit epistolam. *Neque enim*, inquit, *a recensendis iis, quæ Monachos, ac viros quoque Ecclesiasticos decent, studiis scientiisque*

que abstinere potui ; quamvis nullatenus dubitem , quin id consilii eos in primis moveat, qui singulis indiscriminatim Monachis æque propositum autumabunt . Verum mihi longe alia mens : persuasum quippe mihi est , ut pauci reperiuntur altioribus studiis pares Monachi , ita pauciores occurrere , qui ad ea capessenda a Deo destinentur . Fuit igitur operæ pretium varias in præsenti tractatu pro variorum captu in medium proferre scientias, quo quisque suam , ingeniique viribus magis accommodatam eligeret ; eidemque operam daret . Cæterum , inquit , *Superiorum officium est subjectos sibi Monachos ad ea potissimum capessenda studia invitare , quæ cum illorum ingeniis sunt magis congrua , tum etiam Ecclesiæ , aut quam profitentur vitæ Monasticæ magis opportuna . Quod si sigillatim de scientiis disserens , multifarios super ipsarum qualibet libros perlegendos proponam ; non est quod inde velim , ad eorum omnium lectionem quoslibet indiscriminatim cogere , sed variis dumtaxat indulgere singulorum ingeniis , qui ex multigenis , quos propono , libris , eos de Præpositorum , vel alterius prudentis doctique viri consilio , sibi eligere poterunt , qui sibi utiliores , captuique accommodatiores videbuntur . Hæc interim sufficiant pro mei manifestatione consilii , præsentisque operis proposito .*

XLV Studiorum usus. *Neque id umquam , Fratres , cogitavi , ut Cœnobia nostra transformarem in Academica Scien-*

Scientiarum omnium Lycea. Enimvero cum Apostolus non de alia sane quam de Christi & quidem Crucifixi scientia gloriari se dixerit, haud alia pariter sit oportet gloriatio nostra, metaque studiorum nostrorum. Hæc igitur a nobis sic exercenda sunt, quatenus in nobis ipsis, quin etiam & in aliis reformemus quantum possumus novum illum hominem, cujus exemplar in semetipso expressit Salvator noster: & si qua fuerit scientia quæ ad hunc scopum non recta collineet, ea certe in nobis plus detrimenti pariet quam emolumenti. Una Christi caritas studia nostra recte dirigere valet, illumque animi tumorem reprimere, quo speculabilium scientiarum professores ut plurimum laborant, ubi per ipsas cæteris eminere contendunt, vanæque gloriolæ cupiditate incensi, ab hominibus sciri volunt.

In hunc, pergit Mabillonius, *scopulum non impingetis, Fratres charissimi, si cum Doctore Mellifluo, vosmetipsos frequens sic alloquamini:* Malo sine illa, quæ inflat, quam absque illa, quæ ædificat, inveniri: *si singulæ cogitationes vestræ, si omnes studiorum conatus ad clariorem Dei, divinarumque perfectionum notitiam, & mundanæ gloriæ contemptum collineent. Ut enim ex Apostolo quæ sine caritate est scientia inflat, ita quæ caritate animatur, assequendæ humilitati, aliisque virtutibus plurimum confert. Si igitur, quas studio ac labore comparatis, divinarum humanarumque rerum notitiæ, hunc in*

 vobis

vobis fructum non referant, studiis nuntium penitus remittere, quam mortifero scientiarum veneno infici, aut, quem incautis plerumque pariunt, superbiæ tumore inflari, longe satius est. Hanc de studiis Monasticis Mabillonii sententiam propriis, quantum potui, reddere verbis visum est operæ pretium; idque fusiori stylo, ne breviori forsan elevaretur; unde facile cuique pateat Mabillonii scopus, quamque religiosum fuerit ejus circa studia, rationesque studiorum consilium. dum viri porro docti, Christiani, ac vere religiosi imaginem adumbravit, propriam nil tale cogitantem expressisse nemo non videt.

XLVI Sui vindicias parat Mabillonius.

Ex jam dictis conjicere quoque licet, quam alienum a Mabillonii mente consilioque fuerit, eam labefactare disciplinam, quam Religiosissimus Abbas de Trappa ad multorum salutem opportune adeo instituerat. Neque vero id umquam contendit Mabillonius, ut neglectis vitæ Monasticæ officiis, totum studiis animum intenderent Monachi: siquidem utraque simul conjungi quodam quasi fœdere verbis ipse docebat, & exemplis: nec umquam studiorum causa quemquam Congregationis Monachum, Superiorum licet jussu magni momenti operibus intentum, a labore manuum immunem volebat. Id ipse pro viribus exemplo comprobavit suo. nam ut cætera taceam, qui-

quibus ipse de more vacabat, Monasterii exercitia, probationis domum interdum adibat, ubi ab omni studiorum curis expeditus, sibique uni intentus, tum labori manuum, tum etiam abjectioribus Tyronum muniis, eo fervore, animique lætitia se exercebat, ut Sodalibus omnibus admirationi, Tyronibus foret exemplo.

Hæc cum de studiis Monasticis sentiret Mabillonius, quid mirum si suam ea de re sententiam a prælaudato Abbate uti periculosam haberi, ac labefactandæ Monasticæ pietati idoneam prædicari molesto animo tulit, eamque sibi juxta ac toti Monastico Ordini illatam injuriam (salva tamen debita tam religioso Abbati reverentia) vindicandam suscepit? illum ad hujusmodi vindicias invitantibus non Præpositis modo, sed Gallicanæ quoque Ecclesiæ, Regnique viris celeberrimis: adeo Monachorum studia plurimum Reipublicæ interesse persuasum omnibus erat. Et vero quantum inde splendoris ac rei litterariæ commodi accederet, plane noverat Illustrissimus Franciæ Cancellarius D. de Boucherat, cum suadentibus licet nuper laudati Abbatis familiaribus, Mabillonii responsionem non modo non impedivit, sed etiam ad se accersitum, ad eam quam posset citissime adornandam enixe hortatus est. O-

Suam de studiis Monasticis sententiã vindicat.

peræ pretium eſt, inquit, immo Reipublicæ intereſt, id operis refellendum te ſuſcipere, quod nuper in tuum de ſtudiis Monaſticis tractatum publicæ luci tradidit Abbas de Trappa. compertum quippe mihi eſt, cujus momenti ſit hæc reſponſio: eam ubi perfeceris, illico apud me deferri cura: eam ipſemet diſcutiam, gratiſque ejuſdem edendæ privilegium concedi præcipiam. novi animi tui moderationem, tuamque in Abbatem de Trappa obſervantiam. quare te ad utramque hortari ſupervacaneum putaverim.

XLVII Animadverſiones Mabillonii in Abbatem de Trappa.

Id operis ea celeritate ac diligentia abſolvit, ut tribus poſt evulgatam Abbatis Trappenſis reſponſionem menſibus, prælo maturum reddiderit. Opus porro illud Inſcriptum voluit: *Animadverſiones in Reſponſionem Abbatis de Trappa ad Tractatum de Studiis Monaſticis*. ratus videlicet eo *Animadverſionis* titulo ſuam ſe in laudatum Abbatem obſervantiam luculentius patefacturum: quæ quidem non impedivit, quominus ut ſtrenue, ita erudite ſuam de ſtudiis ſententiam propugnaret, Abbatis refelleret objectiones, reſponſa dilueret, ac criminationes, plurima ſibi ab eo male impacta oſtenderet, diſſimulatum ac deformatum quæſtionis ſtatum reſtitueret; an ſcilicet ſtudia litterarum, ea maxime, quæ viros Eccleſiaſticos decent, Monachis liceant? majora tamen

aut

aut minora pro cujusque captu & Superiorum judicio: non autem ut falso exposuerat Abbas, utrum disciplinæ omnes, de quibus differuerat Mabillonius, Monachis necessariæ sint; longe minus, an Monachi omnes indiscriminatim majoribus altioribusque studiis vacare debeant? id enim numquam Mabillonio in mentem venerat. Quæ omnia ea styli moderatione animique modestia scripsit, qua major ab austerioribus desiderari non potuit. Fuit hæc non modo celebriorum, quorum verbis usum sum, doctorum, sed aliorum quoque omnium vox, unaque sententia.

Lubet hoc loco quidpiam Lectori forte non ingratum referre circa Doctorum approbationes, & egregia illorum in prædictum Mabillonii opus encomia. scilicet cum ejusmodi de studiis Monasticis argumentum non exigui momenti videretur; celebrioribus Parisiensis facultatis Doctoribus examinandum traditur. idque in se muneris libentissime suscipientes, mature ac diligenter expensum opus, tantis subinde laudibus exornarunt, ut earum pro innata sibi modestia impatiens Mabillonius, ad eas in lucem edendas nulla ratione adduci posset. unde non semel, perperam tamen tentata atque omnino desperata vel minimæ laudis particulæ mutatione, nonnulla ex approbatione

Mabillonii modestiæ specimen egregium.

ne

ne partim moderatur, partim ipſe reſecat, quæ modeſtiæ graviora videbantur: quod ubi ex inopinato audit qui approbationem dederat per epiſtolam, quæ in alio alioquin acrior, aſperiorque videatur, graviter de ipſo queritur, quod nempe præter officium, præterque morem caſtigare ſuos examinatores auſus fuerit: affirmans ſe, quæcumque dixerit, vindicaturum, neque paſſurum quidpiam vel minimum ſua in approbatione, cujus verba omnia ponderaverat, immutari. quo dicto, Typographum adit, reſecata reſtitui jubet, prohibetque vel particulam laudis detrahi. Duplex eodem ferme tempore hujus in Abbatem operis prodiit editio; ex cujus lectione Abbatem & Mabillonium in eamdem prope abire ſententiam facile quivis intelligat.

XLVIII Mabillonius Abbatem Trappenſem adit.

Eo res proceſſerat, cum Sereniſſima quædam Princeps fœmina, quæ eximiam utriuſque pietatem prope venerabatur, nihil apud Mabillonium non molitur, quo ad inviſendum Abbatem adducat; rata nimirum vel hoc mutuo congreſſu poſſe conciliari utriuſque animos, facileque dirimi controverſiam. Paruit fœminæ conſilio pacis perinde ac caritatis ſtudioſus Mabillonius; ſeque ad Cœnobium Trappenſe contulit anno MDCXCIII. Ut vero primum alter alteri occurrit, ſe ſe invicem flexis genibus complexi ſunt;

nec

nec divelli ante potuerunt, quam plurima incredibilis humilitatis argumenta ultro citroque dedissent. Hæc qui serio reputare voluerit, facile intelliget non sine magno Superum consilio factum esse, ut viri integerrimi honestissima pugna congrederentur, ne sanctissimo pacis ineundæ exemplo careremus.

XLIX Mabillonii laudat Abbas Marsolier.

Cæterum cum inita inter utrumque disceptatio undequaque percrebuerit; non abs re fortasse videbitur ea hic referre, quæ in prælaudati Abbatis vita eleganter prorsus adornata memorat celebris ejus encomiastes Abbas Marsolier. *Ex iis*, inquit, *qui opus de vitæ monasticæ officiis impugnarunt, claruit, principemque locum obtinuit clarus ipse Mabillonius. Is enimvero cum Abbatis sententiam non omnino approbaret, immo in multis ab eo discreparet; tractatum edidit non verborum asperitate, non scommatibus, non felle, jocisque ut plurimum fieri solet, respersum, sed mira eruditione nec minori modestia, insolenti animi moderatione, singulari prope morum elegantia & humanitate ubique conditum; & sane ea caritate, quæ tantopere in Evangelio commendatur, virosque decet maxime religiosos. amat vindicari veritas, vultque qui totus caritas est, Deus, ut fide mentibus, sic cordibus caritate dominari*. Huic Mabillonii operi aliud subinde Abbas de Trappa sub sequenti titulo opposuit: *Responsio ad Tractatum de Studiis*

diis

diis Monasticis: quam responsionem anno proxime sequenti excepere Mabillonii animadversiones, seu considerationes. Res eo stetit, nec ulterius processit. Exinde vero nulla sibi vicissim non dedere sinceræ benevolentiæ ac existimationis argumenta duo illi præstantissimi viri, vel potius duo magna Monastici Ordinis luminaria, regularisque columina disciplinæ. Dignum sane, quod Christiani omnes æmulentur, ac ii maxime qui dignitate præfulgent, cæterisque prælucere debent, pacis & caritatis exemplum.

L. Quid de Studiis Monasticis senserint Summi Pontifices.

Fuit is celeberrimæ controversiæ exitus, quam etsi hôc loco nec refricare, nec curiosius scrutari sit animus; observatum tamen velim, Summos Ecclesiæ Pontifices, suis non semel litteris approbasse Congregationis nostræ studia, ac ea maxime, quæ Sanctorum Ecclesiæ Patrum recensendis & illustrandis operibus assidue impenduntur. Id suis sæpe litteris Apostolicis testatum omnibus voluit, qui doctrinæ, omniumque virtutum splendore toti Ecclesiæ prælucet Clemens XI. Pontifex Maximus, potissimum vero nuperis quibus novæ, eique nuncupatæ Gregorii Magni editionis occasione, Præpositum nostrum Generalem dignatus est; quasque hic omnium oculis subjicere juvat.

Diu-

Dilecte Fili, Salutem.

Diutius præterire silentio non possumus, quantopere nobis acceptum, probatumque sit studium, quod Congregatio tua SS. Ecclesiæ Patrum operibus recensendis, iisque nitidiori quam antea cultu, publicam in lucem proferendis impendit. Quod quidem studium & professione virtuteque vestra maxime dignum duximus; & non vobis dumtaxat gloriosum, verum etiam rei Christianæ ac Orthodoxæ in primis Religioni saluberrimum fore confidimus. Quamobrem te, monachosque tuos in Domino hortamur, ut in egregio hoc instituto strenue, diligenterque pergatis; pro certo habentes, quidquid in honorem commodumque vestrum a Pontificia benignitate poterit proficisci, id nullo vobis umquam tempore defuturum. Interea vero mitti ad te jussimus sacra quædam munuscula, iis potissimum eruditis viris, arbitratu tuo, distribuenda, qui in ejusmodi editionibus adornandis incumbunt; ut ipsis argumento sint paternæ qua eos complectimur, Caritatis. Tibi autem dilecte Fili, præcipuæ nostræ benevolentiæ pignus, Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ xix. April. 1706.

Breve Apostolicum in gratiã studiorum Congregationis S. Mauri Præfecto Generali directum.

Idipsum quoque gloriosæ mem. Alexander VIII. & Innocentius XII. testatum antea fecerant; nec semel Monastica studia toti non solum Ecclesiæ, verum etiam Instituto nostro saluberrima declaraverant. Quamobrem prælaudatus

Innocentius inito nonnullas in Italia Benedictini Ordinis Congregationes reformandi consilio, inter varias, atque hujusmodi reformationi firmandæ opportunas, quas condi jussit, regulas, id in primis, ut patet ex Decreto Maji 12. ann. 1695. statutum voluit, ut Monasterium unum efformandis ad pietatem & doctrinam junioribus professis designaretur. Vindicandis porro Monasticis studiis opportunissima videtur Cardinalis Josephi Aguirrei directa Mabillonio Epistola, quam primus publici juris fecit Josephus a Porta Theologus Casinensis initio versionis latinæ, Venetiis editæ ann. 1704.

Epistola Cardinalis Josephi Aguirrei.

Admodum Reverende Pater.

Nihil mihi gratius accidit, quam ubi litteras tuas accipio, aut libros lego, præsertim hunc novissimum de ratione studiorum Monachalium adversus piissimum illum Abbatem de Trappa. Nondum mihi fuit tempus totum illum percurrendi; sed adhuc restat major ipsius pars evolvenda. cum autem scriptus sit lingua Gallica mihi peregrina, in qua hactenus exiguos progressus feci, solum dicere possum cum veteri illo Philosopho: Quæ intellexi bona sunt, credo & quæ non intellexi. *Idem mihi passim accidit in libris Gallicis etiam prædicti Abbatis, quos ingenti numero apud me habeo, & interdum lego, aut coram me legere facio. Certe in hac parte sive*

ſive defenſione ſtudiorum Monaſtici Ordinis, rationes tuæ, probationes & documenta ex tota fere antiquitate Chriſtiana deſumpta, videntur plane rem extra controverſiam ponere. Si nulla utilitas, nullum meritum, nihil denique laudabile eſt in ſtudiis & exercitiis litterariis Monachorum; væ majoribus noſtris, qui tot ſæculis a tempore Patriarchæ Benedicti in iis laborarunt; væ tibi, tuique ſimilibus in Congregatione Sancti Mauri; væ & mihi aliiſque meorum Fratrum in Hiſpania, & alibi fere. Profecto miſerabiliores ſumus aliis hominibus, ſi tota nocte laborantes nihil cepimus: atqui loquendo de iis qui pietatem in primis colunt, ac ſubinde litteraria ſtudia debito modo ac tempore in eum ſcopum dirigunt, immane paradoxon & minime tolerandum erit, ſi ab illo ſcriptore aut quoquam alio damnentur. Melius certe ac rationabilius invehi potuiſſet adverſus quoslibet præſertim Monachos, præpoſtero fine, modo, ac via ſtudentes, aut plus ſapere appetentes, quam oportet ſapere: nimirum ex his capitibus peccatur frequentiſſime ab iis etiam, qui Monaſticam vitam profeſſi plus juſto atque incongruo modo exercitationibus litterariis ſe dedunt, non tam in Dei obſequium, utilitatem publicam & privatam laborantes, quam ob curioſitatem, ambitionem, aut illiberalem quæſtum; quin & ſæpe non ſolum in Scholis publicis, ſed etiam privatis Monaſteriorum magna temporis pars inſumitur, jactura irreparabili

rabili

rabili, in quæstionibus prorsus inutilibus, similibus arancarum telis, in quibus nihil est præter scholasticam quamdam subtilitatem. Id mihi etiam contigisse pro more sæculi, qui etiam in Religiosos viros & claustra Monastica irrepsit, fateor non absque cordis mei mœrore: multa dictavi, scripsi, & typis mandavi parum utilia, quamvis plurima alia ejusdem generis resecaverim. Quæcumque de cætero edere contigerit, absque ea labe sane prodibunt: quin etiam ante jam edita, si recudenda erunt, ab ejusmodi quisquiliis libera erunt, quantum mihi licuerit. neque enim omnia illa, quæ primo aspectu talia videntur, resecari penitus debent, cum multa eorum deserviant ad exercitationem congruam ingeniorum; & viam aperiant, mentemque exacuant ad graviores alias quæstiones penitus intelligendas & explanandas. Laudandus itaque esset Scriptor ille, si dumtaxat adversus hoc studendi ac scribendi cacoethes, præsertim in Monachos calamum strinxisset; atque ea in re me consentientem ac laudatorem inveniret. Deservient tamen illius scripta & observationes circa eam rem, ut Monachi omnes Sancti Patris Benedicti memores instituti nostri potiores curas, majoremque temporis partem impendant in exercitiis spiritualibus & sacris in regula præscriptis: studiis vero litterarum dumtaxat quantum & quatenus conferunt aut conferre queunt ad pietatem, perfectionem Christianam, religiosam, monachalem, & tandem

ad

ad perfectam charitatem erga Deum & proximum. Sed quid ego immoror in iis explicandis, quæ uberrime a te insigni eruditione in hoc libro explanata sunt & erunt; quin & a Congregatione tua observantissima pariter & doctissima usu ipso ac vivido exemplo demonstrantur?

Perge igitur, Vir eximie, & prosequere uti hactenus, simul cum aliis Sociis, quotquot incumbunt similibus studiis, & præcipue correctissimis editionibus operum Sanctorum Patrum; quales profecto sunt in primis novissimæ SS. Ambrosii & Augustini, quorum postremos Tomos accepi cum ingenti animi voluptate, & non minori erga vos grati animi significatione. Ne prætermittas, quæso, gratias meo nomine reddere quamprimum Reverendissimo Patri Generali, & salutem plurimam impertiri eruditissimis Michaeli Germano, Theodorico Ruinart, Bernardo de Montfaucon, aliisque similibus. Vale, & tuis ac tuorum Sacrificiis & precibus me nimium egentem Deo commenda. Romæ 22. Jan. 1692.

Cæterum quamvis in hac de studiis disceptatione plurimum ob adversarii famam claruerit Mabillonii moderatio; haud tamen absimilem in aliis adhibuisse docent isthæc digna quæ referantur, Rei diplomaticæ verba. *Jam vero*, inquit, *diligentiæ moderationem conjungere operæ pretium duxi; ratus ut in moralibus civilibusque rebus, sic in artibus omnem definitionem esse periculosam,* LI Mabillonii moderatio ac prudentia Christiana.

præsertim in illis, quæ necdum penitus illustratæ sunt, disciplinis: propterea quod ex incautis assertionibus facile in errorem inducantur alii, quibus comperta & explorata non est earum rerum cognitio. Quapropter in affirmando, quod observaveram, tardus & circumspectus, in negando parcior & religiosior esse studui. Neque tantum hac in parte moderationem exercere visum est, sed etiam in modo ipso sive tractandi, sive refutandi, pacato ac tranquillo, qualis veritatis ac Christianæ Religionis cultores decet. Unde ne vera quidem objecturus sum, nisi causa id exigat: mihique ob oculos præcipue propositum fuit, ne quod mihi verbum in mentem veniret, quo quisquam offenderetur. satius quippe arbitratus sum fortia mollius dicere, quam vehementius. nam quæ fortia, dum dicuntur, videntur, male sana, cum læserint, merito reputantur. Sed hac in re opus est maxime prudentia Christiana, ut nec veritati obsit languens ac frigidus stylus, nec immoderatus caritati. Ab his legibus si quandoque me aberrasse contigerit, id mihi, quæso, benignus lector ignoscat; & præter animum ac votum accidisse persuasum habeat.

Et certe moderationi potissimum studebat Mabillonius; nec umquam tuendæ suæ sententiæ causa cujuspiam animum offensum aut a se divulsum volebat. Id vero præsertim præcavere videbatur, cum orta, religiosa inter Sodalitia,

tia, aliqua contentione, Ordinis jura, privilegia, aut id genus alia ſcriptis vindicanda occurrebant. Tametſi enim omnes Chriſtiano, quo par erat, proſequeretur adfectu; propenſiori tamen ſtudio eos complectebatur, qui divino cultui eſſent mancipati. unde iſta Doctoris Melliflui verba frequens uſurpabat, *Unum Ordinem profeſſione teneo, cæteros caritate*. Nihil umquam aut cæca mente, aut humano intuitu adgredi ſolitus, ſed uno ſemper veritatis atque æquitatis amore ductus rem ſibi nullam, niſi validis rationibus, gravique autoritate firmatam, agendam ſuſcipiebat: ad ſuſceptam vero ſtrenue tuendam, feliciterque ſuperandam non parum juvabant ejus in rerum uſu præclariſſimarum eximia ſagacitas, in rebus diſcernendis acre limatumque judicium, demum in dilucidandis expedita ingenii facultas.

Argumento ſunt gemina illa ſcripta, quæ adſerendis contra Regulares Canonicos, Sodalium noſtrorum Divionenſium in Burgundiæ Comitiis, præcedentiæ juribus concinnavit: quæ quidem ejuſmodi ſunt, ut, peritorum judicio, non tam documenta, quam eruditæ diſſertationes dici jure ac merito debeant, ob varia ſcilicet, quæ in eis paſſim illuſtrantur, hiſtoriæ capita. Ea tanti fecere Germaniæ Monachi, ut ad ſimilia quoque

LII Jura præcedentiæ contra Canonicos Regulares vindicat.

jura vindicanda non ſemel ac feliciter uſi, ad publicum commodum latine reddi, typiſque ſubinde conſignari curaverint. Quam in ejuſmodi rebus apprime verſatus foret Mabillonius, non ita pridem palam fecerat, cum eximios, aureoſque plane libros de Imitatione Chriſti, decertantibus licet, atque acerrime reclamantibus Regularibus Canonicis, Ordini Benedictino, ſuoque legitimo auctori Joanni Gerſen Vercellenſis S. Stephani Cœnobii Abbati adſeruit. Extat ea de re opuſculum ann. MDCLXXVII. luci publicæ datum, in quo Mabillonius valide adeo, ac erudite aſperiora refellit adverſariorum ſcripta, ut omnem ipſis præcluſiſſe defenſioni viam in confeſſo ſit apud omnes. Nemini porro non arridet quæ in hoc opuſculo eminet Mabillonii moderatio, atque in ipſo concertationis æſtu, pacis ac religioſæ caritatis ſtudium prope ſingulare. Utrumque abunde teſtantur in fronte operis poſita, ac viro plane religioſo digniſſima verba: *Si mihi*, inquiebat vir caritatis ſtudioſiſſimus, *aut lædendæ vel minimum caritatis, aut, quam tuendam ſuſcepi, cauſæ amittendæ optio daretur; librum de Imitatione Chriſti aureum licet atque Ordini noſtro longe honorificum adverſariis concedere, quam Chriſtianam vel leviter caritatem violare multo præſtabilius duxerim*. Et re quidem vera id ei in omni contentione potiſ-

ſimum

ſimum curæ erat, ut numquam hujuſmodi concertationibus diſcinderentur Religioſæ familiæ. Noverat ſiquidem vir moderatiſſimus, averſos vel ſemel animos perdifficile conciliari. Quamobrem ubi diſceptatio ad certum terminum devenerat, a cœptis, jure licet ac ratione longe ſuperior, deſiſtebat: mallebatque non ſuas modo, ſed & adverſariorum reſponſiones ſilentio premere, quam ulterius progredi non ſine diſpendio caritatis, quam unam & ipſe ſibi proponebat, & cæteris omnibus propoſitam eſſe volebat.

Eo pacis & caritatis amore incenſus nullam in familiari congreſſu diligentiam non adhibebat, ne quemquam verbis offenderet, aut diſceptando vel leviter commoveret. Hinc pro viribus rixas & contentiones procul amandare ſollicitus, hæc cum Apoſtolo gentium proferre ſolebat: *Si quis contentioſus ſit inter vos, nos talem conſuetudinem non babemus*. Et tum quidem rem tacitus audire, quam vanam, ac ſæpe noxiam diſputationem inire multo tutius ſatiuſque ducebat. Hinc non ſine adſtantium admiratione viris inferioris ingenii, longeque inferioris doctrinæ ultro cedebat: illorum placita, ſi quando, ut ſolent indocti, magiſterium arrogantius affectabant, ceu diſcipulus auſcultare, ab iiſque etiam erudiri non dedignabatur; immo, ceu revera quidpiam fuiſſet edo- LIII Ejus pacis ſtudium.

ctus, ipsis, qua pollebat morum elegantia & humanitate, gratulabatur. Quam gloriæ suæ negligens, tam studiosus erat alienæ: neque audire neque dicere quidquam sustinebat, quo vel minima labes alicujus famæ aspergeretur. Eruditi nomen tota qua patet Republica Litteraria jure adeptus, de suæ tamen eruditionis fama haudquaquam gloriabatur; celabat ultro, adeo illam non ostentabat, scire, quam sciri longe cupidior. Siquidem exploratum habebat vir Religiosissimus, nihil scientiæ ac virtuti tam inimicum, quam scientiæ propriæque virtutis opinionem. Humilitate, inquiebat, humilitate opus est, quæ fundamentum est sapientiæ, & veræ gloriæ ac doctrinæ seges: quæ non quid actum sit, sed quid agendum, non quid adsit, sed quid desit, attendit: quæ demum non de quæsito gloriatur, sed de quærendo sollicita est. Sic modeste sentiebat vir modestia insignis; eamque calcabat viam humilitatis. Hujus amore captus, si alicujus interdum Sodalis socius domum cum eo sæcularem adiret, illorum se mox oculis subducere studebat, quibus se vultu ignotum putabat, vultu inquam (cui enim Mabillonii nomen peregrinum esse poterat?) ibique ceu obscuri, nulliusque fuisset in orbe litterario nominis Monachus, ac Monachorum novissimus, modeste

deste admodum se gerere non semel, nec sine admiratione observatum est. Qui porro sic latitantem Mabillonium solummodo viderant, dolebantque tanti viri alloquendi præteriisse occasionem, ejus saltem modestiæ & humilitatis testes ac spectatores fuisse sibi gratulabantur.

Præstat hic alterum proferre eruditi viri humilitatis specimen, ad illorum videlicet documentum, qui imperitorum more supra modum intumescentes, res penitus ignorare, quam ab aliis, quos doctrina putant sua longe inferiores, addiscere malunt. Is itaque ubi primum me sibi socium adscivit, discendis Græcis litteris aliquandiu addictum voluit; eoque in studio perinde ac in cæteris non ipse solum per otium opem tulit, verum etiam, qui me græce erudiret, magistrum tradi curavit. Hic vero per mihi mirum accidit, cum, sive mecum ipse quoque Græcis litteris operam dare, seu mihi stimulos addere vellet, docentem magistrum ceu discipulus audire, eosdem, quibus utebar, libros legere, locutiones explanare, verba ac verborum radices scrutari non est dedignatus. Quantum porro arrideret ipsi hæc humilitatis exercitatio, vel ex ea, quæ tunc in eo elucebat, vultus mentisque hilaritate facile quisque intelligebat.

Hic nonnulla alia caritatis simul & humi- LIV

Ejus in adversarios humilitas.

militatis exempla memoranda sese offerunt; & ea maxime, ex quibus qualem se in adversarios gesserit, plane edocemur. Ex iis unum, qui per annos aliquot asperrimis in eum scriptis invectus fuerat, qua officiis, qua obsequiis, qua demum urbanitate, animique modestia sibi ita demeruit, ut in se reversus temere in eum calamum strinxisse ultro professus sit. Ipse vero injuriæ immemor, memor clementiæ, nullum exinde officii studiique genus ei non detulit: quin etiam calamum acuentem amicum a scribendo deterruit. Quid alterum memorem, qui cum ab suis ad adversarii partes desciviſſet, ac beneficiorum prorsus immemorem non semel se ostendisset; ad se tamen non voluntate, sed necessitate confugientem incredibili caritate excepit; nullamque, quo illum ab infelici casu eriperet, gratiam & autoritatem non adhibuit; subinde vero ereptum, rursusque beneficii immemorem non solum non indigne tulit, sed pari quoque, quo antea, studio complexus est.

Haud absimili caritatis, atque humilitatis amore inflammatus ab iis veniam interdum rogabat, quorum animos vel hac animi demissione demulcere, sibique demereri se posse arbitrabatur: eo demum humilitatis (quam Christianorum omnium, maxime vero Religiosorum tesseram ap-

appellabat) studio tenebatur, ut ejusdem exercendæ occasionem prætermitteret nullam. Nonne, ajebat, æquum est, ut vel interdum vanitatem proteramus nostram, qui tam sæpe inaniter gloriamur, nosque immerentes licet supra modum extollimus? expedit rebus quandoque nos conflictari adversis, ut vel ex iis infirmitatem experiamur nostram. Neque enim sumus alicujus apud Deum meriti, nisi ejus causa, & amore adversa quæque strenue sustineamus. Hunc demissi animi sensum cuidam, cujus pietatem probe noverat, mœrenti amico aliquando suggerebat, quem affictum sibi crimen ab se amoliri vix patiebatur. Is quippe, reponebat Mabillonius, apud Deum meriti decerpit plurimum, qui vindicandæ suæ apud homines famæ studiosius animum non intendit. Deinde addebat: Adversa quæque æquo demissoque animo ferre manifestum divinæ in nos benignitatis argumentum est, ac maximum sane quod in hac vita expectari queat laboris virtutisque præmium, in terris quidem parvi aut pæne nihili æstimatum, quippe non satis mortalium mentibus exploratum, sed in cœlo, ubi vera felicitas est, pro merito æstimandum. Hæc ut divina autoritate firmiora redderet, ac plane persuaderet, locum illum indigitabat Euangelii Sancti Marci, in *Marci cap. 10.*
quo

quo inter multa, eaque varia, quæ omnia relinquentibus promittuntur etiam in hac vita præmiorum genera, persecutiones haud postremum locum obtinere dicebat.

LV Quam humilis in adornãdis operibus. Hæc de humilitate, cujus exercitio mirum in modum oblectabatur, quamque veluti fundamentum posuisse videbatur, cui tanta vis eruditionis, tantæque animi dotes tuto insiderent, sentiebat Mabillonius. tumque potissimum dabat virtutis hujus specimina, cum opus aliquod publicæ luci consignandum parabat. Tunc enimvero eruditos, quin & alios doctrina licet inferiores viros consulere, eorumque parere consiliis non dedignabatur. maxime vero cum quidpiam aut vindicandum, aut impugnandum adgrediebatur: tum namque edenda diligentissime examinabat, diuque & accurate expendebat, ne quid aut veritati non consonum, aut contrarium caritati proferret. Tantum Præpositis deferebat suis Mabillonius, nihil ut iis umquam aut inconsultis, aut invitis emissum in lucem voluerit: immo vero ut ipsis interdum morem gereret, non pauca, suo licet judicio haud contemnenda, ultro suppresserit. Studia sua ut Præpositorum consiliis, atque ad Deum precibus dirigerentur, enixe humiliterque rogabat; nec ullum umquam in se opus, nisi jus-

Mabillonii obedientia.

sus

sus suscipiebat. adeo a Præpositorum ductu simul & imperio pendere unice cupiebat; præviamque ac ducem amabat obedientiam. Porro ita debitæ Præpositis suis obedientiæ dabat operam, ut longe majorem Ecclesiæ, atque ab ea constitutis judicibus daret. Eam Mabillonius in cunctis suis operibus, ac præsertim in nupero ante obitum evulgato Annalium tomo palam fecit his verbis: *Multa*, inquit, *mihi condonari, quæ quidem tolerabilia sunt, multa indulgeri opto, excepto si quid contra quempiam inofficiose, maxime si quid vel tantillum contra debitam Catholicæ Romanæ Ecclesiæ reverentiam vel doctrinam mihi nec cogitanti, & nolenti excidisset. absit enim, ut ab hac regula veritatis, matre, inquam, Ecclesia umquam dissentiam; cujus judicio ac censuræ, quæcumque hactenus scripsi, vel posthac scripturus sum lubens volens & ex animo submitto; in cujus sinu & fide semper vixi, & constanter adjuvante Deo emori exopto.*

Mabillonii in Ecclesiam, Sedemque Apostolicâ observantia.

Non prius quidquam operis solebat adgredi, quam Sanctissimo coram Sacramento, ejusdem rite adornandi, atque absolvendi gratiam postulasset. Subinde vero primum operis folium, ceu laboris studiique primitias Christo nuncupaturus, reverenter super altare deferebat. In cella nihil nisi præmissa, qua potissimum nitebatur, oratione inchoabat. noverat

Pietatis specimen

siqui-

siquidem vir religiosissimus, ab uno Deo bonorum omnium fonte cuncta profluere; vanasque, non tantum noxias sine ipso fore, quæ studiis comparantur, rerum omnium etiam præclarissimarum notitias. Ut debitæ virtutibus gloriæ se subduceret, eas humilitati tegendas committebat simul & servandas. cæteris testibus nemo major, seipso judice, nemo minor. quo sibi vilior, eo major erat ejus in Deum fiducia, deque acceptis ab eo beneficiis intensior grati animi sensus. Illud præ cæteris verebatur, ne vel minimam gloriæ, quæ uni Deo tota debetur, particulam retineret sibi: nihilque diligentius cavebat, quam ne oculis hominum quidquam objiceret, unde sanctitatis colligeret opinionem, aut aliquo in pretio esse videretur: unde laudatores haud secus, atque insidiatores fugiebat. quo ipse afflatus erat spiritu humilitatis, eundem cæteris afflare studebat. Gratulare, ajebat aliquando cuidam juniori, sibique dudum carissimo sodali, qui primum suum opus non sine quodam eruditorum applausu in lucem emiserat: gratulare Deo, qui, quo tibi animum adderet, studia tam benigne obsecundavit tua: at cave in primis, ne tibi, sed uni Deo totam probati omnibus operis gloriam tribuas. Et sane infelix, ac miserabilis plane foret conditio

Fuga laudis.

no-

nostra, immo justa nobis inureretur ingrati animi nota, si, quibus a supremo donorum omnium largitore Deo ornati sumus animi dotibus, ad vanam gloriam, nostrique jactantiam uteremur. Cum enim omne donum optimum, & omne donum perfectum desursum sit, descendens a patre luminum; cœlo referenda esse noverat, quæ de cœlo essent; & cujuscumque generis, sive innata, sive labore parta, vel superioris supernaturalisque ordinis dona tantum pretii habere, quantam ex illis Ecclesia ædificationem acciperet. *Jacobi 1. cap. 7.*

LVI Mabillonii modestiam & doctrinam commendant viri Principes.

Ea animi modestia cum singulari prope eruditione conjuncta, omnium in se convertebat oculos, omnium sibi demerebatur amorem, nedum existimationem. Vixit summis sapientissimisque Principibus carus; & quo plus cupiebat latere, & nesciri in solitudine, eo, Deo sic disponente, frequentius ab iis adiri, atque ad audiendam sapientiam ejus desiderari videbatur. Ecquem, amabo, fugiat, qua in eum humanitate usus sit Serenissimus clarissimæque mem. Burgundiæ Dux, cum ab Eminentissimo Cardinali Estræo invitatus, Sangermanense Cœnobium adiit, Natale primogeniti sui Britanniæ Principis, publicis in Ecclesia precibus, solemnique pompa celebraturus? quo illum loco haberet Dux quoque Aurelianen-

nensis non obscure significavit, cum in prædictum Sangermanense Cœnobium exceptus, mox latitantem ac de more Magnatum oculos fugientem Mabillonium inquisivit. cui tum ipse, in medium prodiens, Miror, inquit, Serenissime Princeps, quod mei meminisse digneris. nec enim is sum, qui tantum honoris merear. Cui tum Princeps: Absit, ut tanti, mihique dudum amicissimi viri memoria animo umquam excidat meo. Quo dicto, ut suam in eum existimationem palam ostenderet, præclara illius merita suis coram aulicis laudibus prosequi non est gravatus. Infinitus prope sim, si prosequar quantam apud Regni primarios, doctrina perinde ac dignitate conspicuos viros adeptus sit virtutis juxta, ac eruditionis famam, quantum apud omnes nominis pondus, quantam ubique laudem & autoritatem. Verum silentio premere non licet quanti illum multis in locis fecerit, qui totius Ecclesiæ clavum sapientissime tenet, Clem.XI. Id certe in primis testatus est; cum ad supremum honoris gloriæque fastigium ipse unus, gratulantibus ac plaudentibus cunctis, ingemiscens & in lachrymas pene ad morbum usque effusus, assumptus, multorumque Summorum Pontificum vestigiis insistens, aureos plane Bernardi commentarios *de Consideratione*, Eugenio Ter-

Tertio filio quondam suo inscriptos, quibus ipse in tractandis continuis, iisque gravissimis totius Ecclesiæ negotiis uteretur, separatim ab eo nova luce, novaque forma donatos voluit. Quo porro plausu elegantiorem sibique nuncupatam opusculi hujus editionem exceperit dudum laudatus, nec umquam sine laude nominandus Pontifex, luculenter aperiunt directæ ad Præpositum nostrum Generalem D. Claudium Boitard, Pontificiæ litteræ, dignæ plane quæ hic omnium oculis subjiciantur. Summi Pontificis in Mabillonium existimatio.

Dilecte Fili Salutem. Litteræ Pontificiæ.

Ornamentum profecto singulare accessit gratulationis officio ob exaltationem nostram ad Apostolicum Solium filiali reverentia a te nobis exhibito, ex opusculo D. Bernardi De Consideratione, *quod elegantioribus typis nuper edi, ac nostro nomini inscriptum tuo ipsius & Congregationis, cui præficeris nomine, ad nos deferri curasti. Cum enim probe teneamus quam salutare supremis Ecclesiæ Rectoribus argumentum in eo proponatur; cupimus sane præclaro Prædecessorum nostrorum exemplo pari spe fructus, ea inde attingere monita, quæ auctor sanctitate æque ac doctrina celebris e Salvatoris fontibus hausta, in electam ejusdem vineam mellifluo derivavit eloquio. Gratum autem supra modum accidisse nobis hujusmodi studiosæ erga nos voluntatis specimen explicare reipsa peroptamus: ac proinde*

inde paternæ nostræ caritatis documenta numquam deerunt tibi ac universæ Congregationi, iisque potissimum qui in recensendis Ecclesiæ Patrum operibus, pio ac laudabili instituto hactenus laborarunt, & adbuc indesinenter laborant: quibus omnibus & singulis Apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum 8. Martii 1701.

LVII Epistola de cultu Sanctorũ. Quo Mabillonium loco haberet laudatus Pontifex, haud ita post luculenter testatus est. Enimvero ut erat Mabillonius religione & eruditione perinde conspicuus, immodicos quosdam honores inique ferens, qui in nonnullis Galliarum locis præter sapientissimas a Summis Pontificibus præscriptas regulas, quibusdam Sanctorum ignotorum, seu ut vocant baptizatorum reliquiis Roma advectis impendebantur, de hujusmodi cultu modeste disseruit, ut abusum illum evellere, medicamque ei manum admovere satagerent custodes religionis Præsules. Rogatus igitur sententiam aperire suam de duorum tumulorum inscriptionibus, quarum altera in agro Vesontionensi, altera apud Ambianos nuper reperta fuerat, de corporibus in iis inventis, essentne Christianorum, an paganorum? Et si quidem Christianorum, an Sanctorum dicenda essent, illisque cultus impendi posset, qualis corporibus Sanctorum Roma advectis haberi solet? an veri præ-

terea

terea Martyres habendi essent illi sive anonymi, sive obscuri nominis, quorum corpora cœmeteriis eruuntur? quibus indiciis eorum Sanctitas, & Martyrium discerni possent? quo denique cultus genere Sancti illi incogniti essent honorandi? Rogantis voto ut facéret satis, eosque revinceret hæreticos, qui Ecclesiam ea de re velut superstitiosi cultus ream traducunt, quasi Sanctos personatos fidelibus colendos exponat, epistolam sub nomine *Eusebii Romani ad Theophilum Gallum de cultu Sanctorum ignotorum* scripsit, ea sane styli moderatione, ea erga sacras reliquias reverentia, eoque demum quo fervebat religionis studio, ut eam una cum eruditis Catholicis quam plurimi Galliarum Præsules adprobatione exceperint; ex iisque nonnulli ad præscriptum ejus Sanctorum ignotorum cultum in sua ditione exactum voluerint. hinc non semel variis in regionibus, variisque linguis recusa legitur.

Probatum pene omnibus, cordatis maxime viris Mabillonii Opusculum, mole quidem exiguum, sed argumenti præstantia conspicuum, nonnullis displicuit, quodam zelo ductis, aut alia, quam hic aperire parum interest, ratione impulsis, unde ægre ferentes severiores Mabillonii regulas, mox alii asperrimis in eum libellis invehuntur, quos vix quidem le- *Nonnullis displicet hæc epistola.*

ctos rejecere eruditi quique ; alii vero , ut invidiam auctori pararent , ejus lucubratiunculam ad Sacram Congregationem Indicis deferunt , libellulumque in eum edunt , qui vix natus interiit , silentioque sepultus est.

Qui porro præ aliis Italiæ litteratis hac in re versatissimus erat , inclytæ mem. Raphael Fabrettus , Mabillonium dudum sibi amicissimum in sua Inscriptionum collectione non semel laudat ; nonnullisque notatis , in quibus ab eo dissentiebat , operum ejus locis , argumentum de Sanctis incognitis omnino silet , nihilque hac in re Mabillonio opponit : unde eum cum Mabillonio in eamdem abiisse sententiam facile quisque intellexit . Et certe cultum illum Sanctorum ignotorum alicubi præter modum , præterque Summorum Pontificum mentem regulasque ab eis sapientissime constitutas longius quam par esset , processisse , ultro professi sunt , non solum e Gallis, sed e Romanis quoque peritissimi viri . Id luculenter admodum non ita post demonstravit Mabillonius in Commonitoria sua epistola ad D. Claudium Stephanotium Procuratorem nostrum Generalem in Curia Romana : quam ubi legere Congregationi Indicis præpositi Cardinales , non tantum approbarunt , sed ex iis quoque viri gravissimi eam ab omni

omni censuræ discrimine tutam palam nec semel contestati sunt.

LVIII Ite um im ugn- tur hæc e- pisto...

Res hæc penitus composita putabatur, cum parvo interjecto tempore eam novis artibus acrius insequuntur, nullamque, ut in prædictam epistolam censuram obtineant, autoritatem non adhibent quidam homines; jamque res eo devenerat, ut ea quin a Sacra Indicis Congregatione notaretur vix dubium esset, cum Eminentissimorum quorumdam Cardinalium consilio franguntur adversariorum conatus. illi namque pro suo in Ecclesiam Sedemque Romanam studio Summum Pontificem adeunt udituri, indecorum sane futurum, si Mabillonius de Ecclesia tantopere meritus nota afficeretur ob expensum, qui præter modum atque Ecclesiæ regulas Sanctis ignotis impendebatur, cultum; quem ejus decessor, & Sacra Rituum Congregatio cohibere decretis suis studiose adeo contenderant. Ea ratione permotus Summus Pontifex mox pro sui in Mabillonium (cujus epistolam commonitoriam adhuc Cardinalis legerat) singulari benignitate, Congregationi Indicis ulteriori causæ cognitione interdixit; ratus scilicet, Mabillonium pro sua in Sanctam Romanam Ecclesiam atque Apostolicam Sedem observantia, ultro ac sine mora obtemperaturum. Respondit

 expe-

expectationi Pontificis Vir, si quis alius, Sedi Apostolicæ addictissimus. Enimvero ubi perspectam habuit Pontificiam voluntatem, novam illico adornavit epistolæ editionem, lucique publicæ tradidit ann. MDCCV. Hanc porro novam editionem non temere, nec suomet arbitrio, sed ad ejus nutum, penes quem residet summa præcipiendi auctoritas, a se factam monet in primis Mabillonius; ne quis eum rixas serere voluisse existimaret, repetita hac editione, quæ potius eo tenderet, ut si quid obscurius, explanaret, emolliret, si quid durius, emendaret denique, si quid secus quam par esset, in hac epistola scriptum nonnullis videretur.

Unum insuper aut alterum in hac nova editione monitum lectorem voluit Mabillonius: nimirum si qua in sacrorum delectu corporum errata aliquando contigerint, id nequaquam imputandum Eminentissimo Cardinali Vicario, vel Pontificii Sacrarii Præfecto Episcopo, quibus maxime hæc dispensatio competit; sed potius alicui ex secundariis eorum ministris, qui præscriptas sibi regulas non satis interdum accurate ac religiose observaverit; si tamen id unquam evenit.

Ad hæc si quid hac in editione duriuscule quibusdam scripsisse fortasse videbi-

debitur circa cultum hujusmodi Sanctorum, id quoque tantum intelligendum monet vel de profuso illo cultu, qui eis alicubi tribuitur contra Decreta Sacræ Rituum Congregationis a fel. record. Innocent. XII. approbata, quibus publica de illis Sanctis officia fieri prohibentur: vel de sanctis illis corporibus, seu reliquiis, quæ certa non habent indicia martyrii sive sanctitatis. Neque vero in posterum obscurum esse poterit, quænam illa sint indicia, postquam Sacra Congregatio super reliquias instituta, declaravit, vitrea vascula sanguine tincta cum Palmis, habenda esse pro certissimis martyrii indiciis, cæterorum signorum examine in aliud tempus rejecto.

Miro Summi Pontificis ac Eminentissimorum Cardinal. plausu excipitur Romæ nova epistolæ editio.

Placuit Romanis omnibus secunda hæc editio; placuit Eminentissimis Cardinalibus, ab iisque (eam referente Illustrissimo juxta ac eruditione clarissimo Francisco Blanchino SS. D. N. ab honore cubiculario) non sine auctoris laude excepta est: Placuit denique Summo Pontifici, qui, ea lecta, laudavit auctorem; litterasque per D. Guillelmum la Parre Procuratorem nostrum Generalem, suo nomine ad eum scribi voluit; quibus suam in eum existimationem patrociniumque testaretur. Gratulationem Summi Pontificis ubi primum accepit Eminentissimus Cardinalis Gualterius, tunc

Apoſtolicus apud Regem Chriſtianiſſimum Nuncius, per Secretarium ſuum Mabillonio ſtatim ſignificavit. Eum quoque litteris ſuis ea de re dignati ſunt nonnulli alii Cardinales: in primis vero Eminentiſſimus Cardinalis Ottobonus, cujus verba præclariora ſunt, quam ut ſilentio præteriri queant: *Ut in Sacra Indicis Congregatione comparuit ...... Eminentiſſimorum Patrum unanimi conſenſu, pleniſque ſuffragiis commendata & adprobata fuit*. Is extitit novæ hujus epiſtolæ editionis exitus: quam eodem anno Gallice convertit cl. Abbas le Roy Regiæ Inſcriptionum Academiæ Socius; quamque variis in Regni, Belgiique urbibus multæ jam præceſſerant cum latino, tum gallico ſermone adornatæ editiones. Profuit hoc Opuſculum non Catholicis modo, verum etiam & heterodoxis: ex iſtis ſiquidem qui candidiores erant, eo lecto, profeſſi ſunt, multa ſæpe cum Romanæ Eccleſiæ, tum Apoſtolicæ Sedi temere adſcribi vitioque verti, quæ vel privatorum hominum arbitrium, vel nimia pietas in cultum ſacrum invexit; quæ tamen Eccleſiæ Romanæ imputanda non ſunt.

Nova epiſtolæ editio.

In Mabillonio felicitatem ingenii, indolis facilitatem quiſque mirabatur, candorem vero animi prædicabant in primis heterodoxi, non tantum Catholici.

Inde

Inde nata apud utrosque probatæ fidei, ac ejus spectatæ integritatis fama.

Porro ut ab heterodoxis ob egregia virtutis doctrinæque merita plurimi æstimabatur, ita illos mira vicissim caritate ipse complectebatur. hinc frequentes super illorum cœcitatem gemitus: hinc ad promovendam illorum conversionem, assiduæ ad Deum precationes, nullaque non adhibita sollicitudo: hinc demum qua litteris, qua consiliis, qua congressu familiari nihil non moliebatur, quo illorum mentes excitaret ad veri saltem amandi, & investigandi cupiditatem. In primis autem objiciebat, quo miserandum in modum ab Ecclesia Catholica, ac proinde a via veritatis defecerant, infaustissimum schisma; non disceptandi quidem studio, sed eo mentis adfectu, eo salutis eorum desiderio, eaque benignitate, ut eum vel inviti diligerent suspicerentque docentem. Ex iis plerique illum ceu virum sanctum habebant, atque in via salutis positum esse haud inficiabantur. ut autem ipsos a tanti viri communione segregatos minus puderet, internam nescio quam jactabant, seu potius in Ecclesia fingebant, qua simul conjungimur, consensionem. Verum exprobranti Mabillonio, quod in re tanti momenti tam vanæ lubricæque opinioni temere adhærerent, lachry-

LIX Mabillonii zelus pro conversione hæreticorum.

mabundi reponebant, plurimum se illos detestari qui priores tam funesto schismati viam aperuerant, nec tamen, quod mirari subit, ad illud rejiciendum adduci poterant.

LX Spargitur in Mabillonium falsus rumor.

Haud ita multo post nostrum ex Alsatia reditum, occasione miseri cujusdam apostatæ Monachi non Benedictini quidem Ordinis, sed affinis cum Mabillonio nominis, rumor per Germaniam spargitur: Mabillonium a religione simul & a fide Catholica defecisse, atque apud hæreticos se se recepisse. Movit & quidem gravissime Mabillonium professioni suæ, fideique Catholicæ addictissimum, atque adeo strenuum Ecclesiæ defensorem tam atrox, maleque structa calumnia; moxque ne incautos decipiat fictus tam iniquæ defectionis rumor, illum per epistolas reprimere conatus, nullum ex Catholicis, qui calumniæ fidem habuerit, non sine ingenti animi gaudio accipit. Non sic apud Anglos, aliosque hæreticos non sic: siquidem & si de facti veritate omnino dubii, inde tamen gloriandi & adversus afflictos Catholicos superbius se se efferendi occasionem arripiebant; quove lapsum turpiorem redderent, ac graviorem, Mabillonii merita supra modum extollebant. Id ubi audivit Mabillonius postremis ann. MDCXCVIII. diebus, Episto-

pistolam scripsit encyclicam; jamque amici ope plurima ejusdem exemplaria undequaque per Angliam disseminare parabat, cum vel ex sola quam apud Anglos adeptus erat probitatis fama, dilapso penitusque restincto, qui apud illos percrebuerat apostasiæ nuncio, eam supervacaneam duxit, silentioque involvit. Hanc porro epistolam inter Mabillonii scripta repertam, publicæ luci tradere juvat, tamquam eximium, posterisque dignum spectatæ ejus fidei, ac religionis monumentum.

LXI Epistola Mabillonii Fratribus Anglis Catholicis inscripta.

Exigit caritatis, officiique ratio, ut horrendam prorsus, qua omnis mendacii Parens vestram simul & fidem meam labefactare conatus est, calumniam ex animis vestris abstergam. id ingrati prorsus nuncii hesterna die accepi a duobus Anglo-Benedictinis, qui in Sangermanensi Cœnobio solito curiosius rogata mei pro re gravissimi momenti alloquendi facultate, ubi me accedentem viderunt, vel ob id tantum quod conspexissent me, lætos ad se reverti significarunt. Stupenti, reique mysterium penitus ignoranti tandem aperta ac nunciata sunt, quæ de mea Religione simul & Fide Catholica defectione quaquaversum per Angliam, ac Germaniam jactabantur, quamque inde captabant hæretici Catholicos insectandi occasionem. Id quam vestri meique causa cordi meo grave molestumque acciderit, neminem vestrum, Fratres Carissimi, non intelligere arbitror.

Tam-

Tametsi porro non ambigam, quin meam apud vos fidem jam abunde satis testatam fecerint, purgaverintque prædicti Anglobenedictini, meque Ecclesiæ perinde ac vobis inviolabili caritatis fideique vinculo conjunctum, ac mori potius, quam aut a fide, aut a communione vestra divelli paratum, adseruerint: meam nihilominus ipse quoque fidem notam vobis facere, vestramque in me sollicitudinem, nec non expertam ex turpi adeo calumnia molestiam aliquatenus temperare operæ pretium duxi. Et quidem si meipsum inspiciam, ne levissimam quidem tam horrendi facinoris suspicionem præbuisse mihi videor: si vitæ rationem attendam, nulla mihi umquam cum hæreticis consuetudo, nulla mihi cum illis de religione disceptatio fuit. illorum dumtaxat non semel deflevi miserrimam vicem; eosque ad Ecclesiam, a qua tam inique defecerunt, pro viribus revocare studui. Si itinera, nullum duobus ab hinc annis extra Gallias suscepi, nec umquam Hollandiam cogitavi: si edita opera, nullum quoque, quod sciam, nisi ad Ecclesiæ defensionem, aut quam profiteor vitæ monasticæ commodum, ac ea, qua par est, animi demissione in lucem protuli: si denique mentem scrutari meam velim, Deum testor & homines, me nusquam tam nefarium apostasiæ consilium cogitasse, quin potius indubitanter persuasum habuisse, Catholicam Romanam Ecclesiam centrum esse unitatis, veritatis firmamentum, cui fidelis quilibet morem

gere-

gerere, atque immobiliter adhærere debeat; unam eam esse, quæ errori subesse nequeat, unam quæ salutem dare possit; necessariam quoque esse visibilem autoritatem, qua sive Fidelium dubia, sive controversiæ dirimantur. adeo ut ea deficiente nulla sit, aut esse queat fidei unitas, aut certa regula veritatis. Argumento nobis sunt vanæ eæque propemodum innumeræ quæ oculis nostris subjiciuntur hæreticorum Sectæ, quæ vel ad Deismum vel Socinianismum seu potius ad impietatem recta collineant. ex quibus quam opportuna ac necessaria sit suprema illa visibilisque Ecclesiæ autoritas, explicandis ac definiendis quæ sæpe fideles inter agitantur fidei quæstionibus, luculenter colligitur. En, Fratres Dilectissimi, quæ mea, ac, ut arbitror, fides vestra sit ac esse debeat; quamque, Deo juvante, ad extremum usque spiritum illibatam servaturum me plane confido. Hæc porro a me dicta sint, Fratres carissimi, ut quam iniqua falsaque sit structa in me calumnia probe intelligatis. Unum interim superest animi solatium, quod scilicet mihi nec uni, nec primo tam nefaria consilia afficta sunt. Ecquis enim nesciat Protomartyrem Ecclesiæ Stephanum maledictorum ac in legem, & Moysen contumeliarum fuisse aliquando insimulatum, magnifice licet simul, & honorifice de utroque palam disseruisset? Hunc ego Protomartyrem (cujus festivitati sacro die falsus de me percrebuit apostasiæ rumor) cogitavi; hunc mihi imitandum proposui;

sui ; ejusque vestigiis insistens tuendæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ Fidei, novique fœderis auctori operam dabo. Reliquum est, ut quod ipse de suis, idipsum ego de meis adversariis sentiam; Deumque, cujus vindictam retribuere est, suppliciter obtester, ut eos fidei luce collustrare, atque ad Ecclesiæ gremium, a quo cum infelici nativitatis sorte, tum anticipatis opinionibus infeliciter recesserunt, revocare dignetur. Cæterum, Fratres carissimi, adjuro vos in nomine Christi Jesu, pro cujus amore simul & fide tanta ac tam acerba æquo animo toleratis, ut fortes stabilesque in ea fide permaneatis, quam hactenus illibatam custodistis; pro qua strenue decertastis, & omnia reliquistis, ita ut Angelo etiam de cœlo descendenti, & contraria docenti, Anathema cum Apostolo pronunciare non dubitetis. Gratia Christi Jesu sit cum omnibus vobis. Amen.

LXII Mabillonii zelus in Religionem, & Missionarios Apostolicos.

Ex hujus lectione epistolæ facile quis intelligat, quo Mabillonius flagraret Religionis zelo, sive ad eorum confirmandam fidem, qui in ejusdem violandæ discrimine versabantur, sive ad illorum promovendam conversionem, qui ab Ecclesia segregati ejusdem communione privabantur. Eo religionis studio inflammatus, mirum est quanti faceret Missiones Apostolicas, quove lætitiæ sensu earumdem progressus audiret, & incrementa. hinc rerum in iis gestarum legendis narrationibus

nibus mirum in modum oblectabatur; iisque ita afficiebatur, vix ut a lachrymis interdum temperare posset. hinc etiam quam maximo poterat mentis ardore autorem & consummatorem fidei Jesum assiduis precibus interpellabat, ut ad excolendam vineam suam, & colligendam amplissimam animarum messem, operarios mitteret vere Apostolicos. Ex iis nonnullos dudum sibi familiares, & amicos enixe rogabat, ut se quoque in Apostolicorum laborum, tantorumque præmiorum, ac meritorum partem vocare dignarentur. Morti jam proximus nihil sibi optatius significavit, quam ut ad unum ex viris illis Apostolicis scriberet, quocum ipsi fuerat vetus olim consuetudo; cujusque litteras, ceu reliquias venerabatur. Haud minoris apud eum pretii erant, qui causa tuendæ fidei, avitæque Religionis Romanæ, labores quosque sustinerent, vitæ periculis se committerent; qui Patriam, consanguineos, vitæ commoda, facultates, spes non dubias, omnia denique sua Christum secuturi relinquerent: nihilque non moliebatur quo viris hujusmodi vel opem ipse ferret, vel suppetias aliunde procuraret. Eapropter singulari prope veneratione colebat, immortali memoria dignum, nec satis umquam pro fidei merito commendandum Jacobum Secundum Majoris Britan-

Mabillonii in Regem Angliæ Jacobum veneratio, ejusdem in Mabillonium benevolentia.

tanniæ Regem: assiduasque pro eo ac Serenissima Regina Sponsa, Dilectissimo optimæque spei Principe Filio, & subjectis omnibus, qui fortes in fide steterant, preces ad Deum effundebat. Qua porro benevolentia & existimatione Mabillonium certatim prosequerentur isti nunquam sine laude nominandi Principes, palam faciebant, vel cum in Sangermanensem Ecclesiam pietatis causa ipsi ultro veniebant, vel cum ipse deferendi sui in Principes obsequii gratia, ad eosdem in Sangermanensem civitatem veniebat, raro licet, nec nisi ab iis, quibus non parere religio erat, semel & iterum invitatus, ut modestiæ indulgeret suæ vir laudis impatiens.

S. Germain en Laye.

LXIII

Propagandæ religionis cura ac sollicitudo.

Propagandæ religionis studio incensus nihil quo ejusdem fidem decusque promoveret non moliebatur. eo spectabant sive familiares sermones, sive litteræ ad varios directæ, potissimum vero quæcumque in lucem dabat opera. In iis namque eximia elucebat cum caritate doctrina, pietasque cum pari eruditione conjuncta, adeo ut simul fœderatæ mutuis vicibus scientia pietatem, pietas scientiam adjuvaret. Et sane cuique Mabillonii opera legenti facile patet, eum non mentibus modo illustrandis, sed divini quoque amoris igne accendendis, animum intendisse. Idipsum in primis, quos no-

noverat discendis litteris magis idoneos, edocebat, ac pro viribus suadere iis conabatur: vanas, immo noxias omnino reputans quascumque rerum etiam præclarissimarum notitias, quæ nec ad meliorem adipiscentium frugem, nec conferunt ad aliorum utilitatem. non enim ad ostentationem, sed ædificationem Corporis Christi, donatas putabat animi dotes, aut partas labore scientias. hæc vero cum omnibus, tum iis potissimum insinuabat, qui adolescentium præponuntur Institutioni. Id enim muneris Ecclesiæ perinde ac Reipublicæ interesse dictitare solebat: eosque non parvi ducebat, qui erudiendæ juventuti vires, animum, curasque libenter impendunt. unde non sine ingenti animi lætitia, relictis interdum seriis etiam studiis, iis ultro aderat juvenum exercitationibus, annis ab hinc aliquot in multis Parisiensis Universitatis Gymnasiis institutis, in quibus non sine spectantium admiratione, audiuntur Juvenes, qui de rebus etiam gravioribus senili plane judicio edisserunt, elucidantque mirum in modum propositas sibi difficultates. Tum vero mirifice capiebatur Mabillonius, cum eosdem de historia selectisque SS. PP. operibus disceptantes audiebat; ratus nimirum fructus inde uberrimos collecturam aliquando Rempublicam. Quamobrem nullo non studio con-

Quantum Iuvenum institutioni promovendæ intentus.

contendebat, quo similes in aliis Regni provinciis instituerentur exercitationes: adeo Reipublicæ bono (cui promovendo plurimum confert accurata Juvenum institutio) potissimum intentus erat.

Sollicitudo Mabillonii de Parochis vicorum.

Post Juvenum institutionem proxima ipsi de vicorum Parochis cura ac sollicitudo. eos amore singulari & obsequio prosequebatur, quos existimabat pastorali officio accuratius intentos, deque animarum salute magis sollicitos. qui urbes, inquiebat, incolunt, labores honoribus, ac aliis oblectamentis temperant, pensantque vitæ commodis: qui vero vicos pagosque occupant, pastoralis curæ sollicitudines sine levamine sustinent, pondusque portant diei & æstus. uni denique experiuntur animi corporisque molestias; cumque nulla vel saltem rara sit eis cum hominibus consuetudo, uni Deo ac ministerio suo vacare, assiduæque orationi (qua nihil sane ad Sanctitatem adipiscendam opportunius est) incumbere coguntur; indeque subjectorum sibi animos ac reverentiam conciliant. huc adde, quod urbanorum Parochorum labores atterere vermis quidam & domestica labes solet, inanis ex hominum plausu gloria, cujus illecebras & periculum nescit vicorum ac pagorum obscuritas.

LXIV Non ita in libris studiisque totus erat Ma-

Mabillonius, quin & orationi, qua studia litterarum per se se arida satis & jejuna condiebat, sæpissime operam daret. Sic porro necessariam ducebat orandi exercitationem, eam ut omnibus, iisque potissimum suaderet, quos assequendæ religiosæ perfectionis noverat sincere cupidos; certus, teste Augustino, Deum etsi bona sua cunctis abunde largiri paratum, ea tamen rite petentibus copiosius impertiri. *Petite, & accipietis*. nec cessabat hortari nostros ac stimulare ad orandi sedulitatem, cœlestium scilicet donorum fontem, & virtutum nutriculam; utque divinæ patefaceret misericordiæ divitias, hanc adhibere solebat cujusdam Sancti Patris comparationem: Quo, inquiebat, lac abundantius ex sinu nutricis elicitur, eo mamillæ fluunt uberius: secus vero, ubi suctus intermittitur, mox exsiccantur, perperamque dein exsuguntur, atque agitantur. Sic nos quoque quo ferventius sæpiusque orationi incumbimus, eo in nos copiosius fluunt cœlestium gratiarum charismata: intermissa vero, aut neglecta oratione, divinæ misericordiæ ope destituti, paullatim tepescimus, penitusque tandem exarescimus. Hæc fide simul & experientia edoctus, cæteros ipse edocebat. adeo ipsi familiaris erat orandi consuetudo, ut ea tantum vivere videretur. qua facilitate mentem

Orationē assiduam commendat, suadetque.

August. in Psal. 102.

ad Deum erigeret, omniaque in ipsum velut rerum omnium fontem refunderet, abunde qua verbis, qua scriptis, actisque testabatur. Quam attente ac familiariter cum Deo, tam libenter ac sæpe de Deo loquebatur. Solemne illi erat a cibo sumpto, quando mutuæ collocutionis facultas datur, pios miscere sermones: quos ut suaviores redderet ac opportuniores, nonnullis modo Sacrarum Paginarum, modo selectis Sanctorum Ecclesiæ Patrum sententiis apposite sciteque condire studebat. ibi dilatabat spatia caritatis, aperiebat intimos animi sensus, languores ferebat, dabat cuique solatia, flammas addebat & animos, blande semper atque in omni patientia & doctrina.

LXV Adulationem horret.

In congressu sic urbanum se gerebat ac humilem, vix ut sine adstantium stupore pariter & amore audiri aut videri posset. gratiam hanc & favorem conciliabat, non ambitus, non aulæ frequentatio, turpisque assentatio hominum: ab hujusmodi namque artibus, mundanæ gloriæ cupidis familiaribus tantopere abhorrebat, ut si vel amicis vel magnatibus gratulandi interdum munus committeretur, id ea sagacitate cum pari animi candore conjuncta præstaret, ut qua mente gratulantis partes ageret, facile quivis judicaret. Suæ hac in re ingenuitatis specimen præbuit egregium, cum viro sibi

dudum

dudum amicissimo, atque aliquot ab hinc annis ad amplissimam regni dignitatem assumpto sic festive gratulatus est. *Gaudeo plane, Vir spectatissime, de amplissimo, quem nuper jure adeptus es, honoris gradu, sed Reipublicæ tantum, cui te maxime profuturum arbitror; tibi autem summopere doleo ob magna, nec satis verenda commissi tibi muneris discrimina*. Cui vir ille, mox in amplexum ruens: *Jam, inquit, dudum noveram, sed hodie potissimum experior, sinceriorem Mabillonio amicum me habere neminem.* Ubi demum obedientiæ vel officii ratio exigebat, sic debita magnatibus præstabat obsequia, ut nec adulatione veritatem, nec religiosam offenderet sui ostentatione modestiam, nec rei cujuslibet cupiditate conscientiam macularet. ea ratione prodibat in publicum, ut animum vitæ solitariæ natum ubique ostenderet. Ejus in solitudinem studium paullo ante obitum expertus est, qui illum benevolentia simul & patrocinio dignabatur, Eminentissimus Cardinalis de Noailles, Parisiensis Archiepiscopus. cum enim Pastor ille vigilantissimus, perlustratis vicinis Sandionysiani Cœnobii locis, rogatu Præpositorum nostrorum, ac pro sua in nos benignitate in eo esset Monasterio hospitaturus; nullis non Superiorum precibus illuc invitatus Mabillonius est, ut accedentem laudatum Cardinalem Archi-

Solitudinis amor.

episcopum una cum cæteris Sodalibus exciperet. Paruit Præpositorum imperio atque Eminentiss. Cardinalis voluntati Mabillonius; at delatis debitis tanto hospiti obsequiis, mox non diutius morari jussus, ad Sangermanense Cœnobium remeavit solitis exercitiis vacaturus.

Observantiæ monasticæ tenax.

Pari solitudinis amore, ad villas relaxandi interdum animi gratia, a viris licet undequaque conspicuis invitatus, ire renuebat; aut si quando invitantis humanitati atque auctoritati serviendum putabat, id ea solum lege faciebat, ut solita nullatenus intermitteret vitæ monasticæ exercitia: quod rarissime quidem, nec nisi apud viros maxime religiosos sibi indulgebat. quo demum teneretur studio solitudinis, testatum in primis fecit, cum rogante præclaris in Ecclesiam meritis perinde ac operibus clarissimo Galliarum Præsule; immo suadente Præposito Generali, Sangermanensem civitatem, in qua tum Gallicani Cleri Comitia habebantur, adiit, suam de quodam haud exigui momenti opere sententiam dicturus, ea tamen lege, ut extra monasterium a loco Comitiorum iter unius horæ dissitum pernoctare minime cogeretur. quod tribus continuis hebdomadis religiose admodum observavit, exemplum hac in re secutus Sanctissimi Legislatoris Benedicti, qui, referente Gregorio

S. Germain en laye.

rio Magno, non nisi omnipotentis Dei miraculo, ut extra cellam pernoctaret, adduci umquam potuit.

Porro ut erat Mabillonius in gratulationibus habendis ingenuæ mentis, ita in dandis consiliis singularis prudentiæ. quo hæc in pretio haberentur testari posset vir inter Regni primarios potissimum insignis, qui ejus non semel consilio usus, dictitare solebat, expertum se in Mabillonio sagacissimorum virorum prudentiam, cum Sanctorum pietate fœderatam; seque pluries miratum quæ de rebus omnibus sine adulatione aut acceptione personarum responsa dabat luculentissima. Siquidem, ut jam dixi, ab omni rerum cupiditate liber, non quod hominibus, sed acceptum Deo, legibusque consentaneum esset attendebat. Neque vero is erat Mabillonius, qui hominibus placere quæreret, aut amaret in lucem prodire. cum enim nullius se apud homines nominis crederet, ac autoritatis, nemini nisi rogatus aut consilia, aut responsa dare solebat: cumque id ab eo precibus obtinebatur, tunc sibi proposita luculenter adeo dilucidabat, ut quid tenendum aut rejiciendum, amplectendum vel fugiendum foret, ex ejus responsis facile quivis conjiceret.

LXVI Mabillonii prudentia in dandis consiliis.

Hic quæ pro re nata exhibendæ occurrerent, innumeras propemodum litteras,

Ejus consilia expetita.

petendi consilii causa ad eum directas, brevitatis studio tacitus prætermitto. Quis vero nesciat non in Galliis modo, ubi a Supremo Senatu permissa non semel ejus judicio est magnorum negotiorum cognitio; quæ a veterum instrumentorum cognitione pendebat; sed apud alias quoque nationes, commissa gravissimarum causarum examina, diremptas demum ejus judicii autoritate lites? eam apud omnes adeptus erat integritatis ac sagacitatis opinionem.

LXVII Laudis impatiens seipsum deprimit.

Tantis licet honoribus insignitus Mabillonius, haud inde tamen arrogantior, quin humilior potius longe videbatur. unus doctrinæ suæ comparatique apud omnes nominis plane nescius; virtutes, scripta, eruditionem, præclara denique merita extollentibus, una sui despicientia respondebat: utque majores inde laudes fugeret, laudis se ipse satis cupidum dictitabat. Paranti plura dicere, hæc reponebat: Equidem illas, quas mihi occinitis virtutes, nescio; at peccata mea novi; quis aut qualis sim, Supremus mortalium omnium Arbiter judicabit; ipse spes una, ac tota fiducia mea: rogate itaque ut talem me Deus efficiat, qualem me vos existimatis: eaque ratione sermonem alio sensim vertebat.

LXVIII Variis licet morbis

Mabillonii vires paullatim frangebant, morbosque interdum generabant molestissi-

ſtiſſimos, cum ejus ingenii vis acerrima, tum ſeverioris obſervantia diſciplinæ, ardorque pietatis, tum pia in ſeipſum crudelitas, ſtudiorum denique aſſidua contentio. Enimvero, ut ſupra memoravi, acerbiſſimo capitis dolore laboranti aperta eſt, quæ deinde non ſine diſcrimine obducta, temporum arteria: quo in ſtatu integrum fere menſem ceu immotus permanſit. graviſſimo dein pectoris morbo ad vocis uſque defectionem per annos licet aliquot exagitatus, haud ſolita tamen ſtudia intermiſit, ut abunde docent edita ejus per id temporis opera. affectus, ſtudia non intermittit.

Interim quo laboranti levamen afferretur, nulla a Præpoſitis non excogitata, nulla non experta remedia ſunt. Eam ob rem ſemel & iterum ad aquas Borbonias miſſus, quæ non tam recuperandæ ſaluti, quam exercendæ patientiæ, moribuſque probandis contulerunt. Factus ætate provectior, pleuritide febribuſque interdum moleſtiſſimis non ſine diſcrimine cruciabatur, hiberna potiſſimum tempeſtate ob aſperrima, quibus inter ſtudendum corripiebatur, frigora. huic incommodo conſultum voluere Præpoſiti, conceſſa ei extra dormitorium cella camino ad ignem inſtructa; qua interdiu dumtaxat utens, noctu regularis obſervantiæ ſtudio, ad ſolitam dormitorii cellam ſe ſe recipiebat. Sub vitæ exi-

 tum,

tum, vehementi adeo cordis agitatione vexabatur, ut animo interdum ac voce pene deficeret. Morbos porro illos tametsi acerbissimos pro viribus celare, non tantum mira animi patientia ferre studebat. cum vero conceptum animo dolorem continere non posset, haud inde tamen animo fractus; quin divinæ potius voluntati se totum committens, mœrentium ipse recreabat sodalium animos.

LXIX Morti obeundæ paratus.

His animi corporisque molestiis a Deo se misericorditer probatum, atque ad mortis memoriam revocatum existimans, futuræ desiderio vitæ, præsentis fastidio tenebatur; aspernabatur terrena omnia. Cur mortem procrastinare desideramus, qui mori aliquando cogimur? *Si aliquando*, inquiebat cum Possidio, *quare non modo*? certus atque a Sanctissimo Legislatore Benedicto edoctus, quod Christianus quilibet præsertim vero Monachus *mortem præ oculis habere debeat*, hæc in familiari congressu verba Christi frequens usurpabat: *Estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet*. Conemur igitur, Fratres, pro viribus, ne mors nos aut imparatos, aut, quod absit, a Deo aversos excipiat. inde mortis, qua nihil ad recte vivendum opportunius est, frequens memoria, familiaris ipsi ut ita dicam consuetudo. Suos ea de re animi sensus in edito *de Morte Christiana* opusculo

Possid. in Vit. S. Aug.

Reg. S. Bened. cap. 4.

Luc. 12. 40.

Opusculū de Morte Christiana.

culo

culo, luculentius ipse aperuit, quam ut hoc loco fusiori sermone explicari debeant. in eo namque virorum illustrium mortes cum suæ, tum aliorum excitandæ pietati accommodatas, in unum accurate collegerat: veritus autem ne multa, quæ circumferebantur opusculi hujus manu exarata exemplaria, se inconsulto, aut furtim luci publicæ traderentur, suadentibus viris pietate conspicuis ann. 1702. typis mandari curavit; editumque Serenissimæ Majoris Britanniæ Reginæ nuncupavit, ex cujus nuncupatoria Epistola de Regis Jacobi II. qui non ita pridem opinione Sanctitatis obierat, pretiosa morte differendi argumentum arripuit.

Ex assidua mortis memoria, & pro seipso ne imparatus exciperetur, vigilantia, mirum in modum crescebat in dies Mabillonii pietas; cui fovendæ non parum conferebant Sacrarum litterarum ac Sanctorum Ecclesiæ Patrum studia: ex quibus nonnulla studiose selecta loca partim memoriter tenebat, partim ad suum, & aliorum quoque usum scite collegerat: in primis vero sub vitæ finem eas excerpserat, conscripseratque Sacrarum Paginarum sententias, quæ juvandis ad pietatem & patientiam ægris, mortique jam proximis, opportuniora videbantur. Præ cæteris porro moverat illum locus ille Bernardi, in quo tres assignan-

LXX Ejus in perfectione progressus.

gnan-

Tres Perfectionis gradus. gnantur perfectionis gradus: quorum prior is est, ut quis se tamquam advenam & peregrinum existimans a præsenti fæculo nequam immaculatum se custodiat, anhelet ad cœlestem patriam; ad eamque jugiter animum intendat. Secundus, ut sit mundo mortuus ac crucifixus, ejusque *vita sit cum Christo abscondita in Deo.* adeo ut cum Apostolo dicere jure valeat, *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus*; perinde ac si diceret, *Ad alia quidem mortuus sum, non sentio, non attendo, non curo; si qua vero sunt Christi, hæc me viventem reperiunt & paratum: nam si non aliud possum, saltem sentio. Placent quæ ad ejus honorem fieri video, displicent, nec parum, quæ secus fiunt. Magnus equidem hic est perfectionis gradus, at longe major sublimiorque videtur, quo quis mundo crucifixus cum Apostolo non nisi in cruce, vel de cruce Domini gloriatur: cui omnia crux sunt, quæ mundus consectari solet, delectatio carnis, honores, divitiæ, vanæ hominum laudes: quæ vero mundus crucem reputat, illis affixus est, illis adhæret, illa toto complectitur mentis adfectu*. Sublimem hunc perfectionis gradum pia atque continua sui discruciandi consuetudine assecutum se fuisse, vel in ultimo vitæ morbo abunde significavit Mabillonius.

LXXI Ne sensibus, verbis, aut actibus mentem

tem vel leviter macularet suam, numquam non animo vigilabat. Si qua vero in re se offendisse (in multis enim offendimus omnes) arbitrabatur, culpam mox suam non solitis modo, sed asperioribus quoque religionis austeritatibus diluere satagebat. publica, quæ in pervigiliis solemniorum anni festivitatum sodalibus nostris permitti interdum solent humilitatis ac pœnitentiæ opera, haud dedignabatur: immo quamvis ob affectam ac omnino venerandam ætatem ab iis foret prorsus immunis, tyronum tamen fervorem superare, nedum adæquare videbatur. edoctus scilicet pœnitentia & humilitate totam præsertim stare vitam monasticam, mira sagacitate, deprimendi, suique discruciandi vias omnes rimabatur. Vitæ pœnitentia.

Eo ductus pœnitentiæ studio, quæcumque sive ob affectam valetudinem, ac exantlatos labores, sive ob egregia in Congregationem merita sibi a Præpositis offerebantur levamina corporis, pro viribus abnuebat; nec nisi jussus modicum vini multa aqua temperati matutinis horis sibi indulgebat. Diebus jejunio sacris, in refectione serotina nonnullos interdum fructus, aliis vero diebus, ovum unum (quo tamen ipso aliquando abstinebat) non sine aliquo sui pudore adhibebat; ve- Pœnitentiæ studiũ.

ritus.

ritus ne hac exigua licet atque a Præpositis concessa indulgentia, sodales illi offenderentur, qui omnem disciplinæ rigorem æquo animo sustinebant; eaque animi molestia, suique, ut jam dixi, pudore indulta sibi solatia condire studebat.

LXXII Disciplinæ regularis quantum studiosus.

Tuendæ potissimum regularis disciplinæ perquam studiosus, ea haud æquo animo ferebat, quæ vel minimum eidem relaxandæ conferre poterant, unde quamvis in monasteriis a censoris partibus agendis plurimum abhorreret; si qua tamen aut a religiosa simplicitate, aut a vita Patrum nostrorum disciplina abhorrentia cerneret, mox palam qua verbis, qua exemplis, qua suis denique ad Præpositos, ut gliscenti malo manum adhiberent medicam, salutaribus monitis, reprehendebat. Tutandis religiosis Congregationibus sic necessariam ducebat exactam regularis disciplinæ observantiam, ut vel levissimam ejusdem jacturam molestissime ferret. Siquidem noverat vir religiosissimus, levissimis relaxamentis, penitus nec semel olim corruisse monasticum Ordinem: futuramque timens creditæ sibi a majoribus disciplinæ jacturam, nullam non sollicitudinem adhibebat, quo illam tot laboribus institutam, tot promotam exemplis, tot curis conservatam, posteris ipse integram transmitteret.

Et

Et quidem, ut optime observatum voluit haud incelebris Scriptor, quibus gradibus, ac vitiis paullatim labi ac deficere cœperit disciplina regularis, quibusque posthac remediis instaurata sit, in Secundo Annalium tomo luculenter juxta ac eleganter exponit Mabillonius. *Id*, inquit, *universim asserere licet, solitudinis, & silentii studio, parsimoniæ & paupertatis amore, modestia in vestibus & ædificiis, obedientia & obsequendi alacritate, mutua in fratres & in exteros caritate, officiorum divinorum jugi observantia, simplicitate denique & humilitate Christiana fundatum esse Benedictinum institutum: a quibus ubi discessum est, vitia omnia in monasteria immigrarunt, quæ non possunt nisi primigeniis illis virtutibus & institutis emendari atque resecari: sed quanta cum difficultate id fiat, frequenti experientia discimus. Unde terribile judicium eos manet, quorum culpa vel incuria ejusmodi morum prolapsiones in Monasterium invectæ fuerint; quæ culpa non tantum ad rectores spectat, sed etiam ad privatos quosque Monachos, qui violandæ regularis disciplinæ pravo suo exemplo aliis auctores se fecerint.*

Bibl. de Autorib. Eccles.

Præf. To. 2. Annal.

LXXIII

Tractatū edit, quo Monachos ad observantiam, non solum ad vota adstrictos ostendit.

Ut porro tam exitiali disciplinæ detrimento in posterum occurri posset, tractatum data opera edidit, quo Monachos ad regularis observantiam disciplinæ ex officio teneri demonstravit; eorumque refellit opinionem, qui vota dumtaxat sua ser-

servare contenti, cætera communis ac regularis vitæ officia pro arbitrio obire se aut negligere posse temere sibi in animum inducunt. Quod quam cum a Divinæ legis, tum Sanctorum Patrum sententiis, ac a nostri quoque Legislatoris Benedicti spiritu sit alienum nemo non videt, unde nihil ex iis negligendum putabat, quæ ad tutandam disciplinam, aut præcavendam morum prolapsionem juvare poterant. Quam voverat, vitæ perfectionis percupidus, modo fugandis vitiis, modo sodalium, quos se autumabat longe religiosiores, æmulandis virtutibus mira sedulitate animum intendebat: cumque promovendis ad perfectionem animis non parum conferre putaret domestica exempla; quæcumque ævo suo viderat, aut ab aliis audierat, non sine quodam suavitatis sensu in familiari colloquio memorabat; traditasque a primis Congregationis nostræ Parentibus vitæ rationes, pia illorum gesta, studia disciplinæ, egregia demum virtutum specimina libentissime auscultabat. hinc merito dolens, quod Majores nostri de Monachorum instituendis moribus, quam de scribendis illorum actis multo sollicitiores, quamplurima ad pietatem atque posterorum ædificationem utilia gesta silentio obvolvissent, ut ea in posterum accuratius collecta scriptis consignarentur au-

Bonorum exemplorũ utilitas.

autor fuit: primusque duorum, quorum eximias virtutes noverat impenseque colebat animi dotes, Præpositorum Generalium, Bernardi Audeberti, ac Vincentii Marsolii præclare gesta posteritati commendavit.

LXXIV Regularū etiam minimarum observantia.

Instituti licet nostri regulas omnes summa servaret cura; impensius aliquanto studium conferebat in minimas, quippe neglectui propiores, non sua quidem natura, sed hominum vitio, quorum in minutis vulgo rebus caligat acies, diligentia languescit. perinde singulas custodiebat ac venerabatur ut sacras reliquias, quarum vel minimæ particulæ auro & argento exornantur. nihil ipsi non magnum & altum, quantumvis exiguum & abjectum, quo Divinæ fieret gratior Majestati; cui placendi ardebat incredibili desiderio. Ex tanto hoc Mabillonii in regulas etiam minutissimas studio facile quivis colligat, quo ipse mœrore afficiebatur, cum vel levissimam sua se incuria remittendæ disciplinæ præbuisse occasionem in animum sibi inducebat. tum enimvero nulla non pœnitentia, ac pia in seipsum crudelitate hanc formidatæ magis, quam commissæ culpæ labem diluere, ac violatam forte disciplinam sarcire curabat. Hujus rei vel unum hic exemplum proferre juvat.

Rogatus aliquando a quodam juvene

(qui

Caritas Mabillonii erga proximum.

(qui pietatis speciem præ se ferebat) ut se in viam salutis dirigere, paterne interdum monere, animi demum vellet levare anxietates, votis ultro annuit; eumque ea caritate complexus est, quæ proximi nescit suspicionem. Interim turpissime lapsus haud candidæ mentis juvenis, mira audacia Mabillonium convenit; moxque illius pedibus provolutus, crimen cui dudum assueverat, ingenue confitetur; ac nisi pro sua ipse sibi caritate laboranti opem ferat, medicamque manum adhibeat, gravius se iterum lapsurum asserit. ea confessione permotus non parum Mabillonius, miseramque deflens prædicti juvenis vicem adeo non deserit, ut etiam, quo errantem ovem illam in viam salutis reducat revocetque quam citissime ad meliorem frugem, nullum non moveat lapidem, nullis eum, non suis modo, sed quos etiam Deo acceptiores novit, amicorum orationibus non adjuvet. Quid plura? carcere deinde detentum sæpissime invisit; mœrentem qua officiis, qua consiliis, qua litteris consolatur; atque ubi ad meliorem frugem redactum putat, nihil quo minuantur aut brevientur constitutæ pœnæ apud Præpositos non molitur. Quantas ea de re passus sit animi molestias haud facile dixerim. hinc siquidem spe melioris, quam promittebat, frugis adductus,

hinc

hinc timore, ne in deteriora rueret, perterritus, hinc demum justa Præpositorum severitate commotus, sibi nihil umquam aut gravius, aut molestius accidisse per litteras significavit. Verum, inquiebat, dum salvandi juvenis hujus spes affulgebit vel minima, curam illius numquam abjiciam, iteratis licet ejus prolapsionibus deceptus, animumque non semel expertus sim beneficiorum prorsus immemorem. Quoties, reponebat, a Deo rejici ipsi meruimus, nec ab eo tamen rejecti sumus? eo caritatis ardore flagrans, quem e vitiis emersurum sperabat, juvenis lapsum lachrymabundus deflebat, nec, nisi desperata emendatione, penitus dimissum voluit. Interea ad se reversus Mabillonius, veritusque ne nimia in juvenem indulgentia disciplinæ leges violasset, aut sodalium offendisset animos, pœnitentia ductus, culpam hanc non privata modo, sed publica quoque satisfactione dilutam voluit; veniamque post gravissimum in quem exeunte ann. 1698. incidit morbum, scripto postulavit: adeo verum est, *Diligentibus Deum omnia cooperari in bonum*.

LXXV Mabillonius secessum meditatur.

Mabillonius, compositis, ut diximus, cum Abbate de Trappa studiorum concertationibus, studiis penitus nuncium remittere cogitabat, uni orationi, meditationi mortis, rerum contempla-

tioni cœlestium, regularibus denique exercitiis operam daturus; cum talia meditanti, duo clarissimi Gallicanæ Ecclesiæ Præsules, qui ejus eximia atque toti Ecclesiæ utilia talenta probe noverant, eaque in terram fodi ægre ferebant, autores fuere, ut adornandis Sancti Antistitis ac Martyris Cypriani operibus animum appelleret suum. Paruit Præsulum voluntati Mabillonius; jamque se ad hanc elaborandam editionem accingebat, cum eamdem a viro sibi amicissimo paratam, quin etiam impetrato privilegio, prima operis folia prælo consignata audivit, quare divina id factum providentia existimans, susceptum secedendi propositum magis ac magis rursus meditatur, paratque exequi. Movit & quidem graviter meum id consilii animum: siquidem verebar, non tam ne studiis vale omnino diceret, quam ne altiora paullatim repudiaret. Pro meo igitur modulo expositis futuris in Ordine nostro (cui illustrando tantopere hactenus insudaverat) consilii hujus incommodis, nullas non artes, nulla non argumenta adhibui, queis ad capessendum, quod dudum meditabatur, Annalium opus, integramque totius Ordinis historiam adornandam adducerem; cum ne diu meditatum operis hujus consilium vanum, eo demortuo, fieret, tum quod ob egregias ejus animi dotes, rerum-

Novam Operum S. Cypriani editionem suadentibus Episcopis suscipit, sed ab alio susceptam audiens deserit.

rumque monasticarum intelligentiam; ac potissimum summam scribendi facilitatem, huic suscipiendæ provinciæ, parem tunc Congregatio nostra haberet neminem; tum denique quod id operis deberet sodalibus, amicis, toti demum Benedictinæ atque Ecclesiasticæ Reipublicæ. His rationibus, ac clarissimorum præsertim virorum Renodotii, & Baluzii precibus, suasionibusque adductus, arduum licet opus in se suscepit: tametsi laboris cessationem & quietem jam affectæ vires ætasque provectior suadere viderentur.

LXXVI Annales Benedictinos adornandos suscipit.

Ad hoc tanti momenti, tantæque molis opus manum admovit Mabillonius 14. Julii ann. 1693. & quidem, favente Deo, quod initio ægre cum ob argumenti difficultatem, tum ob provectiorem ætatem adgressus erat, deinceps non sine quadam animi voluptate, & incredibili diligentia prosecutus est. Verum ne inchoatum opus vel suo, quem imminentem putabat, obitu imperfectum relinqueret, vel præmaturum emitteret in lucem publicam, non ante novem ab incepto labore annos de eo evulgando cogitare visum est; cum scilicet ultra dimidiam ejus partem confecisset, ne præpropera, nec satis limata prodiret editio.

Nonnulla Mabillonii opuscula.

Interea nunc Præpositorum, nunc amicorum rogatu nonnulla, minoris tamen

men momenti, vulgavit Opuscula, inter quæ memoranda in primis occurrit epistola encyclica de obitu Mariæ de Blemur Sanctimonialis Benedictinæ e Congregatione adorationi perpetuæ SS. Sacramenti addicta, egregiis quibus Ordinem simul & Ecclesiam illustravit operibus insignis. ipsa enim est, quæ præter alios multos libros quibus pietatem perinde ac doctrinam suam posteris commendavit, annum Benedictinum adornavit patrio sermone conscriptum, duodecimque in 4.° tomis distinctum; subindeque aliorum Sanctorum in Ecclesia notiorum acta concinnavit. huc quoque accedit nova, quam anno insequenti edidit, regulæ Benedictinæ versio, una cum Stephani Poncherii Parisiensis Antistitis Constitutionibus ad suæ ditionis Sanctimonialium usum accommodatis: altera denique epistola Blesensi Episcopo inscripta, qua videlicet celebris cujusdam censoris dissertationem in lachrymam, ut vocant, Vindocinensem ann. MDCLXXXXIX. evulgatam, valide refellit; fidemque Sodalium Vindocinensium, quos fraudis temere censor prædictus insimulaverat, strenue vindicat.

In omnibus idem elucet Mabillonii animus.

Tametsi autem ambæ illæ epistolæ pro argumenti diversitate diversum quoque autorem sapere videantur; in utraque tamen, ut egregie notatum voluit clarissi-

rissimus Mabillonii encomiastes Dominus le Gros de Boze perpetuus Regiæ Inscriptionum Academiæ Secretarius, eadem elucet indoles, idem Mabillonii animus, sincera videlicet & accurata pietas, omnis inimica temeritatis. unde immerito de hac utraque epistola longe aliter, quam par esset, judicasse nonnullos vanis conjecturis deceptos, prudenter colligit modo laudatus Encomiastes.

His recensendus venit aureus plane Bernardi liber *De Consideratione*, Summi atque ad totius Ecclesiæ decus & utilitatem regnantis hodie Pontificis Clem. XI. jussu elegantioribus typis separatim editus: quem mox eodem anno excepere duo postrema Actorum Benedictinorum undecimi sæculi volumina, duplici ac plane erudita, quæ cuique tomo præfixa est, præfatione locupletata: in quarum altera post exposita sæculi undecimi decora, assumptos e nostris ad supremum Petri Solium enumerat, Silvestrum II. Leonem IX. Victorem II. Stephanum IX. Gregorium VII. Victorem III. & Urbanum II. quorum sex postremi a medio sæculo undecimo ad finem usque, parum interrupta serie, supremam illam Sedem occuparunt; quibusque sæculo insequenti Paschasius, & Gelasius, ambo hujus nominis Secundi, successerunt, omnes fere ex una Congregatione Clunia-

Bernardi libros de consideratione separatim edit.

Duo postremi Actorum Ordinis tomi.

censi, quæ ut sæculi decimi præcipuum ornamentum fuit, ita etiam sæculo undecimo florere perseveravit sub Sanctorum Odilonis, & Hugonis præfectura. Quantum porro ornamenti attulerit unus Leo Papa Nonus, abunde testatur restituta per eum Ecclesiastica disciplina. *Ipse enim est*, inquit Ordericus, *qui Sanctorum scita Canonum restituere conatus est, quæ jam transactis temporibus nimis deciderant, & pene a notitia hominum defluxerant: ipse est qui Remis coacto Concilio de Castitate, justitiaque ministrorum Dei tractavit; & salubria decreta, quæ jam Antistites & Presbyteri nesciebant, renovavit*. Quæ iste imperfecta reliquerat, perfecit Greg. VII. majores corpore animos gerens; quos strenue adhibuit ad restituendum in Ecclesiæ ministris cœlibatum, simoniam extirpandam; abolendasque Investituras Ecclesiæ dignitatum; quas passim tum non sine pretio conferebant permulti Principes, unis fere ab ea labe plurimum immunibus Francicis Regibus, maxime tertiæ Stirpis; quorum primus & caput Hugo cognomento Capitius, seu Capito, vulgo Capetus, experimento edoctus, quantum detrimenti attulissent monasticæ Religioni sæculares illorum temporum Abbates, monasteriis omnibus liberam eligendorum regularium Abbatum facultatem restituit. Hujus exemplo plerique

Ordericus lib. 1. pag. 372.

rique Galliarum Principes idem præstitere; in primis Nortmanni Duces, qui damna superiorum sui generis Principum violentia monasteriis illata abunde compensarunt, instauratis ubique vetustis, aliisque de novo extructis Cœnobiis, quæ liberaliter dotaverunt.

Sub prædictis Pontificibus, ac Principibus mirum est, inquit Mabillonius, quantum ubique Ordo noster floruerit, quantum ramos suos etiam extra Europam protulerit, denique quot & quantos viros illustres isto sæculo Ecclesiæ suppeditaverit. primas tenuere Romualdus Camaldulensium institutor, Abbo Floriacensis, Odilo & Hugo Cluniacenses, VVillelmus Divionensis, Richardus Sancti Vitoni, Poppo Stabulensis, Joannes Vallumbrosanus, Gerardus Sylvæ majoris, Rotbertus Casæ Dei, Rotbertus item Molismensis, aliique Sanctissimi Abbates; quorum plerique non tam rectores peculiarium Monasteriorum, quam novarum Congregationum institutores extitere: quibus addere licet S. Brunonem Sacri Ordinis Cartusiensis, & Beatum Stephanum Grandimontensis autores, qui Sanctissimum Patrem Benedictum ducem ac patronum suum principio agnoverunt. Ordinis propagatio.

Eisdem subinde autoribus non tantum refloruisse monasticam religionem, sed Ope Benedictinorũ reflorent
 do-

una cum monastica religione scientiarũ studia. doctrinæ quoque ac scientiarum studia in Monasteriis, ac tota fere Ecclesia Latina denuo excitata docet; idque factum præsertim ostendit Mabillonius industria & ope Gerberti Auriliacensis Monachi, Abbonis Abbatis Floriacensis, Fulberti Carnutensis, & Notgeri seu Notkeri Leodiensis Episcoporum. In hac insuper præfatione, Ordinis nostri memorata in Orientem aliasque regiones propagatione, una cum reformatione Anglicanorum Monasteriorum, controversia, quæ sub finem sæculi X. exorta est, occasione professionis, quam Episcopi ab ordinandis Abbatibus exigebant, historiam mirum in modum illustrat, exhibetque quanta animorum contentione Episcopi Aurelianenses a Floriacensibus Abbatibus hanc subjectionis professionem olim exigere niterentur, quamque strenue restiterint Abbates præsertim Abbo, & Successor ejus Gauzelinus. his accedit haud contemnenda brevis dissertatio de Pontificalibus ornamentis (quæ ne Episcopis quidem omnibus, nedum Abbatibus ab initio communia fuere omnia) deque usu Mitræ non ante sæculum undecimum Abbatibus concesso; quam nonnullæ scitu dignæ observationes cum ecclesiasticæ, tum monasticæ excipiunt, de habitu scilicet monastico in extremis a viris etiam principibus assumi solito, de puerorum obla-

Contentio celebris Episcopos Aurelianenses inter & Abbates Floriacenses.

oblatione in monasteriis olim irrevocabili, de tribus novis Abbatum institutis, de corporalium usu in incendiis, de reliquiarum probatione per ignem, variisque aliis, quæ ab antiquis ad res dubias dirimendas usitatæ fuerunt, probationum generibus, ex quibus duæ in primis undecimo sæculo frequentes erant, scilicet per ignitum ferrum pro Ecclesiasticis, & duellum pro sæcularibus viris. Probatione per ignitum ferrum Sancta Cunegundis Imperatrix usa est ad probandam pudicitiam suam, & Petrus Monachus ad simoniam reprimendam, ob idque Igniti cognomen sortitus. Duellum more veterum Francorum, & Germanorum scuto & fuste fiebat, passim non sine cruoris effusione: quæ causa fuit, ut Ecclesiasticis maxime interdictum esset; tametsi non raro, teste Sirmundo, qui insignia refert ejus rei exempla, ab ipsis etiam adhibitum fuerit. ad ejusmodi duella tamquam ad ludicrum spectaculum concursus fiebat; eisque aderant etiam Episcopi, quod de seipso testatur Homelinus Redonensis Episcopus in litteris a supra laudato Sirmundo allatis super controversia quadam, duelloque in prato Episcopi commisso juxta flumen Isolam: *præsentibus nobis*, inquit, *& Comite Conano, aliisque*.

Varia probationum genera per ignem, & duellum.

Sirm. in Goffr. pag. 62.

In altera vero undecimi sæculi præfatione,

tione, in primis agit de Schismate Græcorum per Michaelem Cerularium in Romanam Ecclesiam excitato, deque objectis Græcorum in Latinos; dein de Berengario, ejusque hæresi; nec non de multiplici ejus condemnatione, resipiscentia simul & pœnitentia, variisque qui contra illum calamum strinxerunt autoribus. Sub hæc de gestis Gregorii Septimi, qui Ecclesiasticæ disciplinæ, jurisque Pontificii acerrimus defensor contra investituras, & simoniam, proque Clericorum cœlibatu strenue laboravit. Postremo variis recensitis Ordinibus, seu Congregationibus in Ecclesia Latina sæculo undecimo institutis, scilicet Camaldulensi, Vallumbrosana, Grandimontensi, & Cartusiensi, nonnulla de more observanda proponit, quæ in priori præfationis parte desiderantur, de mutatione scilicet nominum in Summis Pontificibus, de Chorepiscoporum abrogatione, de Missis quotidianis ac ferialibus, de Viatico sub utraque specie, de Communione sub unica, de habitu Monastico in extremis assumpto, de origine & instituto fratrum conversorum, & eorum qui donati & oblati vocantur, de monasteriorum servis, de utriusque demum sexus reclusis, quæ omnia nusquam luculenter adeo enucleata reperias.

Anno proxime sequenti, suadentibus

multis pietate ac sapientia conspicuis viris, Opusculum *de Morte Christiana* superius memoratum, ac Reginæ Majoris Britanniæ nuncupatum in lucem emisit. Huc etiam memoranda spectat Epistola Christianissimo Regi Ludovico XIV. inscripta, novæ S. Augustini operum editioni præfixa, atque ob argumenti dignitatem, nitorem styli, sententiarum gravitatem, majestatem rerum, ac varia quæ in illa passim splendent eloquentiæ lumina,. patrio etiam idiomate excusa. Inter varios quoque Mabillonii tractatus, locum haud infimum obtinet is, quem ann. MDCLXXXXVI. evulgavit, ad illorum refellendam opinionem, qui *Missæ* & *Communionis* voces in Capitibus XXXV. & XXXVIII. Regulæ Benedictinæ adhibitas, a vulgata Sacrificii & Eucharistiæ acceptione detorquebant; atque a constanti totius non solum Ordinis traditione, sed communi quoque Interpretum Regulæ sententiis discedebant, dum per vocem *Missa* divinorum officiorum conclusionem; per *Communionem* vero *Sanctam* pauculum panis & vini, quod a Lectore mensæ sumitur ante lectionem, in signum Ecclesiasticæ unionis cum fratribus suis, quibuscum edere non potest, significari contendebant. Novam hanc explicationem tum ab antiquissimorum monachorum praxi, tum a com-

Opusculú de Morte Christiana in lucem edit.

Epist. nuncupatoria novæ S. August. editioni præfixa.

Tractatus de vocibus *Missa*, & *Communionis*.

a communi totius Ordinis disciplina, tum ab Interpretum pene omnium opinione longe alienam confutat Mabillonius; eumque subinde docet in monasteriis obtinuisse morem, ut singulis dominicis ac festis diebus Monachi Missæ Sacrificio interessent, & ad Sacram Synaxim accederent. Fratres vero coquinæ, & refectorio deservientes, Lectoremque mensæ, quibus pauculum panis & vini, quod *Mixtum* Regula vocat, ante refectionem indulgebatur, *Mixti* hujus sumptionem iis diebus post *Missas* & *Communionem*, idest post Missæ Sacrificium, & Communionem Eucharisticam, quæ a jejunis percipienda erat, distulisse, tum vero Lectorem *Mixtum* sumpsisse propter *Communionem Sanctam*, ne ipsa lectione & contentione vocis, periculo sacras particulas exspuendi objiceretur. Id argumenti pro sua eruditione, ac eo quo tuendarum antiquarum traditionum studio tenebatur, non sine multorum gratulatione tractavit Mabillonius: in primis vero clarissimi Abbatis Trappensis, qui, eo perlecto, non in eamdem modo, uti per litteras Mabillonio significavit, abire sententiam, sed novorum quoque argumentorum accessione, quæ secundæ sui in Regulam Commentarii editioni subjunxit, eam tueri voluit. Non sic D. Claudius de Vert antiquæ observantiæ Cluniacensis Mo-

Tractatū hunc confutat D.

Monachus, non sic: siquidem opus illud non dissertatione modo confutare, sed in operis autorem verbis inofficiosis, ac sodali parum dignis invehi non erubuit.

Claudius de Vert Monachus Cluniacensis.

Non minoris certe pretii videtur Mabillonii epistola ad amicum, de primario instituto Romarici-montis, vulgo *Remiremont*. quæ Ecclesia, insigne quondam Cœnobium Monialium Benedictinarum, nunc, collapsa regulari disciplina, mutata est in Collegium Canonicarum sæcularium. cum enim illius loci Abbatissa, Canonicarum suarum mores in melius reformare cuperet, hæ novæ ac severioris disciplinæ impatientes, nihil quo tale consilium frangerent sive autoritate, sive scriptis non egere; quove res ex voto felicius cederet, Ecclesiam suam numquam monastico Ordini, & Regulæ S. Benedicti addictam fuisse contendebant. Contrarium ut aperte demonstraret Mabillonius, epistolam edidit ann. MDC LXXXVII. in qua ut erudite, sic, ut solebat, moderate probat Abbatiam Romarici-montensem in Sanctimonialium dumtaxat gratiam conditam, Regulæ Benedictinæ ab ipsis primordiis subjectam fuisse; nec illius loci monachas ab ea defecisse, donec anno circiter MD. rejecto cum monasticis vestibus nomine, in sæculares Canonicas, nullis constrictas votis, conversæ sunt.

Epistola de primario instituto Romarici-môtis.

Porro

Operum Mabillonii lux, & dignitas.

Porro ex hactenus recensitis operibus nonnulla licet anonyma in lucem prodierint, autorem tamen Mabillonium satis superque indigitant. Siquidem, ut pulchre annotavit sæpe memoratus encomiastes D. de Boze, ea erat Mabillonii fama, ea lux, operumque illius dignitas, ut quamvis ista nomen ejus haud præ se ferrent, ab eo tamen profecta vel ex ea quæ passim appareret animi pietate, ac sincero qui in eis ubique luceret veritatis amore, eruditi quique facile conjicerent. Idipsum quoque paucis hisce, ac Mabillonio nostro perhonorificis verbis testatum voluit, magni apud litteratos nominis autor. *Vix, inquit, satis pro meritis laudari potest Mabillonius: reconditam atque exquisitam ejus litteraturam eruditis omnibus produnt edita opera. In iis stylum mirere dilucidum, purum, nervosum, a fuco & ornamentis alienum, nobilem tamen, atque argumentis prorsus accommodatum; ejus denique oratio numquam effluit, nec latius divagatur.*

Mabillonii stylus.

LXXVII Mabillonii in discernendis rebus & operibus sagacitas.

Qua polleret in discernendis iis, quæ in lucem publicam emisit, veterum Patrum monumentis, sagacitate juxta ac limato judicio, abunde testantur Analecta veterum Patrum, ac ea omnia quæ ex Italiæ Germaniæque Bibliothecis eruit selecta documenta, quæque ad calcem cujusque Annalium voluminis refert, Regum ac Pontificum diplomata, publica in-

inſtrumenta, ac maxime chartæ illæ propemodum ſingulares, ex quibus vel illuſtrandæ hiſtoriæ, vel adornandis ſuis editionibus opportuniores præ multis aliis etiam ſinceris ſcite adeo ſelegit, inſeruitque in ſexto Rei diplomaticæ libro.

Par ipſi dexteritas ac ſolertia dignoſcendis iis, quæ ad cujuſque perfectionem, atque operis utilitatem, aut reſecanda aut addenda videbantur. Hujus rei vel unum exemplum offeram, ex quo quam utilia forent, quæ rogatus interdum dabat amicis conſilia, quamque ut rerum ſic operum eſſet peritus æſtimator cuique patebit. Opus elucubraverat vir dudum ſibi familiaris de vitæ ſolitariæ commodis, præclarioribus, quas non ſine labore collegerat, Sanctorum Patrum ſententiis diſtinctum, editumque dein Mabillonio expendendum tradiderat. Legit opus eruditus cenſor; ac ne a cœptis autorem deterreret, probavit operis conſilium, conatum laudavit; ſuamque ipſi ſubinde mentem ingenue aperiens, oſtendit, vana prorſus ac ſupervacanea in praxi fore quæcumque in laudem dixerat ſolitudinis, niſi ejuſdem ineundæ rationes præſcriberet ad cujuſque ingenii vires accommodatas. neque enim exiſtimabat vir prudentiſſimus omnibus indiſcriminatim hominibus proponendam vitam ſolitariam: quippe non omnes ad

Mabillonii ſolertia.

Non omnes ad ſui tantum contemplationem internamque ſolitudinem deſtinatos oſtendit.

eam

eam vocatos aut a Deo destinatos probe noverat. His igitur, quæ sequuntur, verbis autori responsum voluit: *Percurri*, inquit, *nec parum legendo probavi tuum de vita solitaria Opusculum; at certe exoptassem, ut qua quisque methodo secum solitarius agere intusque secum versari debeat, luculenter exposuisses: quæ res etiam cupientibus & perfectis non parum operosa videtur. ut enimvero in sui tantum ipsius contemplatione quis delectetur, probe seipsum cognoscat, mentem habeat optime moratam; internæ demum solitudinis suavitate ac delectatione capiatur, necesse omnino est; non enim placent jejuna colloquia: Deum præterea, quocum versari queat, intra seipsum possideat oportet: quod certe nec omnibus, nec diu a Deo concessum facile crediderim: atque haud scio, utrum Deus justos omnes ad hanc internam dumtaxat sui contemplationem addictos velit; an forte longe acceptiores Deo sint, qui mente pura, animoque religiose collecto, publicis ministeriis occupantur. Ut ut se res habeat, juvat identidem illa etiam externa solitudo ad colligendos potissimum animos, rerumque externarum religiosius obeunda munia. Tum enim ab omni rerum temporalium curis expeditus animus, omnique aut negotiorum, aut studiorum mole deposita, impensius sibi ac liberius vacat. Cæterum meipsum vere putarem solitarium, si inter laborandum aut studendum, Deum in primis unice attenderem,*

Quantum conferat externa solitudo.

sur-

sursum aliquando animum erigerem, mentem frequenti oratione pascerem, nec quicquam de mundi cupiditatibus cogitarem. ad eam igitur solitudinem interdum recurrat oportet quisquis est reficiendarum animi virium, ac fovendæ cupidus pietatis: ipsa namque, teste Guillelmo a Sancto Theodorico in sua ad Fratres de Monte Dei epistola, monachorum valetudinarium est. Plura alia compendii causa prætereo: siquidem ex jam dictis satis superque patet, quam opportunæ ac prudentes forent animadversiones, Mabilloniique consilia.

Ann. MDCCI. Regiæ Inscriptionum Academiæ titulo honoris, innuente, quæ summa laus est, Rege Christianissimo, adscribitur; litterasque ea de re ad illum scribere dignatur clarissimus Comes de Pontchartrain. delatum honorem refugit vir modestissimus; nec nisi suadente undequaque conspicuo Abbate Bignonio, ac jubentibus Majoribus nostris invitus accepit; atque huic pro viribus respondere conatus meritorum haud immemor Mabillonius reconditam inscriptionum ac numismatum scientiam ornavit promovitque. Vix fuerat prædictæ Academiæ cooptatus, cum honoris causa, gratulandi scientiarum Academiæ de mutua, quæ inter utramque viget, atque in posterum vigere debet, animorum consensione, præ aliis deputatur: quo in- LXXVIII In Regiã Inscriptionum Academiam cooptatur Mabillonius.

 mu-

munere obeundo totam quam concitaverat sui expectationem egregie sustinuit, nec minori haud ita post Academicorum laude ac plausu excepta, atque in publico consessu perlecta est, quam in Regum nostrorum sepulcra adornaverat erudita disquisitio.

Academiæ in Mabillon. amor, & existimatio.

Quo demum loco Mabillonium haberet laudata modo Academia, quove illum amore dignaretur, testatum in primis fecit, cum gravi morbo correptum, per duos, eosque conspicuos Academicos, qui communem dolorem significarent, invisum suo nomine voluit; vel cum eidem demortuo, præsentibus cunctis Academicis parentavit: quin etiam in publicum suæ de illius virtute opinionis monumentum, in primo post obitum cœtu per eruditissimum virum Dominum Bozium perpetuum Academiæ Secretarium singulari plane elogio commendari eum jussit. quam digne atq; ex omnium voto de Mabillonio dixerit præstantissimus Orator, facile quivis intellexit tum ex omnium Academicorum, aliorumque applausu, tum maxime ex præclaris celeberrimi Academiæ Præsidis Abbatis Bignonii laudibus. *Grande*, inquit, *parasti tibi elogium, dum tanti viri egregia merita tam eximie feliciterque prædicasti*. Percrebuit mox præclari rumor elogii; eamque in omnium movit eruditorum animis ejus legendi cupidita-

ditatem, ut studiosis, nec semel iteratis precibus adducta tandem Academia idipsum in diario Parisiensi jam jam licet inserendum, publici juris fieri curaverit. atque inde nata quæ tum vulgata est prædicti elogii editio, summa omnium gratulatione excepta.

LXXIX Sepulchra S. Benedicti, & Bernardi perlustrat.

Paratos prælo duos Annalium Ordinis tomos, præter multa, quæ ad alios continuandos collegerat, non prius in publicam lucem emissos voluit, quam nonnulla, quibus opus habebat, Archivuorum monumenta consuluisset. hinc opportune natam SS. Benedicti Floriacensis, & Bernardi Clarevallensis tumulos adeundi occasionem, eo libentius amplectitur, quo piæ dudum illius peregrinationis majore desiderio tenebatur; ut illorum patrocinio auspicioque Patrum, seu potius Monastici Ordinis Luminarium susceptam Præpositorum rogatu ad Sodalium ædificationem, totiusque cum Benedictinæ, tum etiam Ecclesiasticæ Reipublicæ decus & commodum, vastissimam Annalium provinciam digne prosequi, atque ad finem usque perducere posset.

Floriacense Cœnobium petit.

Eapropter exeunte mense Sept. ann. MDCCI. me sibi adjuncto comite ad Cœnobium Floriacense contendit; ibique discussis nonnullis, quæ in ejus Cœnobii celeberrima olim Bibliotheca supererant, antiquis monumentis, obvia quo-

que monasteria juxta ac archivua perlustravit; atque inde die ab instituto itinere octavo ad Clarevallensem Abbatiam pervenit. novam porro regionem aut diœcesim ineunti statim locorum aut Ecclesiarum tutelares ac patronos precibus invocare moris erat. ad præcipui vero, quo tendebat, loci conspectum, majoris religionis causa ex equo desiliens, præscripta sibi a puero pietatis officia flexis genibus de more persolvebat. Eum vero diem, quo Cœnobium versus Clarevallense iter instituit, totum sane cantandis aut recitandis hymnis, & canticis consumpsit, lætus nimirum iis semel & iterum adeundis locis, quæ Bernardus suis ac discipulorum virtutibus & miraculis illustraverat. Cæterum quantum ad egressum Sylvæ Clarevallensis, ejusque Sacri Cœnobii conspectum expertus fuerit pietatis sensum, vix exprimi potest. Siquidem equo de more desiliens orationem instituit; subindeque ea haud intermissa, cœptum iter ad januam usque Monasterii pedibus, nudo capite, via licet ardua ac sole plurimum æstuante, confecit.

Pietas Mabillonii erga locorum, & Ecclesiarũ patronos.

Qui tum aberat Clarevallensis Abbas, audito vicino Mabillonii adventu, accedentem, ea qua par erat, humanitate ac observantia excipi, atque ad nutum ejus usumque cuncta reserari jubet. pa-

Clarevallense Monasterium adit.

ruc-

ruere Monachi Abbatis voluntati; eo ſane ſtudioſius, quo noverant colebantque magis tanti hoſpitis nomen, doctrinam, egregia in Ordinem merita, virtutes, eximias demum animi dotes. igitur incredibili omnium ſtudio, parique lætitia & honore exceptus ibi per dies aliquot, non ad rimandos modo Archivui ac Bibliothecæ forulos; ſed ſuos quoque probandos mores, obeundaque pietatis officia animum contulit. Iis vero, quæ ibidem præ cæteris Galliarum Cœnobiis ſuperſunt, ſanctitatis veſtigiis mirifice captus, quæcumque Bernardi virtutibus ac miraculis conſpicua loca venerabundus perluſtrabat, ſcitu digna diligentiſſime obſervabat: ſuper Bernardi tumulum Sacrum quotidie celebrabat; eodem, quo ille in itinere uſus olim fuerat, calice, non ſine quodam ſuavitatis ſenſu utebatur: & tum quidem eo in loco, quas enixe rogaverat, animi corporiſque vires continuandis ad obitum uſque Bernardi Annalibus neceſſarias obtinuiſſe, teſtantur ad id uſque tempus perducti prædicti Annales; quorum jam quattuor prodiere volumina. quintum, quod prælo maturum moriens reliquerat Mabillonius, publicam in lucem, præmiſſa ejus, ac ſocii Ruinarti vitæ Synopſi, nuperrime protulit D. Renatus Maſſuet continuandis annalibus,

concordi majorum suffragio præpositus, jamq; nova ac eruditis omnibus plurimum probata Sancti Martyris atque Lugdunensis Episcopi Irenæi editione celebris.

LXXX Primum Annaliũ tomum in lucem profert.

Ex hoc litterario cursu, seu pia potius peregrinatione reduci Mabillonio per annum fere integrum nulli fere studio ob gravissimum morbum, operam dare licuit. verum refectis tantisper viribus, præloque maturis Annalibus, mox per epistolam encyclicam singulos monuit Cœnobiorum Præpositos, ut selecta ad eum documenta diligentissime transmitterent: duobusque post evulgatam epistolam mensibus, primum Annalium Ordinis volumen prælo subjectum, sequenti ann. MDCCIII. in lucem emisit.

Remos proficiscitur.

Haud ita post Remos negotiorum causa vocatus, me sibi socio adjuncto, se contulit, nec sine quadam animi voluptate dilectam sibi, ob informatos ibi mores, Remensem Ecclesiam, nec non S. Remigii cujus in templo vota nuncupaverat sua, tumulum rursus invisit. Hujusmodi porro peregrinationes a Præpositis licet imperatas, atque ut plurimum studiis suis peropportunas, non invitus modo suscipiebat, sed sibi quoque graviter exprobrare solebat frequentes e monasterio egressiones, quod vitæ nimirum solitariæ leges inde violari, animosque sodalium offendi arbitraretur.

Hinc

Hinc nullum umquam iter aut explendæ curiositatis, aut, quod mirari subit, reparandæ salutis causa susceptum voluit; aut aliquo divertere, vel ullo in loco morari; nisi ad Sacra loca visenda moveret interdum pietas; aut ad colligenda, quæ e re sua erant, documenta opportunitas vel utilitas invitaret. Suæ hac in re observantiæ specimen dedit scitu plane dignum, cum Monachii in Bavaria (quo ad excutiendos insignis ejus Bibliothecæ manu exaratos codices diverterat) perlustrato, non tam ut sibi, quam ut amicorum indulgeret humanitati, splendidissimo Serenissimi Bavariæ Ducis Palatio, requirentibus utrum Versallico præstaret, illud se nunquam vidisse non sine adstantium stupore ingenue professus est. Et re quidem vera annis licet pene viginti Parisiis commoratus, Versallium nulli Regum palatio secundum, quoque pene omnes confluunt, quæ sub cœlo sunt nationes, vix cogitaverat. adeo erat a rerum mundanarum spectaculis alienus. neque enim nisi professioni congrua, aut studiis opportuna sibi indulgebat vir solitariæ vitæ amantissimus. Ita certe res humanas, quascumque miratur vulgus, despiciebat, ut nihil præter æternas ac divinas amare videretur. Hac voluptatum etiam honestissimarum fuga majores delicias comparabat ex rerum

Quantopere a curiositate alienus.

cœlestium meditatione hauriendas. Sic enim fit: cœleste illud balsamum in animos infundi nequit, nisi prius ex illis terrenarum delectationum insulsus liquor omnino exhauriatur. itaque Mabillonius arctissima cum Deo familiaritate conjunctus, illum præ oculis habebat semper; in ejus amplexu dulcissimo acquiescebat, a seipso quem unice oderat, in eum quem diligebat unice quasi transfusus. hinc ille animus in divinarum rerum contemplatione defixus, abductus a sensibus, & sui plane suorumque oblitus.

LXXXI Impugnatur Opus de re diplomatica.

Peractis, quorum gratia Remos adierat, negotiis, Parisios ineunte Octob. remeat; ibique novum experitur rei diplomaticæ censorem. an porro cum isto disputationem inire deberet, nec ne, non una fuit amicorum sententia. nonnulli enim Mabillonium vel ex sola operis lectione satis superque vindicatum arbitrantes, a vindiciis abstinendum putabant; secus vero alii, in gratiam videlicet illorum, qui vel rei diplomaticæ libros præ manibus non habebant, vel qui Mabillonium, de quibus a censore accusabatur, errorum reum esse temere sibi in animum inducebant. amicis in varias hinc atque hinc sententias abeuntibus, mediam, nullique non probatam viam tenuit vir prudentissimus: quodque jamdudum in gratiam illorum,

qui

qui primam rei diplomaticæ editionem ſibi comparaverant, adornaverat ejuſdem operis ſupplementum eodem, quo liber de re diplomatica charactere & forma exaratum, novis auctum præſidiis, atque argumentis adſertum, quam potuit citiſſime, publicam in lucem protulit ann. MDCCIV. ratus ea ratione non præſentibus modo, ſed futuris quoque adverſariorum objectionibus abunde ſatisfactum iri. Ideo vero cenſoris nomen reticuit, ut rixas ac concertationes, quibus ut plurimum læditur Chriſtiana Caritas, atque interdum diſſociantur ſanctiſſima quoque ſodalitia, devitaret vir pacis perinde ac caritatis ſtudioſiſſimus.

Rei diplomaticæ ſupplementum præceſſerat primus Annalium Benedictinorum tomus, ex cujus ſpecimine futuram totius operis præſtantiam atque utilitatem facile quiſque intellexit. In eo primum inſtituti ratione, ſuſceptique cauſis operis expoſitis, dein magna cum laude, nec minori grati animi ſignificatione memorat cum eos, qui ejuſdem operis conſilium longe ante illum inierant, Ordinis noſtri Scriptores, tum eos qui vel ſuam ipſi operam, vel documenta liberaliter conferre dignati fuerant. præfationem excipit liber primus, in quo luctuoſum Eccleſiæ ſimul & Imperii, atque etiam Monaſtici Ordinis ſta- LXXXII Quid contineat primus Annalium tomus.

tum

tum luculenter exhibet, infinitasque calamitates illius ævi, quo natus est Beatissimus Pater Benedictus, Cimmerias illas tenebras non suo solum, sed & discipulorum splendore discussurus, Ordinisque monastici propemodum emortui cineres excitaturus. antiqua subinde recenset, quæ in ortu Benedicti extabant in orbe Christiano Cœnobia; illorumque refert fundationem, quæ postmodum per omnes ferme Europæ regiones longe lateque Regum ac Principum munificentia simul & pietate condita leguntur. in hoc demum primo Annalium volumine ducentorum amplius annorum eventa decem & octo libris comprehensa (quorum ultimus in annum septingentesimum desinit) cum duplici appendice referuntur; atque ut narrationi sua stet autoritas, probationes, quibus fidem faciat, alias ex actis Sanctorum nostrorum repetit; alias, quæ alibi editæ sunt, ad marginem indicat; alias denique in contextu vel summatim, vel integras, aut in appendice refert: nonnullas etiam easque antiquas picturas in æs incisas, quidve quæque momenti contineat, exhibet.

Calcem operis duplex appendix occupat. Prior Apologiam Missionis S. Mauri in Gallias continet, autore inclytæ mem. Theodorico Ruinarto studiorum

Ma-

Mabillonii dignissimo plane socio, laborumque participe, qui cum molesto editionis hujus labore, magna ex parte levavit, indicesque contexuit, quos sequitur dissertatio de Gregorii Magni monachatu. Posterior appendix nonnullas probationes complectitur, varia scilicet monumenta antehac inedita, quæ in corpore voluminis tantum summatim laudantur. Porro Annales isti non monasticam solum, sed ecclesiasticam quoque, ac civilem historiam complectuntur. neque enim eruditorum expectationi fecisset satis Mabillonius, nisi scite, ut fecit, plurima eaque varia tum ecclesiasticæ, tum civilis historiæ eventa monasticis intermiscuisset.

Primum hoc Annalium Ordinis volumen ingenti eruditorum plausu nec minori gratulatione exceptum, reliquorum cupiditatem in omnium animis excitavit. In primis vero qui litterariæ perinde ac ecclesiasticæ rei pari studio ac sollicitudine invigilat, consulitque utriusque utilitati Clemens XI. Pontifex Maximus, eodem quo cæteri eruditi desiderio inflammatus, cœptum opus, quam posset maxima diligentia, ut prosequeretur, vehementer Mabillonium hortari dignatus est, suis ea de re per Eminentissimum Cardinalem Paulutium litteris ad eum directis, quarum hic summam affer-

LXXXIII Miro plausu excipitur primus Annalium tomus.

afferre, haud ingratam futuram lectori, visum est. *Tibi*, inquit modo laudatus Eminentiſſimus Cardinalis, *Sua Sanctitas ſuſceptum opus, quod illuſtri ingenio eximiaque eruditione tua maxime dignum putat, ex animo gratulatur; utque illud, quantum rei moles permiſerit, urgeas vehementer cupit: rata poſteris magno incitamento futurum ad æmulanda quæ paſſim occurrunt egregia majorum exempla, & parem omnino ſolidamque gloriam tuo nomini comparaturum. hæc reſpondere me tibi juſſit Sanctiſſimus Pater* &c. *Dat. 24. Junii MDCCIV.*

LXXXIV Prodit in lucem ſecundus Annaliū Tomus. Tanti Pontificis votis juxta ac litteris mirum in modum animatus Mabillonius, reliquis elaborandis Annalium tomis animum ſtudioſe adjecit; atque exeunte anno MDCCIV. alterum tomum eodem quo primum litteratorum ac bonorum omnium applauſu publici juris fecit. Habet volumen iſtud res geſtas a noſtris per centum quadraginta novem annos, ab anno ſcilicet ſeptingenteſimo, in quem primum deſinit, ad annum uſque octingenteſimum quadrageſimum nonum, quo ſecundum clauditur. In hoc annorum decurſu cum multa ad memoriam inſignia contigere, tum quattuor potiſſimum quæ majori obſervatione digna videntur. Et primo quidem converſio Germanorum, & Septentrionalium ad Chriſtianam & Catholicam fidem per noſtros, itemque vitæ mona-

ſticæ

ſticæ propagatio per illas plagas, quæ quantum noſtris debeant teſtantur adhuc extructarum ab iis urbium nomina, ſcholarum publicarum inſtitutio, ex qua litterarum & ſacræ doctrinæ traditio, quatenus illa tempora ferebant, ad poſteros promanavit. 2. Sacri inſtauratio Cœnobii Caſinenſis per Petronacem Abbatem, & Caſinenſes monachos, qui poſt ejus everſionem a Longobardis factam, Romæ in Patriarchio Lateranenſi, favente Pelagio Secundo, conſederant. 3. Prima Ordinis noſtri ad primigenias leges reformatio. 4. Catholicorum dogmatum defenſio a noſtris ſuſcepta, feliciterque peracta; ex quibus Mabillonius Theodemirum Abbatem, nec non Paſchaſium Radbertum plurimum laudat: quorum alter legitimum imaginum cultum apud Orientales, ſubindeque apud Gallicanas partes diſceptatum adſeruit; alter vero catholicam divinæ Euchariſtiæ fidem, Chriſtique Domini carnalem in Sacramento præſentiam ſtrenue vindicavit, ut patet ex inſigni ab eo edito libro de Sanctiſſimo Sacramento; in quo primus inter veteres data opera ſic argumentum iſtud pertractavit, ut eum veluti Apoſtolicæ traditionis eximium hac in cauſa interpretem agnoſcat Catholica Eccleſia. His adjunctos voluit Mabillonius inſignes Ordinis noſtri

ſtri Scriptores, Rabanum Maurum, Lupumque Ferrarienſem, quorum laudat eximias animi dotes, ac præclara in Eccleſiam merita.

LXXXV Tertium Annalium tomum evulgat. Biennio poſt ſcil. MDCCVI. in lucem prodiit tertius Annalium tomus, qui poſteriores ſæculi noni annorum decades, octo vero priores ſæculi decimi complectitur. In eo primum utriuſque ſæculi diſſimilitudinem, ſubitoq; factam rerum perinde ac morum converſionem demiratus Mabillonius, utrumque ſimul ſæculum confert. & in nono quidem morum elegantiam, reverentiam legum, litterarum amorem, eruditorum virorum, atque præſtantiſſimorum Romanæ Eccleſiæ Pontificum copiam, aliaque ejus ævi inſignia ſuſpicienda memorat: in decimo vero craſſam ubique ignorantiam, neglectum litterarum, morum depravationem, bellorum exitia, raros, hocque nomine parum dignos Pontifices, immanem demum & ubique graſſantem quidvis audendi & agendi licentiam, elegantiſſime deſcribit. Tantæ porro in duobus illis continuis ſæculis diſſimilitudinis non unam, ſed plures rationes affert Mabillonius; & quidem feliciorem illum noni ſæculi ſtatum ex cultu præſertim bonarum litterarum, contra vero nefandam illam ſæculi decimi corruptelam,

ex

ex earumdem neglectu profectam existimat. Sublata quippe, inquiebat vir sapientissimus, scientia, non est qui erudiat, non est qui exhortetur, non est qui peccantes arguat. hæc ubi defecerint, impune peccatur, impune violatur religio; desidiæ se dedunt Ecclesiæ ministri, & cæteris, quæ inde scaturiunt, lascivientis naturæ vitiis; nulla denique inter sacros altaris ministros & plebem distantia: ut populus, sic sacerdos. id probe intellexerat eximius ille Princeps Carolus re ac nomine vere magnus, qui subjectorum sibi mores in toto reformaturus imperio, de restituendis litteris in primis sollicitus fuit; certus ex earum instauratione, mores fieri si non statim meliores, saltem politiores: quæ res magnum comparandæ virtuti adjumentum affert: contra vero ex litterarum neglectu, indocilem plerumque ferociam, & indomitam curiositatem oriri, quæ vix ullis monitis & adhortationibus ad virtutem flecti possint. Et sane plures ignorantia corrumpi, quam litterarum cultu, quæ homines saltem humaniores & ad vitam socialem aptiores reddunt, nemo eat inficias. elegantem enim doctrinam liberalis quoque natura & indoles comitari solet. hujus rei testes affert locupletissimos tum Lupum Ferrariensem, virum ut in scribendo doctissi-

Quantum ignorantia noceat.

Quantum juvet scientia.

.ctissi-

ctissimum, ita in refellendis adversariis humanissimum, tum Paschasium Radbertum, qui tantam in sublimi eruditione modestiam tenuit, ut non omnium modo se monachorum peripsema dictitaverit scripseritque; sed factis quoque ita se sentire testatus sit. is quippe ad suscipiendum Sacerdotii gradum adduci numquam potuit, levitico gradu contentus.

Quamvis porro in hoc decimo describendo sæculo (quod sui asperitate ac boni sterilitate ferreum, mali exundantis deformitate plumbeum, atque scriptorum inopia obscurum jure ac merito vocat Ecclesiasticorum Annalium Parens Baronius) rei cum ecclesiasticæ, tum politicæ, quin etiam & monasticæ statum exhibeat longe a superiori diversum, nec paria prioribus Ordinis nostri sæculis eventa referat ac progressus, sed potius cum perpetuis occidentalis Imperii bellis, motibus, flagitiis, ac devastationibus, modo eversa Monasteria, modo dilapidata Monachorum bona, modo exturbata religiosa sodalitia, aliasque id genus calamitates, quibus labefactari solet regularis disciplina, frequens commemoret; inde tamen haud lectoribus ingrata, quin ex tanta potius rerum varietate longe amœnior videri debet sæculi hujus historia: Ideo autem collapsæ disciplinæ causas studuit observare Mabillonius, ut

ex

ex earum notitia, qua ratione tam exitialibus rei monasticæ detrimentis occurri queat, posteros erudiret. haud absimili consilio adversa quæque prosperis eventa scite admodum intertexuit, ut nimirum tot inter ævi hujus flagitia, inque morum licentia tanta non tantum sanctitati, quantum pristino Ecclesiæ Ordinisq; monastici splendori detractum fuisse demonstraret. Siquidem ut apposite notat Mabillonius, vix tot, tamque conspicui Monachi Episcopali dignitate decorati aliis superioribus sæculis reperiuntur. ex quo quantum pestilentissimis temporibus ex Monachorum doctrina utilitatis Reipublicæ accedat, facile quivis conjicere potest.

Tertium Annalium tomum brevi subsecutus est quartus medium circa annum MDCCVII. evulgatus, nec minori quam superiores approbatione exceptus. Comprehendit tomus iste annos octoginta, scilicet residuos sæculi decimi, & sexaginta sex undecimi, in quo jucundior longeque serenior, quam in præcedenti sæculo se se explicat rerum facies. quantum autem sæculum undecimum decimo præstiterit, cum ex rerum gestarum magnitudine, tum ex propagatione Ordinis, tum Monasteriorum accessione, ac diversarum sub Regula Sancti Benedicti institutione Congregationum, ac tum maxime

LXXXVI Quartum Annalium tomum publicam in lucem emittit.

Qua in re sæculum undecimũ decimo præstet.

ex restituto per Benedictinos Pontifices Romanæ Ecclesiæ splendore, luculenter ostendit Mabillonius; in hoc uno undecimum sæculum decimo infelicius existimans, quod illud sectas aut hæreses saltem diuturnas in Ecclesia Latina parturierit nullas; illud vero, proh nefas! pestilentissimam Berengarii hæresim, quæ ad nostra usque tempora per Henricianos, Petrobusianos, Valdenses, in novissimas Lutheri & Calvini sectas transmissa est, infelici partu ediderit. Verum Divino factum consilio est, ut, quæ monstra protulit ætas, hæc eadem viros pareret fortissimos eosque doctissimos, qui ea virtute fugarent, doctrina vincerent, scriptisque omnino delerent.

Hos inter, nascenti hæresi Berengarii se se strenue statim opposuit Lanfrancus Scholis tum Beccensibus præfectus; quemque suas in partes allicere frustra tentaverat Berengarius; Lanfranco se se adjunxere Guitmundus, Durandus Troarnensis, aliique e nostris, dein Algerus Cluniacensis, qui omnes Catholicam Eucharistiæ fidem strenue juxta ac erudite propugnarunt; ex quibus (citra jactantiam dictum velim) colligere est, quantum Majores nostri illis temporibus, uti & superioribus sæculis ad pietatem doctrinamque restituendam & illustrandam contulerint.

Ve-

Verum peculiaris, inquit Mabillonius, *nostrorum gloria hæc est, quod Catholicam de Sanctissimo Sacramento fidem & veritatem scriptis suis contra novatores adseruerint, viam aperiente Beato Paschasio Radberto Abbate Corbejensi; quem deinde secuti sunt prælaudati Lanfrancus, Guitmundus, & Durandus Troarnensis; quibus accensendi quoque sunt Gezo primus Dertonensis Cœnobii Abbas, Albericus Casinensis Monachus, qui in Synodo Romana sub Greg. VII. contra Berengarium acerrime disputavit. VVolphelmus quoque Breuvvillerensis in Coloniensi Diœcesi Abbas, qui epistolam scripsit ad Meginhardum Abbatem Gladbacensem. Hæc*, inquit Mabillonius, *sunt ardentissimi in rem Catholicam studii præclara sane exempla, quibus insistere, ni degeneres esse velimus, nos oportet, quatenus sinunt instituti nostri leges; quibus neglectis, quævis commendatio a doctrina & eruditione profecta, inanis plane est, & apud æquos rerum æstimatores vilescit.* Peculiaris Benedictinorum gloria.

Cæterum ut in tam longo tamque multiplicium & diversarum rerum decursu, difficile, immo impossibile est, hac præsertim ætate, non cæspitare aliquando & errare, *sic*, inquit Mabillonius, *errata meâ, ubi mihi comperta fuerint, agnoscere & emendare non erubescam, iis omnibus gratiam habiturus, qui eorum me amice & benevole admonuerint. Sane quantum ex amicorum admonitionibus profecerim, argumen-* Mabillonii in Ecclesiam demissio, ac modesta confessio.

to sunt superiorum voluminum emendationes & retractationes; quas cum ex meis, tum ex eorum animadversionibus ad calcem quarti voluminis apponere visum est; ne si eas in aliud volumen reservarem, forte mihi memoria exciderent. Verum non omnino rigidos ac severos monitores, censoresve, sed benignos mihi adesse velim. multa mihi condonari, quae quidem tolerabilia sunt; multa indulgeri opto, nisi si quid contra quemquam inofficiose, maxime si quid vel tantillum contra debitam Catholicae Rom. Ecclesiae reverentiam vel doctrinam mihi incogitanti, & nolenti excidisset. absit enim ut ab hac regula veritatis, matre inquam Ecclesia umquam dissentiam; cujus judicio ac censurae quaecumque hactenus scripsi, aut scripturus sum lubens ac volens & ex animo submitto; in cujus sinu & fide semper vixi, & constanter, adjuvante Deo, emori excopto. Talia fuere postrema ac viro plane religioso dignissima verba, quibus quartum, atque utinam non ultimum Annalium volumen conclusum voluit; hi ad mortem usque fuere ejus animi sensus.

LXXXVII Quintum Annalium Tomum publicae luci tradit D. Renatus Massuet.

Quintum typis jam paratum Annalium tomum tenebat Mabillonius, cum invidente fato nobis ereptus, eum studiorum ac laborum Socio Theoderico Ruinarto evulgandum reliquit. Verum eo quoque biennio fere post vita functo, qui utriusque continuandis studiis conspi-

spi-

ſpirantibus majorum ſuffragiis præfici meruit D. Renatus Maſſuet, utriuſque fidem nuperrime liberavit; talemque fere publicæ luci tradidit, qualem reliquerat vir clariſſimus, paucis exceptis, quæ tum à Ruinarto, tum ab ipſo adjuncta ſunt. Comprehendit porro volumen hoc annos quinquaginta, triginta ſcilicet & quatuor reſiduos undecimi ſæculi, & ſexdecim duodecimi: ea autem eſt pars hiſtoriæ noſtræ, qua jucundior aut utilior vix legi queat, in ea enim cum monaſticis ſcite fœderata videas eventa Eccleſiaſtica juxta ac civilia; ibi deſcripta geſta & præclara virtutum exempla una cum plurimis, qui Benedictinam ſimul & Eccleſiaſticam Rempublicam illuſtrarunt, viris inſignibus, Hugone Magno Cluniacenſi, Bernardo Clarevallenſi, Petro Damiano, Lanfranco, & Anſelmo utroque Cantuarienſi Archiepiſcopo, Summis Pontificibus, multis principum ſedium Epiſcopis, legatis Sanctæ Sedis, aliiſque clariſſimis Ordinis Monachis, quorum doctrina, conſiliiſque uſi non ſemel ſunt Principes, Magnates, Summi Pontifices, & Epiſcopi. In ea denique longe lateque propagatam ſuſpicias rem monaſticam, extructa de novo pia Principum, Magnatum, nobilium quoque ac plebejorum æmulatione monaſteria, vetera una cum diſciplina regulari reſtau-

rata, institutas variis in Regnis Congregationes, in quibus cum virtutibus floruere litteræ, viguitque in primis mira in servandis veterum operibus sollicitudo, in transcribendis manu exaratis codicibus diligentia, cura deniq; in conscribendis historiis propemodum singularis, in quo singulare illud est ac memoratu dignum, quod apud Monachos Anglos statutum refertur, in singulis Regalibus Monasteriis deligendum esse peritum aliquem & accuratum scriptorem, qui præcipua Regis gesta, & Regni eventa notaret, & in acta referret; omnia ad proximum generale Capitulum post obitum Regis deferenda, ut ex omnium collatione a sagacioribus quibusdam a Capitulo designatis facta, accurata Chronica conscriberentur, & in archivuis monasteriorum diligenter asservarentur.

LXXXVIII. Mabillonius in morbum incidit.

Ineunte mense Decemb. ann. MDCC VII. summo mane, ut ei mos erat, expergefactus Mabillonius, solitisque persolutis pietatis officiis, studio aliquandiu operam dedit; subinde vero devotissime celebrato Missæ Sacrificio * Calam, ad nobile Virginum Benedictinarum Cœnobium haud procul ab urbe Parisiensi positum, proficiscitur. Verum sine me iter suscipere Mabillonium molestissime tuli, quod salutis causa socium ei necessarium fore

Chelles.

lex-

experimento noveram; imminensque illius incommodum non una ratione augurari posse mihi videbar. & sane non me fefellit opinio: siquidem ex urbe vix egressus, lotii difficultatem expertus est; idque incommodi partim timore ne gravaret itineris socios, partim pudore ne illos offenderet, diu nec sine gravi discrimine tacitus ferens, intempestive tandem indicare, quin etiam ob mali acerbitatem in vestigio hærere, sociosque itineris, quo tendebant ut pergerent, rogare coactus est: subinde pedetentim pro viribusque incedens, ac frustra commodam vecturam expectans, reliquum iter pedibus confecit. quodque gravius accidit, ad prædictum Virginum Cœnobium non sine incredibili morbi, itinerisque molestia adventanti, nullus qui congruum morbo remedium ferre posset, occurrit; unde per reliquum diem noctemque sequentem acerbissimis doloribus excruciatus, in vitæ discrimen adductus est, eo quidem gravius quod mali rationem penitus ignorantes ejus loci Medici ægrum non tam levare, quam per dies octo variis iisque interdum contrariis remediis conficere videbantur. quæ ut audivit celebris Medicus Parisiis illuc vocatus, incredibilia passum fuisse Mabillonium palam asseruit. & quidem per dies complures invicto ac religioso plane ani-

mo ea pertulit, quæ a quovis alio vel tolerantissimo per aliquot horas ferri vix potuissent.

LXXXIX Ruinartus ægrotantem Mabillonium convenit. Audita, quam mihi statim significatam voluit, gravi illius ægritudine, mox ad eum convolavi; nec sine stupore oblata sibi quæque remedia, morbique acerbitatem æquo non tantum animo perferentem, sed deflentes quoque amicos consolantem inveni. Morbo invalescente, Præpositis nostris non semel autor fui, ut Parisios quamprimum reveheretur. Interim mœrentem me, atque ob morbi gravitatem timentem confirmare, hortari, atque hisce verbis consolari studebat: *An*, inquit, *putas id adversi non fuisse a Deo ordinatum? qui percussit, ipse, si velit & expediat, sanabit humanæ salutis autor*. Subinde vero divinæ (cui omnia servire debent) voluntati se totum committens, modo hæc, *Dominus est, quod vult faciat*; modo ista Scripturæ verba mente simul & ore proferebat, *Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum*. quæ cum in reliquis, tum maxime in rebus adversis ubique usurpare solebat.

Mabillonii patientia, ejusque divinæ voluntati summissio.

XC Sacraméntis muniri postulat. Porro ex morbi gravitate, atque acutissimorum, qui non tam remitti, quam in dies recrudescere videbantur, dolorum acerbitate brevi se moriturum prospiciens, mox, abjecta omni alia cura, deque una

na animæ salute sollicitus, se totum ad Deum convertit, Sacramentisque muniri postulat; quæ ubi Medicorum ac Præpositorum judicio in aliud tempus dilata audit, pœnitentiæ saltem lavacro, quo fructuosius, moderatiusque malum perferat, ut expietur enixe rogat. Tum vero imminentem, cujus me privatim monuerat, mortem acerbissime deflenti, hæc reposuit: *Quid tanto mœrore consumeris? an nescis, quod præire tibi debeam? angi mollitia est, reluctari insania. Si Deus ita jubet, quid quereris? culpare potes aliquid in eo, & ab eo, qui benignitas totus? quod a Deo factum audis, cogita non temere, non fortuito, sed eo consilio factum, quo non modo nihil nisi æquum & justum, sed nihil quoque nisi quod bonum ac salutare nobis providet ac decernit. Ubi æquitas, quis reclamare audeat? ubi vero cum æquitate nostra quoque conjuncta salus & utilitas est, quam ingratum foret, non æquo, non moderato animo suscipere quidquid benigno Patri nostro placuerit? quid igitur doles? adversus casum hunc dudum te paratum oportuit, & præmunitum. moriturum luges? an id insolens discipulo præire magistrum, filio parentem?* His animi sensibus inflammatus, dissolvi & cum Christo esse cupiebat, existimabatque cum Apostolo mori lucrum.

Mœrentē socium cōsolatur.

Is porro erat, quo in Christum æstuabat, amor, ea in ejus misericordia spes, ac

XCI Mabillonii in

Christum amor, & fiducia. ac fiducia, ut in extremo licet vitæ discrimine positus isthæc identidem usurparet Ambrosii verba, *Non timeo mori, quia bonum Dominum habemus*. Lugebant inter hæc fratres, & in lachrymas solvebantur; at ille castigabat inertes lachrymas, lætoque vultu solus ipse mœstos solabatur circumstantium animos. Rebus interim suis consulens, ac futura prospiciens, ut investigandis ac colligendis iis, quibus, eo demortuo, uti possem, documentis animum diligenter intenderem, eorumque in me curam susciperem, enixe hortabatur. Paullo ante quam in morbum incideret, stranguria se moriturum quasi vaticinando significaverat: quin etiam integro fere ante obitum anno, cum scilicet Annalibus navaret operam, atque Anselmi (cujus eximiam eruditionem, nec minorem eruditione pietatem, ac regularis disciplinæ studium demiratus non semel erat) Acta conscriberet, mihi aliquando cellam subeunti reposuit: Anselmi acta cogito, eodemque quo ipse ætatis anno e vita migrabo. Rem probavit eventus: siquidem, uti Anselmus, septuagesimo sexto obiit. Sed multo etiam ante supremum sibi diem prænuntiaverat; quod quidem post obitum observatum est.

Sodalium sollicitudo, & ca- Ne Parisios adhuc remearet Mabillonius non una sane ratio suadebat: in primis

mis vero invicta ejus in ferendis dolori- ritas in
bus patientia, Abbatissæ ac Monialium Mabillo-
* Calensium in suppeditandis necessariis nio curan-
caritas ac diligentia prope singularis, soda- do.
lium denique indefessa sollicitudo, quæ-
que a multis dabatur salutis recuperandæ
spes non dubia. in contrarium vero non
parum movebat febris, quæ levis licet,
haud minus tamen periculosa videbatur;
nec non mali pertinacia, quæ nullis jam-
diu remediis remitti vincique poterat.
Eo Mabillonii discrimine, meisque tan-
dem litteris non mediocriter commoti
Præpositi mox exercitatum peritumque
Medicum mittunt, qui, cognito Mabil-
lonii morbo, levamen non solum attu-
lit, sed ipsum quoque ad profectionem
impulit. hæc quo commodius fieret, le-
cticam suam, quam, audita Mabillonii
ægritudine, non semel pro sua in eum
benevolentia perhumaniter obtulerat, sup-
peditari voluit Eminentissimus deque no-
stra Congregatione dudum præclare me-
ritus Cardinalis Estræus, procurandæ sa-
lutis ejus præ aliis summopere cupidus.

* de Chelles.

XCII Parisios revehitur.

Die igitur conceptæ Deiparæ Sacro ad
Sangermanense Cœnobium mecum pro-
fectus, incredibili non sodalium modo,
sed multorum qui eo confluxerant, ami-
corum lætitia excipitur, atque in spem
brevi consecuturæ salutis facile quisque
adducitur. verum qui votis nostris longe
con-

contraria meditabatur rerum omnium moderator Deus, infirmo atque ætate confecto Mabillonio vires præter omnium expectationem conferre & augere videbatur, quo melius probatum, diutiusque expurgatum novo quodam martyrii genere digniorem efficeret cœlo victimam.

Mabillonii patientia, animique tranquillitas.

Interim ex incongruis, aut sero paratis remediis morbo renascente, in diesque recrudescente, sic est debilitatus Mabillonius, ut nullum sine vitæ aut saltem gravioris febris discrimine præsens remedium ferre, peneque desperata salute, vix paullulum jusculi haurire posset. in hoc porro acerbissimo statu ea erat ejus animi moderatio, illudque silentium, ut non sine adstantium stupore a Chirurgis, quo ferrum securius ducerent, conceptum dolorem verbis aut gemitibus ut indicaret, non semel rogatus fuerit. hæc erat, cæteris ejus vicem dolentibus, Mabillonii tranquillitas, hæc in cruce, cui cum Christo suffigi se gloriabatur, mira sane animi quies. Et quidem in cruce positus videbatur, cum sive ob dolorum acerbitatem, sive ob diuturnam, qua angebatur, remediorum molestiam nulla ratione in alterum latus moveri posset. hæc quo æquiore ac moderatiore animo perferret,

Mentem divino sermone pascit.

mentem nunc piis ad Deum pascebat affectibus, nunc sacris lectionibus recreabat, potissimum vero novi Testamenti

ac

ac Epistolarum D. Pauli; cujus vel nomen audiens supra modum delectabatur. In lectione Dominicæ passionis arridebant in primis ea loca moderandis infirmorum molestiis magis accommodata; qualia erant quæ scite prorsus selegerat Lucionensis Episcopus; quorumque ipse nonnulla intexuerat suo de morte Christiana opusculo, quo tum præsertim usus est. cum enim illud eo consilio edidisset; ut Christianam mortem ad Christi Sanctorumque exempla efformaret, frequens sibi legi curabat: hujusmodi porro lectione eo magis accendebatur mens Mabillonii, quod in hoc opusculo, illorum dumtaxat collegerat virorum illustrium mortes a gravissimis coætaneisque autoribus concinnatas. in primis autem non sine quadam animi suavitate, ejus auscultabat epistolæ lectionem, quam ad Romanos scripserat Ignatius Martyr jam jam moriturus. mirabatur in eo clarissimo Præsule immensum quo flagraverat subeundi martyrii studium; eoque aliquando mirum in modum inflammatus, semel & iterum ea sibi epistola ut legeretur rogabat: adeo insignis Martyris exemplo adductus, adversa quæque atque acerba pro Christi amore sustinere, dissolvi & cum eo esse optabat.

Capellæ valetudinarii proximus, Sacrum quotidie mira animi pietate audie- XCIII Sacrum quotidie

bat;

audit, nec officia umquam intermittit. bat; multorumque edoctus Sanctorum virorum exemplis diurna statis horis officia in morbis etiam gravissimis numquam intermittebat; aut iis interdum invite omissis, alias preces sufficiebat, orationes memoriter tenens cuique festivitati proprias devotissime recitabat; quæ vero memoria excidebant, eas coram se legi postulabat, subindeque resumebat. quam laudandam sane consuetudinem ad extremum usque spiritum non solum ipse tenuit; verum etiam a sodalibus valetudinario præpositis accurate teneri curavit. neque enim audito divinorum officiorum signo, quemquam sui causa iis abesse patiebatur; quamobrem quantum poterat paullo ante necessitatibus consulebat; per idque temporis seipsum intime colligens divinas cum fratribus laudes mente decantabat. nec inde, haud temere dixerim, minorem, quam fratres, qui choro aderant, fructum referebat.

Mabillonii accurata pietas. Parem cum religione pietatem in extremo vitæ periculo testatus est; nec absimilem exhibuit in persolvendis pietatis officiis diligentiam. diurnam quotidiani officii recitationem ne in ipso quidem obitus die, quin etiam ne in ultimo quidem ferme instanti prætermisit; & velut corporis immemor, deficiente natura, hoc uno propemodum pane animam recreabat. Sic moriebatur, ut vivere non

recu-

recuſaret ; ſic autem vivebat ut ſupremum non metueret diem, *Et ſpiritu magno vidit ultima*.

XCIV Uni Deo, ac ſaluti intentus mundanos ſermones illibenter audit.

Deo ſic erat mente intentus, atque a rebus terrenis adeo alienus, ut de iis diſſerentes non niſi moleſtiſſime audiret. id aliquando in valetudinario ſignificavit, cum duobus viris ſæcularibus procul licet ab eo poſitis primum de morbo, deinde de rebus novis colloquentibus, nonnullos, quos ipſe pietatis cauſa ingeminabat, Sacræ Scripturæ verſus (non quidem ut offenderet, vir enim erat omnium urbaniſſimus, ſed ut ſermonem alio verteret) oppoſuit; huncque in primis alta voce pronunciavit: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ut lex tua*. Ex quo quam ingrati Mabillonio forent hujuſmodi ſermones uterque plane intellexit. Haud æquiori animo teſtatam ſibi a multis de ſe exiſtimationem atque benevolentiam audiebat. unde caute memorandi erant, qui cauſa inquirendæ ejus ſalutis ad Sangermanenſe Cœnobium aſſidue confluebant viri undequaque conſpicui. quod ſui quiſquam memor foret, per ipſi mirum videbatur; ſeque interdum in conſpectu Divinæ Majeſtatis deprimens atque ad cor rediens, non ſe niſi de Chriſto aut in Chriſto lætari & gloriari poſſe cupiebat. Cave tamen lector, ſequius quidpiam inde de Mabillonio ſuſpiceris;

Pſal. 118.

gra-

gratias enim easque maximas amicis suæque valetudinis cupidis diligenter ac liberaliter suo nomine rependi volebat: sed cautum potius, ne delatis sibi honoribus superbiret, intellige. Siquidem plane noverat vir modestissimus, quantum ad vanitatem proclive sit cor hominis: eapropter nullas non adhibebat Ecclesiæ preces, quo donum illud impetraret humilitatis.

XCV Quo animo officiosos aditus exciperet. Quo studio virtutem illam coleret, ipsique contraria omnia procul ablegaret, exemplo est vir ei tunc familiaris, a quo plurimi æstimabatur. hunc enimvero desperatam ejus salutem lugentem, atque præclara in Ecclesiam & Congregationem merita, eximiasque animi dotes uberius justo prædicantem castigavit his verbis: *Humilitas, humilitas, humilitas: altum, quæso, de rebus illis silentium.* quo audito qui talia dixerat siluit, moxque, me suadente, ab eo recessit. Hanc ne vel leviter macularet, cui potissimum studebat, humilitatem, illorum nisi invitus non excipiebat officiosos aditus, qui aut egregia ejus in Rempublicam litterariam silere merita, vel suam de ipso celare existimationem, aut ab ejus laudibus abstinere minime poterant: secus vero eos studiose complectebatur, qui majoris studio pietatis, aut melioris frugis desiderio inflammati ad eum confluebant,

præ-

præsertim vero plebejos, infimæque sortis homines; quibuscum, dum bene ei esset, eo interdum lubentius versabatur, quod in iis luculentius eluceret, quam impense amabat, Christiana simplicitas, ingenuusque animi candor, eosque demum crederet comparando cœlesti regno magis idoneos, utpote a rerum terrenarum sollicitudine, periculisque divitum procul positos. hujusmodi se hominum orationibus commendare, ac congrua cuique pro suo statu & ordine consilia suggerere mirum in modum studebat: & quidem eo amore, eaque humanitate eos alloquebatur, ut tantæ virtutis, nominisque virum vel conspexisse se, vel audisse, gratulabundi quique recederent.

Pari aliquando grati animi significatione lætitiæque sensu adfectum dimisit virum ecclesiasticum, cui recedenti ac benedictionem enixe roganti adeo non indulsit, ut potius ipse ab eo postularit; ejusque se precibus plurimum commendarit. haud ita post, cum extremo nempe morbo laboraret, absimili modo, etsi non absimili humilitatis adfectu, se gessit erga virum genere, dignitatibus, ac fortunæ bonis insignem, sed fide ac religione, cujus studio se suaque omnia devoverat, longe insigniorem: huic namque, cujus animum, eximiasque virtutes probe noverat, nec semel fuerat expertus, benedi-

ctionem, cum ipse quoq; postularet, quamvis non illico annuerit, haud tamen negandam putavit: unde elevatis sursum oculis, hæc quæ sequuntur verba reposuit: Scio equidem me miserum peccatorem, verum cum quidpiam me apud Deum posse confidas, Deum precor toto quo possum mentis adfectu, ut fiat tibi secundum fidem tuam: quo dicto, uterque vix a lachrymis temperare potuit.

XCVI Preces pro Mabillonii incolumitate.

Interea spem inter & metum suspensos anxiosque tenebat omnium animos continuus absque levamine morbus; nec eos qui extremum Mabillonii discrimen noverant; assiduique doloris testes erant confirmare poterat, quam Medici dabant, spes non dubia brevi secuturæ salutis. ubi porro periclitantis Mabillonii rumor Parisios vicinaque loca pervasit, mox non in nostris modo ac Sanctimonialium Cœnobiis, verum etiam in Xenodochiis, Collegiis, aliisque permultis diversorum Ordinum Ecclesiis pro tanti ac tam eruditi viri incolumitate orationes fieri, votis ac precibus Deus obsecrari, adhiberi pauperum simul & puerorum preces, dolere denique omnes. tantis bonorum, maxime vero pauperũ & puerorum precibus expetitam licet non obtinuerit incolumitatem; invictam saltem, qua recrudescentis mali acerbitatẽ pertulit, patientiam impetrasse haud temere asseri potest.

Subin-

Subinde vero gravi, quo correptus fuerat, sopore liber, supremum vitæ discrimen præsentiens, tempusque instare resolutionis suæ, mox quasi novos collegisset ad pietatem animos, plena fide, cordis effusione pene incredibili Sacramentis Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & extremæ Unctionis tamquam optimo viatico muniri se postulat, quove adfectus erat pietatis sensu ad ea suscipienda se accingit. Ex iis vero quantumvis juxta antiquum Ecclesiæ ritum Oleo prius Sacro inungi, quam viatico refici, in votis haberet; haud vota tamen sua Præpositis aperiri voluit. Ne, quæso, inquit, mihi quidquam ea de re apud Præpositos moliaris; vitanda quippe singularitas; servanda in omnibus, desideriis licet contraria, Congregationis Ecclesiæque consuetudo. Et certe cum omnia a consuetudine regulisque abhorrentia vivens diligentissime devitasset, ea qua vixerat simplicitate & communi rerum omnium observantia emori voluit. Exinde vero ne quis pietatem turbaret suam, ad finem usque vesperarum, quam in horam indicta erat Sacramentorum administratio, se non tam morbo fractum aut sopore gravem, quam sibi collectum intimeque Deo unitum exhibuit. ea porro erat qua Christi suscipiendi flagrabat cupiditas, ut moræ, quam afferebat Martyris Thomæ Cantuarien-

Oleo Sacro ante Viaticum inungi cupit, nec tamen petit singularitatis inimicus.

Ejus Christi suscipiendi cupiditas.

ſis Archiepiſcopi feſtivitas ; impatiens , anxius tamdiu fuerit , donec pietati ſuæ jam jam ſatisfactum iri non dubitavit.

XCVII Mabillonii pietas in ſuſcipiendis Sacramétis.

Decantatis Veſperis, ingenti ſodalium quin etiam & ſæcularium frequentia per Superiorem defertur ipſi Corpus Dominicum ; ad cujus conſpectum , ceu nubes ad Solis radios , fugari ſopor , redire animus , vires mirum in modum augeri : quæ porro ineſſet ei religio , fidei magnitudo , ardorque caritatis , vel ex ſumma ; qua Sacramenta ſuſcepit animi reverentia , ac ſingulari prope , qua conſuetas cum miniſtris Eccleſiæ preces recitavit , mentis præſentia ; tum in primis palam omnibus fecit. poſtulata deinde ab omnibus , quos aut verbis , aut actibus ne offendiſſet verebatur , ſupplici venia , brevique perinde ac modeſto ſermone allocutus ad lachrymas uſque commotos Sodales , quo purior ante Chriſti tribunal appareat , expietque anteactæ vitæ ſordes , conceſſæ Ordini noſtro in articulo mortis indulgentiæ ut ſibi impertirentur rogavit ; iterumque accepta Sanctiſſimi Sacramenti benedictione reliquum diem in Dei laudes , pios animi adfectus , aſſiduamque orationem inſumpſit.

XCVIII Ejus cum Deo mentis unio.

Cum eſſet tum Dominici tempus adventus , pias illas , adfectuque plenas (quibus ſua in Chriſtum venturum vota gemituſque promere ſolet Eccleſia) antipho-

phonas assidue ingeminabat, sibique juxta lectum recitari satagebat. Divinas jucunde misericordias in æternum decantandas prælibabat, suaviter *Christi bonus odor* in astantium corda diffundebatur, abunde inspirabat omnibus Dei charitatem, uni denique Deo intentus, re nulla ne morbi quidem doloribus impediebatur, immo ex iis elevandæ ad eum mentis argumentum undique captabat: si quid vel a fratribus adjumenti, vel a Præpositis indulgebatur solatii, id sane totum non sine grati in utrosque animi significatione, Deo acceptum referebat. Quis, inquiebat, sum ego, Deus bone, ut tanta mei cura habeatur? aut quæ de restituenda peccatoris valetudine tanta tamque assidua fratrum sollicitudo? mihi plus æquo indulgetur, indeque ne a Deo puniar, vereor. Sive sanus, sive æger, nihil accipiebat, nisi prævia mentis ad Deum elevatione, quam mox excipiebat de rebus acceptis gratiarum actio.

Ingravescente in dies morbo, quo se magis ac magis ad illum ferendum obfirmaret, nonnulla ut sibi interdum legerentur flagitabat Sacræ Scripturæ loca, ac illustria præsertim eorum exempla, qui curas omnes ac studia in id contulerant, ut pie ac sancte ex hac vita migrarent; scilicet ut in singulorum vitam intuens, cui suam XCIX Se parat ad mortẽ subeundã.

 con-

conformaret ; similem quoque mortem assequeretur . interim ex febris remissione, sudoribusque opportunis ; spes salutis non modica concipitur ; Natalisque Domini pervigilium nullo fere labore ducit : adeo ut ad tantam religiosius celebrandam festivitatem id ei solaminis ac quietis indultum à Deo fuisse videretur . Id sane eo consilio factum credidisse Mabillonium facile intellexi ex eo exemplo, quod mihi laboribus ejusque causa susceptis morboribus tantisper recreato ; tunc retulit de Venerabili Petro . is enim in pervigilio Natalis Domini morti proximus, ne fratrum in tantæ festivitatis celebritate perturbaret animos, mortis inducias a Deo petiit, & impetravit . Idipsum etsi se postulasse non dixerit , forte tamen consecuturum non obscure indicavit . & quidem votis annuit qui *voluntatem timentium se facit* Deus : enimvero ut ipsi per totum Natalis Domini pervigilium , ac Sacratissimam noctem quietius agere , ita fratribus , famulisque datum est , eo , quo par erat , pietatis sensu festivitatem celebrare . unde quo tempore antelucanum officium decantabatur in choro , idem ipse juxta lectum suum recitavi ; subindeque Sacrum , quod in valetudinario celebratum fuit , miro animi fervore audivit ; nec sine ingenti interioris suavitatis sensu cœlesti pabulo a-

Natale festum tranquille agit.

nimum

nimum refecit. recitatis deinde coram eo Laudibus, reliquam noctem tranquille admodum egit; meque ut somno indulgerem non invitavit modo, sed etiam coegit: ea erat ejus non de me solum, sed de famulis quoque omnibus cura ac sollicitudo. *Ministrari* sibi semper recusabat; qui nihil magis habuerat in votis, quam *Christo* in fratrum persona *ministrare*.

Fuit is toto fere Natali Domini die Mabillonii status, ex quo non mediocriter aucta tantæ; quæ agebatur, festivitatis lætitia. enimvero incolumitatis spes affulgebat eo jucundior, quo majori quisque ejusdem studio tenebatur: porro ea firmabatur Medici judicio. is enim ubi pomeridianis horis febri pene destitutum reperiit; mox ut audacter, ita intempestive a periculo liberum pronunciavit. Siquidem vix e valetudinario discesserat, cum Mabillonius sanguinem cepit sputare, viribus destitui, peracutis lateris doloribus acerbissime cruciari; in apertum denique vitæ discrimen adduci. hæc ubi audit Medicus, sanguinis jubet emissionem; penitusque desperata Mabillonii salute, eidem non tam sanando, quam levando animum intendit. C De ejus salute desperatur.

In hoc gravi nec sane dubio vitæ discrimine subtrahitur ipsi levaminis gratia remedium, quo non sine acutissimis dolori- CI Summos dolores patitur.

loribus diu noctuque utebatur : verum cum inde non tam leniri quam exaſperari dolor videretur, iterum atque iterum tentatur, ſed fruſtra, nec ſine continuo ad obitum uſque cruciatu. Iis laboribus aſſiduiſque corporis moleſtiis viam ſibi ad Chriſtum parabat Mabillonius: iis viciſſim Chriſtus quo puriorem cœlo hoſtiam exciperet, Mabillonium exercebat; utque ſacrificium numeris foret omnibus abſolutum, ſanguine voluit aſpergi. & quidem Mabillonium, ut verbis utar Auguſtini ſerm.286. de Sanctis, *martyrium in lecto paſſum fuiſſe haud temere dixerim.*

CII Mabillonii patientia. In his porro ferendis elucebat eo major Mabillonii moderatio, quo inerat ipſi animus acrior, delicatiorque corporis habitudo. & revera ea erat inter acutiſſimos, quibus cruciabatur, dolores vultus ſerenitas, ea mentis tranquillitas, ut niſi interdum mali acerbitate preſſus dolorem indicaſſet ſuum, ſenſus omnino expertem facile quiſque judicaſſet. Senſim ergo quotidie moriebatur; at regina ſui mens, manebat integra. qui dolores fratrum vel leviſſimos intimo ſentiebat corde, ſuos idem deſpiciebat, ut ſolet humana gens alienos. Cum eſſet aliquando acerbiſſime divexatus, nec ſpes affulgeret ulla levaminis, nec incolumitatis, ſubjecta, quæ tum proferebam, Chri-

Christi Patrem orantis verba, *Pater si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*, mox repetebat; potissimum autem hæc ultima, *sed sicut tu*, quæ semel & iterum elevatis ad cœlum oculis non sine adstantium lachrymis, atque incredibili pietatis sensu pronunciabat; nec minori pietatis sensu responsorium illud usurpabat toties in adventu Domini ab Ecclesia ingeminatum, *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & Salutare tuum da nobis*. Sic reliquum vitæ spiritum ducebat Mabillonius, de Christo, cujus amore flagrabat, possidendo, quam de recuperanda corporis valetudine longe magis sollicitus. hoc solatio recreatus *in patientia possidebat animam suam*, fidem, pietatem, humilitatem, pœnitentiæ amorem, perseverantiam in finem, cor proprium, fratrum animos, pacem Christi.

CIII Mortem exhorret. *Hieron. in vita S. Hilar.*

Nec sane diffitebor, semel & iterum exhorruisse statutum omnibus hominibus mortis supplicium. Verum Hilarionis exemplo exprobrata sua sibi animi parvitate, horrorem mortis non modo superavit, sed fidei quoque ac spei animandæ argumentum inde arripiens totum se vel ad vitam vel ad mortem supremo mortalium omnium moderatori Deo permisit. non enim amabat, aut productum cupiebat vitæ hujus exilium, immortalitati, sicut cæ-

2. Corinth. 5. 4. cæteri homines, natus: *qui sumus, inquiebat, in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita.* Morti jam proximus, modo hæc cum Luc. 18. 13. Publicano, *Propitius esto mihi peccatori*; modo ista cum Regio Vate verba usurpabat, Psal. 129. *Si iniquitates observaveris Domine, Domine, quis sustinebit?* modo demum fide animatus, inque Dei, ac Salvatoris nostri Jesu Christi misericordia confisus Psal. 88. hæc animo & sermone versabat, *Misericordias Domini in æternum cantabo.*

CIV Mortem præsentit proximâ.

Die Protomartyri Stephano sacra, ubi audivit festum imminere Sancti Joannis Euangelistæ (cujus virtutes, potissimum vero integritatem & caritatem æmulari studuerat) mox ingenti animi gaudio gestiens, pro viribusque caput & vocem attollens, in hæc verba erupit: *Sancte Joannes, Magne Joannes, tuam igitur festivitatem celebrabo*: quibus verbis moriturum se ea die non obscure indicavit.

CV Fratrum in Mabillonium officiosa caritas, quin etiã & famulorum.

Interim periclitanti Mabillonio aderant Sodales omnes; nec, nisi aut divinorum officiorum, quæ nusquam sui gratia interturbari voluit, aut exercitiorum regularium causa, ab eo discedebant. Haud absimili in eum studio & adfectu ducti famuli omnes, quo cibo vel somno indulgerent ab eo divelli vix poterant; diuque ac noctu juxta illum excubare atque ad mor-

mortem usque ei adesse summopere cupiebant; ministrare gestiebant. tantum amabant, quem humilem perinde ac humanum non sine admiratione experti toties fuerant. Ex iis uni; cujus mores optimos ac eximiam pietatem probe noverat, consilia professioni suæque saluti congrua roganti haud denegata voluit; diuque illum hortatus, qua ratione Christianæ vitæ officia digne obire, moresque deberet efformare suos; mira caritate edocuit.

Multa memoratu digna, eaque ad pietatem accendendam non parum utilia; quæ; imminente jam morte; protulit Mabillonius; tacitus prætereo, quippe non satis accurate collecta; ea tantum memoraturus; quæ juniori ecclesiastico consanguineo suo (ad cujus efformandos mores non parum studii contulerat ac laboris) pia atque salubria præbuit vitæ ecclesiasticæ documenta: & primo quidem illum ad Dei; qui sperantes in se numquam deserit; fiduciam & humilitatem plurimum adhortatus; subjecta potissimum documenta commendata ipsi voluit. *Fili*; inquit; *quis ac qualis sis; animo numquam excidat tuo; proque certo habeas; parem te apud Deum humilitati gloriam adepturum: Christiani viri decus in eo situm intellige; ut seipsum probe cognoscat; miseriam ac infirmitatem profiteatur suam;* CVI Monita salutis viro ecclesiastico data.

quæ

quæ mundus offert blanda licet ac præclara flocci faciat, aspernetur honores, divitias, amplissimosque dignitatum gradus; pro Christi amore deprimi, & adversa quæque ferre gaudeat, immo cum Apostolo glorietur. Humilitas, humilitas, in omnibus humilia teipsum. amat Deus de stercore erigere pauperem, *dejicere superbum*, potentes de sede deponere, & exaltare humiles. Alta a longe cognoscit, *humilibus infundit gratiarum charismata, regna cœlestia parat*, beatos *prædicat* pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. *Virtutum omnium comes est ac moderatrix humilitas, gressus ipsa dirigit, componit oculos, vocem temperat, cuncta demum in homine Christiano rite moderatur. In omnibus, iterum dico, humilia teipsum, paupertatem cole, ama simplicitatem. pauper natus es, pauper quoque forsitan morieris: non alia quam invisibilia in votis habeas gratiæ bona*. Divitiæ si affluant, noli cor tuum apponere. *Sis in habitu simplex, in supellectile modestus, moderatus in rebus etiam licitis. A propria cave cupiditate*, malorum *enim* omnium radix cupiditas. *paupertati quæ Dei dona conciliat, potissimum stude. Dilige veritatem, esto ubique verax, ubique ad religionem usque sincerus. præclarum sane ac vere magnum donum est veritatis amor: precibus ac gemitibus obtinetur. Ne deficias in magnis, parva numquam despicias. Esto vigilans & sollicitus*,

tus, omnique custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

Inter ea invalescit febris, variisque simul malis pene confectus Mabillonius, gravi sopore seu potius deliquio corripitur. quo non parum permotus, Monachum doctrina perinde ac pietate conspicuum, eique dudum familiarem, ut juxta illum excubaret enixe rogavi. hunc de rebus cœlestibus, deque supremo quod jam jam oblaturus erat vitæ sacrificio vix loquentem audivit, cum resumpto spiritu, de hujus ipse sacrificii præstantia, necessitate, integritate, aliisque, quibus acceptum Deo fiat, opportunis dotibus non sine adstantium stupore, egregie admodum cœpit disserere; Sacræ Scripturæ, Sanctorumque Patrum ad rem prorsus accommodatas sententias in medium proferre, demumque ostendere, qua ratione Christianus quilibet cruci cum Christo configi debeat, ut simul cum eo æterno Patri offerri mereatur. habens in deliciis sanctos libros, cum Joanne recumbebat supra pectus Jesu, ac nonnulla quæ assiduus scrutabatur, suisque animadversionibus illustrabat, Scripturæ loca sibi interdum legenda curabat; ex quibus quo vota tenderent sua non obscure significabat. nihil demum non agebat quo *veniente Sponso, ornatis cum eo lampadibus introiret ad nuptias*. Hinc sciscitanti Præposito utrum

CVII Pii animi sensus.

trum cœlesti iterum pabulo refici vellet, illud se toto mentis adfectu susceptrum respondit; moxque, qua præditus erat eximia pietate, mentem adornans, hoc potenti sane viatico, quo salutis humanæ hostis detegat insidias, impetus frangat, aperiat artes, iterum muniri non mediocriter gaudet.

CVIII Sacrum audit. Sacrum subinde audiens, Missæ orationes cum Sacerdote recitavit, ea pietate animique contentione, quam sanus quisque ferre vix potuisset. Communioni Sacræ proximus, Christum qua par erat reverentia adoraturus pro viribus erexit se, ac facta confessione, solitisque Ecclesiæ precibus singulari prope humilitate recitatis, Dominicum Corpus suscepit non sine interna suavitate, ac ingenti quem celare non poterat pietatis lætitiæque sensu. Totus exinde in se rediens, divinis laudibus continuisque pro tanto beneficio gratiarum actionibus occupatus divina recitantibus officia pro viribus se adjunxit. atque ubi ad psalmos & cantica perventum est, ea potissimum ad extremum usque spiritum ingeminavit, quæ gratum in Deum animum magis aperiunt, qualia isthæc sunt: *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate cum in sæcula. Benedicite Angeli Domini Domino. Benedicamus Patrem, & Filium cum Sancto Spi-*

Spiritu, laudemus & superexaltemus eum in sæcula, Benedictus es Domine in firmamento cœli, & laudabilis, & gloriosus in sæcula. Iis mentem pascebat suam jam jam moriturus Mabillonius: animum autem præ doloris acerbitate ab oratione interdum relaxanti legebatur brevis aliqua oratio, aut Sacræ Scripturæ locus ad patientiam corroborandam magis accommodatus, quem ipse cum intermissis psalmis & canticis resumebat, subjecta Joannis Apostoli verba identidem interserens, *Veni, veni Domine Jesu, veni*. Exhibitam sibi quandoque Christi e cruce pendentis imaginem singulari prorsus adfectu arripiens, nunc pedes, nunc latera, nunc manus, nunc sacratissimum Crucis lignum eximia pietate osculabatur. In me aliquando hæc Apostoli verba proferentem, *Christo confixus sum cruci*, nec alia prosequentem amanter oculos convertens, benigneque increpans, quæ casu omiseram, ipse prosecutus est: *Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus*.

Penitus tandem desperata salute, ac hora qua ab invicem divelli oportebat, instante, benedictionem roganti non indulsit modo, verum etiam quæcumque in ipsum forte peccaveram, aut per diuturnam cum eo consuetudinem si quidpiam molestiæ creaveram libentissime con-

CIX Ultima ejus verba.

condonavit; suasque mihi ad Deum preces pollicitus, nihil ultra adjecit cum ne longiori sermone, nimio forte moveretur adfectu; tum etiam ne mens cœlestium jugiter dedita rerum contemplationi vel minimum alio distraherer. Et quidem exinde nihil nisi necessarium protulit, immo ne invictum ab oratione spiritum relaxaret, oculos in cœlum, Deumque unice intendit.

CX In extremis positus. Interea paullatim deficienti ultima impertitur absolutio: mihi vero utrum ad illam attendisset sciscitanti, diligenter animum se intendisse reposuit: adeo etiam in extremis erat sui compos, animoque præsens. Psalmos elevatis interdum ad cœlum oculis, eo fervore ingeminabat, ut non tam prophetæ quam proprios animi sensus exprimere videretur. Confectum macie corpus vix hærebat ossibus, pectus dolor laniabat: nullus interea gemitus, ac ne doloris quidem signum ullum; impatientia nulla, eadem vultus hilaritas, animus cœlesti lætitia delibutus, plenus divinarum laudum sermo, cum gratias immortales agere non cessaret amantissimo Servatori, quod immerenti servulo suo crucis particulam impertiret; cum eo denique colloqui suavissime perrexit ad extremum usque spiritum. *Spe gaudens* ad consumptionem corporis, in quo peregrinabatur, quot-

quotquot habebat partes, tot immolabat Deo victimas; lætusque aspiciebat se in dies aliqua sui parte *Christo configi cruci.*

Hora post meridiem tertia, deficiente pene natura, solus, ut olim in Ambrosio moriente, labiorum motus advertitur. in hoc extremo vitæ discrimine, veritus, ne absentibus, qui tum vesperas decantabant, fratribus, e vita migraret, nonnullos qui juxta illum præscriptas ab Ecclesia preces recitarent convocare animus erat. verum mutato consilio, tum ne divini perturbaretur cursus officii, ac tum maxime ut Mabillonii (qui nullum sui causa intermissum umquam voluerat communitatis exercitium) votis indulgerem, rem tantisper protrahendam duxi; neque in animum inducere meum poteram, passurum Deum tam religiosi viri morientis conspectu & exemplo privari Sodales. Ne morte tamen improvisa occuparetur, solitas una cum adstantibus preces recitare cœperam, cum, decantatis vesperis, mox ad campanæ signum congregati Sodales una cum plurimis iisque pietate perinde ac dignitate conspicuis sæcularibus viris, qui mœstissimo huic spectaculo adesse dignati sunt, ad Mabillonium confestim accurrere, precesque non sine adstantium lachrymis denuo inchoatæ sunt;

Paul. id vit. S. Ambros.

P quas

quas deinde excepere aliæ multæ, quæ, perseverante animæ certamine, recitari solent. Dum ultima porro in Rituali notata recitabatur oratio, sensim sine sensu animam efflare visus est, dumque ingeminaret ad Deum consociatas preces fratrum corona, divinas ipse laudes, intermortua licet voce, ardentissime persequens, benigne semel & iterum aperto ore, nullo conatu aut molestiæ signo emisit spiritum. mox inchoatæ universis amare plorantibus solitæ orationes. Sic inter fratrum simul & amicorum preces ac suspiria expiravit Mabillonius; ex quibus nonnulli viro religiose pieque adeo morienti adfuisse se non semel Deo gratias agentes sibi gratulati sunt. Equidem sperare licet eum tanta morbi acerbitate ac diuturnitate divexatum, & sicut aurum in fornace probatū, misericordiam a Patre misericordiarum consecutum esse. Idipsum sane sperasse videtur qui de Mabillonii obitu non tam dolendum, quam de futuro nobis apud Deum intercessore lætandum litteris suis significare dignatus est ei jamdiu amicissimus S. R. E. Cardinalis Leander Coloredus. Obiit Joannes Mabillonius in Cœnobio Sancti Germani a Pratis Ann. Incarn. MDCC VII. Die 27. Decemb. paullo ante horam quintam serotinam, ineunte ætatis anno septuagesimo sexto.

Tranquilla Mabillonii mors.

Haud

Haud ita post obitum, non meo tantum, sed omnium quoque adstantium judicio visus est Mabillonius vultu solito elegantior, micantiorque oculis, stupenti, ac singulare quidpiam attento animo spectanti similis; formam denique, quam quæ in corporibus exanimis apparere solet, longe augustiorem & amœniorem in eo effloruisse una mecum observarunt viri quamplurimi. Demortuo tandem parentandum fuit. unde osculato prius ejus pectore una cum manibus, quibus tot præclara gesserat, corpus juxta antiquum Ordinis ritum abluitur; subindeque ad valetudinarii capellam reverenter delatum, diuque expositum, votis, orationibus, sacrificiis, suspiriisque Sodales omnes pie prosequuntur.

CXI Demortuus Mabillonius vultu elegantior apparet.

Ubi primum tanti viri obitus tota urbe percrebuit, omnium animos mœror occupavit: nobiles juxta ac ignobiles demortuum luxerunt; mortem ejus tanquam communem jacturam lamentati sunt, ac doluerunt eruditi omnes; immo ipsa, cui haud ignota erant præclara viri merita, quamque dum viveret studiose adeo declinaverat, Aula regia. Quid memorem Christianissimum Regem, summorum virorum, si quis alius, æquum æstimatorem; qui ut viventis fidelitatem eximiamque doctrinam pari cum mode-

CXII Omnium mœror de Mabillonii morte.

ſtia conjunctam commendare, ita demortuum deflere, publicoque elogio illuſtrare dignatus eſt? quid majoris Britanniæ Regem, ac Reginam, a quibus dum viveret nullis non honoribus, nullis non benevolentiæ regiæque plane benignitatis argumentis adfectus eſt? quid denique Virum undequaque ſpectatiſſimum, qui vitam hanc in publicum ſuæ erga Mabillonium amicitiæ ac exiſtimationis teſtimonium, adornari, publicique juris fieri voluit?

CXIII Mabillonii exequiæ. Solemnes admodum Mabillonii exequias, non pendentium aulæorum magnificentia aut vana magnatum pompa, non Funalium multitudo, non magnificus feretri ſplendor, ſed cujuſvis profeſſionis, conditionis, dignitatiſque hominum frequentia illuſtravit, commendavitq; plurimum. nec inde, ut ipſe vivens in votis præſertim habuerat, interturbata ullatenus eſt, Natalitiorum Domini anniverſaria ſolemnitas: ſiquidem nocte tota ac etiam die S. Joannis in capella valetudinarii aſſervatum ejus cadaver, non inde more Ordinis in Capitulum niſi circa horam meridianam delatum eſt, ibique cuſtoditum ad finem uſque veſperarum; quibus decantatis, ritu & ordine ſolito in Eccleſiam deportatum, atque in medio Sanctuarii, quandiu in Choro decantatum eſt defunctorum officium, expoſi-

tum

tum concurrenti undique populo patuit. Interea urbanæ cohortes nobilium turmæ, religiosi Ordines, civium innumerabilis multitudo Templum Sangermanense implebant, qui certatim ad feretrum, quo poterant propius, accedere conabantur, ut virum hunc conspicerent veneratione perinde, atque admiratione dignum. & quidem omnium oblectabat oculos, animosque rapiebat, quæ solito lætior in eo elucebat frontis serenitas, atque vultus amœnitas.

Quæ porro foret apud omnes probitatis atque integritatis ejus fama, tum maxime patuit, cum modo in Capitulum, modo in Ecclesiam manus aut pedes ejus exosculaturi, vestesque pie laceraturi avide omnes currebant; ex quibus qui id beneficii assequi non poterant, eum quod aliquandiu saltem conspexissent, lætabundi recedebant; permulti vero pietate conspicui viri quidpiam vel exiguum, quod usui ei fuisset, se obtinuisse, gestiebant, studioseque asservabant. Absoluto defunctorum officio, precibusque decantari solitis, ad tumulum sepeliendus defertur, funus prosequentibus (præclarum sane, sed dignum lachrymis spectaculum) quamplurimis, qui Parisios, rumore nuncio, confluxerant, Cluniacensis ac nostræ quoque Congregationis Monachis, aliisque omnium pene Ordinum religiosis, virisque

CXIV Ejus integritatis fama.

Præclarũ Mabillonii funus.

que etiam undequaque ſpectatiſſimis, qui luminibus accenſis, eodem ac Monachi ordine, nec minori ſuper tanti viri caſu animi mœrore incedebant. mœrorem tamen non parum levabat, qua quiſque intus lætabatur, ſpes non dubia acquiſitæ ab eo ſalutis æternæ. Eo ordine, eaque ſolemni pompa ad privatum Beatæ Mariæ Sacellum intra Monaſterium poſitum, delatum eſt Mabillonii corpus; ibique non ſine adſtantium omnium precibus, lachrymis fratrum, ac litteratorum præſertim omnium mœrore, ac deſiderio conditum. Confluxit ad funus civitas fere tota; eoque apertius ad prædicandas ejus virtutes, potiſſimum vero modeſtiam cum mira eruditione conjunctam, omnium ſtudia quaſi numinis inſtinctu conſpirarunt, quo fuerat ipſe in iis occultandis ſagacior.

CXV Populi atque ornatiſſimorū virorum concurſus.

Poſtera die innumera prope pro defuncti ſalute celebrata Sacra; incredibilis ſæcularium ac regularium Sacerdotum multitudo. quam ingens porro fuerit ſive in Eccleſia populi concurſus, ſive in choro omnium prope religioſorum ac virorum inſignium frequentia vel ex triplici ſedium ordine hinc atque hinc, præter ſedilia chori, diſpoſito facile quiſque conjiciat. quilibet namque ſe choro pſallentium jungere, lachrymas ſuas ac preces cum noſtris miſcere certatim ſtudebat, quo

ſuam

ſuam in Mabillonium pietatem, obſervantiam, ſtudiumque palam faceret.

Pari ſubinde honore ac pietate Mabillonio parentatum voluere pene omnes Regni Provinciæ, ac præſertim omnia tum Vitonenſis, a qua plurimum colebatur, tum noſtræ Congregationis Cœnobia, diverſorumque Ordinum, quin etiam ſæcularium Sodalitiorum, quibus haud incelebris erat, religioſæ familiæ. Illum in pulpitis concionatores, in ſuis ad populum ſermonibus Parochi, in Collegiis & Academiis Oratores & Poetæ miris certatim laudibus exornarunt: in primis vero biduo poſt obitum claruit qui in Sorbonica Academia, plaudente ac plurimum gratulante ſpectatiſſimorum hominum cœtu, Panegyricum dixit. Illum Eminentiſſimus Cardinalis Bullonius Sacri Collegii Decanus magna doloris ſignificatione proſecutus eſt, immolataque pro ejus animæ ſalute cœleſti hoſtia, iis quæ in ſua Sancti Audoeni Rothomagenſis baſilica celebratæ fuerunt, exequiis intereſſe non eſt gravatus.

CXVI Honores Mabillonio demortuo delati.

Inter cæteras porro Galliarum Eccleſias excelluit, quæ illum fere a puero primis morum ac litterarum rudimentis imbuerat, Remenſis Metropolis: ſiquidem ut publicum ſuæ in illum daret exiſtimationis argumentum, conſpirantibus ultro

Canonicis, eosdem Mabillonio, ac viris clarissimis, delatos ex decreto Capituli voluit exequiarum honores. Exemplum secuti Praesules non pauci variaeque Galliarum urbes, demortuo Mabillonio una cum Sodalibus nostris parentari voluerunt. ejus denique gratia in Cœnobiis nostris instaurata est vetus Ordinis nostri consuetudo, qua nempe audito Abbatum aut insignium Monachorum obitu, mox publicis in qualibet communitate commendabantur elogiis: quibus subinde ad singula Cœnobia transmissis, ad communem dolorem, precesque socias pro defuncto se se mutuo excitabant. Id in honorem Mabillonii non nostri modo, verum etiam multi diversorum Ordinum Religiosi, immo & saeculares Viri abunde praestiterunt. utque extaret diuturna facti gratia, elogia multa publice recitata, vel exposita typis etiam commiserunt: ex quibus nonnulla a * viris haud exigui apud litteratos nominis stricta & soluta Oratione, Graece, Latine, & Gallice concinnata, plane digna videri possunt, quae ad aeternum Mabillonii decus, virtutumque ac meritorum monumentum aere sculpantur.

* D.D. de la Monnoie, Hersan, Boivin, de Villiers, le Roy, le Compte, Coffin, Bosquillon, Gourdan, &c.

CXVII Dolent exteri Mabillonii casum.

Mabillonii casum non una deflevit Gallia; doloris aemulas sociasque habuit quotquot jam tum inter se digladiabantur bellis undequaque grassantibus

bus dissociatæ Europæ nationes, in hoc sane uno concordes, ut tanti viri memoriam publicis laudibus ubique commendarent. una hac in re fuit animorum consensio, una hæc Catholicorum perinde ac heterodoxorum vox, sententia una; nulla ab utrisque non data existimationis ac desiderii significatio: hinc illorum preces, inde horum præconia tum publica tum privata, ut testantur quamplurimæ diversarum regionum ac præsertim Germaniæ litteræ. Effudit se potissimum litteratorum publica pietas erga hominem ad Reipublicæ litterariæ decus natum. omnibus demum mœstitiæ argumentis, omnibus monumentis pietatis, eum certatim, Urbes, Regna, Provinciæ, Academiæ, Cœnobia prosecuta sunt.

Quantum apud viros etiam principes, non solum Italiæ Litteratos moverit Mabillonius sui desiderium, cum ex multis Serenissimi Magnæ Etruriæ Ducis, ac Cardinalis Medicæi ad clarissimum Abbatem Renaudotum, a quo uterque acceperat mortis ejus seriem, rescriptis litteris, tum maxime ex iis, quas ejusdem obitum nunciaturus Romam misit ornatissimus, multisque jam nominibus clarus Abbas Passionæus, facile colligitur. Tanti viri jacturam, quam nemo non doluit, quamque non publicis

modo

modo luctus significationibus, sed privatis quoque precibus prosequi dignati sunt nonnulli Romanæ aulæ Eminentissimi Cardinales Præsules spectatissimi, primus omnium tota qua late patet Italia disseminavit præclari apud eruditos nominis Justus Abbas Fontaninus per subjectam, qua piæ memoriæ Theodericum Ruinartum nostrum dignatus est Epistolam, alias sæpius editam.

Epistola clarissimi Abbatis Fontanini.

R. P. D. Theoderico Ruinarto M. B.

Justus Fontaninus S. P. D.

Ubi litteris ornatissimi Abbatis Passionei nunciatus est obitus Mabillonii nostri, a lacbrymis temperare non potui. Quis enim non doleat jacturam, quam tanti viri decessu patitur Respublica litteraria, & Ecclesia ipsa, quas ille eximiis & numquam interituris lucubrationibus illustravit, nemine ex vere doctis & probis magno autori non plaudente & longissimam vitam non adprecante? Cordis mei dolorem sane maximum tibi, Vir clarissime, significare non valeo; nec equidem debeo, ne tuum augere ipse videar, dum potius duplici consideratione mulcendus est; quod nempe vir integerrimus jam apud Deum Optimum Maximum fruatur præmio, quod sanctis & doctis laboribus sibi comparaverat; quodque, te illustri successore & egregio alumno,

mno, tanto ante providerit, ne, eo absente, diu mœreremus: Hoc non ego unus, sed litterati omnes sentiunt, qui utriusque vestrum indolem dudum perspectam habent. Certus autem sis velim, in hac cæterarum principe urbe, illum semper plurimi habitum, semperque habendum donec litteræ in pretio erunt, in quibus tot pietatis suæ & doctrinæ monumenta nobis reliquit.

Atque id silentio præterire minime decet, quod elapso anno exeunte, dum Mabillonius, nobis insciis, jam ad Superos evolasset, mihi testatus est Eminentissimus noster Cardinalis de Coloredo, quocum eximium senem memoria recolebam, se nimirum haud ita pridem apud Summum Pontificem sermonem habuisse de eodem inter S. R. E. Cardinales cooptando. quo etiam tempore Josephus Thomasius, qui apud nos est alter Mabillonius, libere fassus est, Si sibi optio daretur unum aliquem proponendi, se statim properaturum ad Summum Pontificem, ut ad Ecclesiæ ornamentum is esset Mabillonius. Sed vir beatus hæc vota jam anteverterat ad honoris gradum longe præstantiorem evocatus.

Hujus nuncii fama jam per totam urbem percrebuit; nosque de eo certiores reddidimus amicos per Italiam constitutos, ubi multi ex illis adhuc supersunt, qui tribus & viginti ab hinc annis eum propius venerati fuerunt, cum urbes effusæ ad eum adirent, primique subsellii homines ad visenda quæque insigniora

Cime-

Cimeliarchia, Gazophylacia, & Bibliothecas eum honoris causa certatim comitantes deducerent, quod ille in itinere Italico pro sua modestia parce admodum indicavit.

Hæc memorasse libuit ad mutuum nostri solatium. interim ad meum, illud superest, ut mihi in animo tuo locum illum assignes, quem in demortui benevolentia assignatum fuisse non uno argumento didiceram; nunc vero potissimum ex litteris tuis ad hunc vestrum Procuratorem Generalem datis, in quibus me ejus nomine jam morti proximi salvere jussisti. Vale vir optime, & in tua præclara studia prompto & alacri animo incumbe. te enim sospite, non plane videbitur Mabillonius periisse. Iterum sæpius vale, Romæ xv. Kal. Febr. MDCCVIII.

CXVIII Mabillonii obitum dolet ipse Summus Pontifex, monetque distincto loco inhumandum esse.

Quam acerbe demum pro paterno quo Mabillonium dignabatur adfectu, ejusdem jacturam doluerit Litteratorum princeps perinde ac patronus Clemens XI. Pontifex Maximus, hisce ad Ruinartum nostrum epistolæ verbis significatum voluit Cardinalis de Coloredo. *Seriem*, inquit, *morbi & mortis illius magna spiritus devotione, non semel, sed iterum percurrere voluit Sanctissimus Dominus noster; hominemque tam præclaris imbutum moribus, tamque de ecclesiasticis litteris bene meritum, paterno suspexit adfectu: jucundumque illi esset si talem virum aliquo magis distincto loco humaretis, cum ipsius fama per omnia volitet ora,*

ac

ac litterati omnes quotquot Parisios venerint interrogabunt vos, Ubi posuistis eum? dolebuntque maxime si confusos illos agnoscerent cineres, qui singularem adeo virum, dum viveret, contexerunt, nec aliquo lapidis indicio admoneantur.

Is igitur, suadente modo laudato, nec umquam sine laude nominando Summo Pontifice, præter morem at non præter meritum Mabillonio concessus est Sepulturæ locus, qui præclaris nec umquam interituris ejus in Congregationem nostram meritis jure debebatur. Voluit enimvero humilium remunerator Deus, ut hic etiam centuplum gloriæ acciperet; iisque, quibus primi subsellii homines, honoribus donaretur, qui tanto, dum viveret, humilitatis studio, vanos mortalium effugerat honores, eo sibi magis debitos, quod nec generis, nec dignitatis splendore, sed virtute pariter & doctrina, ac singulari prope quæ in eo refulsit utriusque consensione, eos demeruisse in confesso est apud omnes. Et re quidem ipsa quis non miretur simplicem monachum, nullo generis, ut dicebam, aut dignitatis titulo conspicuum, tantum apud omnes Europæ nationes famæ & existimationis fuisse adeptum? id nempe permisit Deus, ut una sua in eo dona, morum integritas, doctrina, virtutes cohærentur. Et quidem divino factum con-

silio

filio est, ut Mabillonius ad nullum umquam evectus sit muneris aut dignitatis gradum, quamvis communi suffragio omnium longe dignissimus haberetur. Hinc ad obtinendam illi regularem Ordinis Abbatiam irrito conatu tentata atque a clarissimo Galliarum Antistite adhibita autoritas. Hinc demum votis parum consona sollicitudo, quam ad eum inter Purpuratos Patres cooptandum, una cum multis Romanæ curiæ viris gravissimis, adhibere voluit piæ mem. Cardinalis de Coloredo, cujus jacturam probi quique nobiscum lugent. Sic porro ab omnibus honorum ac dignitatum gradibus alienum habebat animum Mabillonius, nullum ut umquam vel intra vel extra claustrum se obtinuisse, non semel nec sine quodam lætitiæ sensu, ceu de maximo beneficio, Deo Optimo Maximo gratias ageret. mereri enimvero dignitates præclarius existimavit quam adipisci; obedire quam imperare longe tutius. Et vero, ut pulchre quidam dixit, alienis non indigebat ornamentis vir sua virtute, omniumque existimatione ornatissimus. Hi fuere Mabillonii ad extremum usque spiritum sensus humilitatis; iisque, quæ humilibus repromissa est, assecutum confido, immarcescibilem gloriæ coronam.

Superest, Vir illustrissime, ut gratias tibi

tibi referam, easque maximas, quod sub tuo clarissimo nomine, hoc qualecumque opusculum in lucem prodire volueris. te enim illud adprobante, a cunctis quoque probatum benigneque exceptum iri plane confido. Nosti præ cæteris, Vir amplissime, præclara viventis merita, virtutes ægrotantis, patientis moderationem, morientis denique suspexisti animi fortitudinem, pietatem, pene dixi vultus & mentis hilaritatem. egregium sane fideque dignum, ac mihi quidem, quo cæteris fidem facerem, necessarium testimonium. Hoc tandem occurrit haud leve mihi solatium, quod, quem dignis ipse laudibus prosequi non valui Mabillonium, illum uno (quæ summa laus est) omnium ore celebrari, ac litteratorum præsertim elogiis ubique commendari audiam.

Eapropter, ut tibi morem gererem, fidemque meam liberarem, eo, qui virum decet religiosum, humili nempe stylo, Mabillonii acta recensui; eaque dumtaxat ex ejus editis operibus excerpta retuli, ex quibus illum mira eruditione nec minori modestia, viros inter ævi sui doctissimos floruisse facile quisque cognoscat. Cæterum eximias ejus dotes, virtutes, opera, vastissimamque ejus eruditionem in Regia Inscriptionum Academia eleganstissime cunctisque plaudentibus exposuit

fuit ornatissimus D. le Boze perpetuus laudatæ Academiæ Secretarius; nihilque sane hac in re, si præscriptum Academiæ legibus tempus excurrere licuisset, desiderandum reliquisset. viri præterea eruditi non pauci, quæcumque complectuntur Mabillonii opera, suis in libris accurate memorarunt; eaque de re quidpiam publica luce non indignum aliquando proditurum plane confido.

Multa eaque egregia in demortui Mabillonii laudem concinnata encomia, ac epicedia, quæ charissimo capiti quasi tot corollas contexuere amici quamplurimi, adornata demum a viris eruditis elogia, quæ in medium proferri mererentur, Mabilloniumque non parum exornarent, missa facio: quippe, Vir Clarissime, non tam Mabillonii laudes, quam memoranda illius acta, virtutes, exempla, germanosque & humiles animi sensus exhiberi tibi voluisti. Si quam porro injunxisti mihi provinciam, nec pro voto, nec pro argumento dignitate sustinui, id amabo non materiæ (quæ certe amplissima est) sed imperitiæ potius meæ tribuas velim.

Ambr. in orat. de obitu Theodosii pag. 1199. *Ergo* Mabillonius *recessit a nobis, sed non totus recessit; reliquit enim nobis liberos suos, subjectos scilicet libros, in quibus eum debemus agnoscere; & in quibus eum & cernimus, & tenemus,*

CATALOGUS
OMNIUM
MABILLONII
OPERUM.

Sancti Bernardi opera omnia. Parisiis ann. 1667. *to.* 2. *in fol.*
Eadem eodem anno to. 8. *in* 8°
Eadem secundis curis edita Parisiis. ann. 1690. *to.* 2. *in fol.*

Acta SS. Ordinis S. Benedicti per sæculorum classes distributa. Parisiis ann. 1668. *& seqq. to.* 9. *in fol.*

De Re Diplomatica cum figuris &c. Parisiis ann. 1681. *in fol. majori.*
Editio secunda ab ipso autore recognita, emendata, & aucta. Parisiis 1709. *fol. majori.*

Supplementum ad libros de Re Diplomatica cum figuris &c. Parisiis ann. 1704. *in fol. majori.*

Annales Ordinis S. Benedicti cum variis Instrumentis, & antiquis Monumentis in appendicibus relatis. in fol. Parisiis ann. 1703. *& seqq. to.* 4. *in fol.*
Volumen quintum opus posthumum. Parisiis ann. 1713. *in fol.*

Liturgia Gallicana &c. cum disquisitione de

cursu Gallicano &c. Parisiis an. 1685. *in* 4°

Museum Italicum, seu Collectio veterum Scriptorum ex Bibliothecis Italicis. in primo tomo præmittitur iter Italicum litterarium; in secundo Commentarius in Ordinem Romanum. Parisiis an. 1687. *&* 1689. *to.* 2. *in* 4°

Duo scripta de Jure præcedentiæ Benedictinorum supra Canonicos Regulares in Comitiis Burgundiæ. 1687. *in* 4°

Eadem Scripta, in Latinum translata a D. Hermanno Sckenk.

Epistola de primario Romarici-montis Instituto. Parisiis ann. 1684. *in* 4°

Tractatus de Studiis Monasticis. Parisiis ann. 1691. *in* 4°

Idem. Parisiis to. 2. *in* 4°

Idem in 12. *Bruxellis an.* 1692.

Idem Italice versus sub hoc titulo: Scuola Mabilloniana *&c.* dal P. Maestro Nicola Girolamo Ceppi Agostiniano. In Roma ann. 1701. in 12.

Idem in Latinum translatus a R. P. Udalrico Straudigl. Campoduni ann. 1702. *in* 12.

Idem in Latinum translatus a P. D. Josepho Porta. Venetiis in 4°

Item ex eodem tractatu, Dubia historica &c. latinitate donata a D. Hermanno Sckenk edita in Germania in 4°

Ani.

Animadversiones ad tractatum de Studiis Monasticis. Parisiis ann. 1692 *in* 4°
Eædem. Parisiis 1693. *in* 12.
Epistola encyclica de obitu Mariæ de Blemur Sanctimonialis Benedictinæ. in 4°
Eusebii Romani epistola de cultu Sanctorum ignotorum. Parisiis 1698. *in* 4°
Item altera editio, eodem anno ibidem in 12.
Eadem a variis autoribus in Gallicum idioma conversa. Parisiis, Bruxellis, Turone, Gratianopoli &c. in 12.
Altera item editio typis edita Trajecti.
Eadem in Gallicum sermonem translata ab Abbate le Roy. Parisiis 1705. *in* 12.
De Azymo & Fermentato ad Eminentiss. Cardinal. Bona. *Parisiis ann.* 1674. *in* 8°
Vetera Analecta. Parisiis an. 1675. *& seqq. to.* 4. *in* 8°
Dissertatio de Monachatu S. Gregorii M. ad eruditum Valesium ex primo tomo Analectorum seorsim edita. in 8°
Eadem recognita, in appendice tom. 1. *Annalium.*
Iter Germanicum in tomo 4° *Analectorum editum*
Animadversiones in Vindicias Kempenses. Parisiis 1677. *in* 8°
Epistola Blesensi Episcopo inscripta de Lacbryma, ut vocant, Vindocinensi. 1700 *in* 8°

Sancti Bernardi de Consideratione jussu Clement. XI. Pontificis Maximi. Parisiis an. 1701. *in* 4°

Mors Christiana, Reginæ Majoris Britanniæ nuncupata. Parisiis in 12. *Gallice.*

Tractatus de vocibus Missæ & Communionis, *in Regula Sancti Benedicti adhibitis. Parisiis an.* 1689. *in* 12. *Gallice.*

Regulæ Sancti Benedicti, & Constitutionum Stephani Poncher Gallica versio in gratiam usumque Sanctimonialium Calamensium, vulgo de Chelles. *Parisiis* 1697. *in* 18°

I N-

INDEX RERUM.

A

Q 3 *Ana-*

INDEX

Con-

D

E

Estræus

Gal-

G

H

I

K

L

M

Mo-

N

O

R

S

T

Tra-

VICTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA IN ROMA

Errores, qui irrepſerunt, ſic emenda.

Pag. 6	lin. 20	Lotharingius	*Corrige*	Lotharingus
19	14	Severioris		ac ſeverioris
30	24	Illirico		Illyrico
36	ad marginem	ſecundi		tertii
39	23	. . . . .		in
39	ad marginem	tertii		quarti
49	8	dignatus		dignatus eſt
70	penultima	Metzerum		Metzgerum
72	antepenultima	Merovingiacis		Merovingicis
81	ultima	Ianſy		Ianſio
86	11	Crypta ferrata		Cryptaferratenſi
109	1	Dilecto Filio		Dilecte Fili
165	antepenult.	Paſchaſius		Paſchalis
Ibid.	11	recenſendus		accenſendus
168	12	controverſia		controverſiæ
179	ultima	quoque		quæque
182	26	imperatæ		imperatas
Ibid.	27	peropportunæ		peropportunas
194	5	illud		hoc
Ibid.	7	iſtud		illud

Ubique pro *Archivua* & *Archivia* repone *Archiva*. Cæterum quoniam, ut initio monuimus, Latinus Interpres addidit plane multa, noli mirari, ſi pagg. 181. 186. 196. quædam invenies de Ruinarto hujus Vitæ Autore, quæ nec dicere ipſe potuit, nec ita dicere debuit: ſed pro tua ſapientia dicendi ordinem ad tempora compone.

